

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Odbojové hnutí na Žďársku na konci 2. světové války

Lukáš Rosecký

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lukáš Rosecký
Osobní číslo: H16242
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obory: Historie (dvouoborové)
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: Odbojové hnutí na Žďársku na konci druhé světové války
Zadávatel katedra: Ústav historických věd

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Předmětem bakalářské práce je zpracování závěrečných měsíců nacistické okupace na Žďársku (rozumí se dnešní politický okres Žďár nad Sázavou) s logickými přesahy do sousedních okresů. To se týká zejména odbojové činnosti, kde bude stěžejní částí práce partyzánské hnutí v této oblasti (paravýsadky Mistr Jan Hus, Jan Kozina a další), ale také domácích odbojových organizací, zejména Rady tří (R3). Součástí by mělo být také postižení spolupráce místního obyvatelstva s odbojem. Také dopady květnových dnů roku 1945, květnového povstání a střetů v posledních dnech války.

Rozsah grafických prací: obrazová a mapová dokumentace

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Jan Gebhart, Jan Kuklík, Velké dějiny země Koruny české, sv. XVb., Praha - Litomyšl 2007

Jan Gebhart, Ján Šimovček, Partyzáni v Československu 1941-1945, Praha 1984

Oldřich Sládek, Ve znamení smrtihlava, Praha 1997

Oldřich Sládek, Od "ochrany" ke "konečnému řešení". Nacistický teror v českých zemích 1939-1945), Praha 1983

Václav Kural, Zdeněk Štěpánek, České národní povstání v květnu 1945, Praha 2008

Jaroslav Hrbek, Vít Smetana a kol., Druze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944-1945, sv. II, Praha 2009

Zdeněk Jelínek, Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944-1945, Roztoky u Prahy 1984

Hynek Jurman, Žďársko, Tišnov 1999

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: 30. března 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. března 2019

prof. PhDr. Karel Ryšl, CSc.
děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
222 00 Pardubice, Studentská 48

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou řádně uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji bakalářskou práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Lukáš Rosecký

V Pardubicích dne 14.6.2019

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především vedoucímu mé bakalářské práce doc. PhDr. Janu Němečkovi, DrSc. za jeho vstřícnost, pomoc a ochotu vést moji práci. Děkuji za cenné rady, připomínky a nápady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat paní Janě Filipové ze Státního okresního archivu ve Žďáru nad Sázavou za její spolupráci, ochotu a pomoc při mém bádání v archivu. V neposlední řadě také děkuji celé své rodině, své přítelkyni a svým blízkým přátelům, kteří mě vytrvale podporovali po celou dobu studia a dodávali mi potřebnou energii a vytrvalost.

Název

Odbojové hnutí na Žďársku na konci druhé světové války

Anotace

Předmětem bakalářské práce je zpracování závěrečných měsíců nacistické okupace na Žďársku (rozumí se dnešní politický okres Žďár nad Sázavou) s logickými přesahy do sousedních okresů. To se týká zejména odbojové činnosti, kde bude stěžejní částí práce partyzánské hnutí v této oblasti (paravýsadky Mistr Jan Hus, Jan Kozina a další), ale také domácích odbojových organizací, zejména Rady tří (R3). Součástí by mělo být také postžení spolupráce místního obyvatelstva s odbojem. Také dopady květnových dnů roku 1945, květnového povstání a střetů v posledních dnech války.

Klíčová slova: odboj, Žďársko, partyzáni, partyzánská skupina, osvobození, květnové povstání

Title

Resistance Movement on Žďársko at the end of World War II.

Annotation

The subject of the bachelor thesis is the processing of the final months of the Nazi occupation in Žďársko (today's political district of Žďár nad Sázavou) with logical overlaps to neighboring districts. This applies in particular to the resistance activity, where the guerrilla movement in this area (Master Jan Hus, Jan Kozina and others), but also domestic resistance organizations, especially the Council of Three (R3), will be a crucial part of the work. It should also include the involvement of local populations and the resistance. Also, the effects of the May days of 1945, the May Uprising and the clashes in the last days of the war.

Keywords: resistant movement, Žďársko, partisans, partisan group, exemption, May Uprising

Obsah

Obsah	7
Úvod	9
1 Přiblížení situace za 2.světové války ve sledované oblasti.....	11
1.1 Významné firmy ve Žďáru nad Sázavou v období Protektorátu.....	11
1.2 Situace ve městě Žďár nad Sázavou za druhé světové války.....	11
1.3 Organizace Obrana národa v regionu.....	12
1.4 Další vývoj odbojové organizace v okolí města Žďár nad Sázavou.....	14
1.5 Rada Tří ve sledovaném regionu	15
1.6 Možnost spojení Rady tří s partyzánskou brigádou Mistra Jana Husa	16
2 Seznam a rozpis paravýsadek ve sledované oblasti.....	18
2.1 Partyzánská brigáda Mistra Jana Husa	18
2.2 Partyzánský oddíl Kirov	20
2.3 Partyzánský oddíl Dr. Miroslav Tyrš	21
2.4 Partyzánský oddíl Vpřed.....	22
2.5 Partyzánský oddíl Zarevo.....	22
2.6 Partyzánská brigáda Jana Koziny	23
3 Činnost partyzánské brigády Mistra Jana Husa v okolí města Žďár nad Sázavou	24
3.1 První problémy brigády Mistra Jana Husa na Žďársku	27
3.2 Boj štábu brigády MJH u Leškovic	29
3.3 Vývoj událostí po boji u Leškovic.....	31
4 Příklady vztahů partyzánů s místním obyvatelstvem.....	33
4.1 Příklad kolaboranta v obci Malá Losenice	33
4.2 Příklad zrádce z Fryšavy.....	36
4.3 Příklad spolupráce v obci Sázava	37
4.4 Situace v obci Světnov	40
4.5 Spolupráce v obci Cikháj.....	41
4.5.1 Vzpomínky pamětníků z obce Cikháj na druhou světovou válku a odboj.....	45
4.6 Situace v obci Vepřová	50
4.7 Situace v obci Liebendorf (dnešní obec Karlov).....	52
5 Květnové dny v regionu	53
5.1 Květnové dny ve Žďáře nad Sázavou.....	53
5.1.1 6. květen	55

5.1.2	7. květen	56
5.1.3	8. květen	56
5.1.4	9. květen	57
5.1.5	10. květen	59
5.1.6	11. květen	60
5.2	Květnové dny ve vybraných obcích regionu	60
5.2.1	Příklad Velké Losenice	61
5.2.2	Příklad Polničky	62
5.2.3	Příklad Nové Huti	64
6	Závěr práce	66
7	Seznam literatury a pramenů	71
8	Přílohy k bakalářské práci	73
9	Abstract	88

Úvod

Jako téma mé bakalářské práce jsem zvolil *Odbojové hnutí na Žďársku na konci druhé světové války*.

Jeden z důvodů volby tohoto tématu je fakt, že bydlím nedaleko města Žďáru nad Sázavou, a že v mé rodné obci a okolí byl na konci války protinacistický odboj hojně rozšířen a fungovala zde propojená síť odbojářů. V úvodu své práce se pokusím přiblížit situaci ve městě Žďáře na začátku a v průběhu druhé světové války, kdy přiblížím osudy některých skupin lidí ze Žďáru v době protektorátu. Pokusím se naleznout a popsat odbojovou činnost ve městě, již od počátku války, popíši místní odbojové organizace, které se snažily postavit se nacistickému režimu na odpor a také se pokusím charakterizovat rozdíly mezi paravýsadky ze západu a paravýsadky z východu.

Na Žďársku, především v oblasti Žďárských vrchů, působila celá řada různých partyzánských skupin, které se v mé bakalářské práci pokusím detailněji popsat a zanalyzovat jejich činnost v dané oblasti, dále stručně rozebrat jejich působení a také složení, a případně také ukázat jejich spolupráci s výsadky západními a nastínit jejich odbojovou činnost na konci války. Převážně se však v mé práci zaměřím na činnosti partyzánské brigády Mistra Jana Husa, poněvadž tato rozsáhlá odbojová organizace zasáhla do odboje na Žďársku největší měrou a prakticky řídila celý místní odboj. Pokusím se zmapovat jejich působení v okolí města Žďáru nad Sázavou, postupně popíši jejich spolupracovníky a detailně rozeberu pohyb členů této brigády v lesích okolo Žďáru nad Sázavou a pokusím se celkově zhodnotit celé působení brigády v posledních měsících války. Další část mé práce bude zaměřena na poslední měsíc války ve městě Žďáře a v okolí. V květnových dnech se totiž partyzáni z brigády MJH účastnili povstání a bojů po celé Českomoravské vrchovině a mají pro místní odboj své nezastupitelné místo. Dalo by se říci, že průběh celého květnového povstání a bojů v okolí města Žďáru řídil právě štáb brigády Mistra Jana Husa a většina revolucionářů byla v té době také členy této brigády, kdy po složení přísahy partyzánů působili ve službách husovců a plnili různé úkoly, které jim byly svěřeny.

Zároveň se také zaměřím na vztahy partyzánů s civilním obyvatelstvem, kdy se pokusím nalézt konkrétní příklady spolupráce s odbojem, ale také příklady kolaborantů a ukázat neochotu a strach ze spolupráce v jakékoliv formě odboje. Zároveň se také pokusím najít nějaké přímé pamětníky nebo odbojáře z okolí města Žďáru nad Sázavou, nebo alespoň záznamy rozhovorů s nimi, a porovnat tento druh pramene s obecní či městskou kronikou. Je nutné zkoumat všechny prameny z více úhlů pohledu, potom totiž může badatel zjistit, že ne všechny informace obsažené v pramenech mohou být naprosto jednoznačné, nebo pravdivé, a to převážně proto,

že například obecní či městské kroniky byly mnohdy dopisovány, z důvodu zákazu v roce 1941, až několik let po válce.

Toto velmi rozsáhlé téma je často zpracováváno a bádáno různými badateli a regionálními historiky. Největší práce, která k danému tématu byla vydána a přibližuje pouze žďárský region, je kniha *Osvobození Žďárska*¹ od Ondřeje Červeného, která vyšla v Brně v roce 2014. Kniha nabízí široký pohled na poslední měsíce a dny druhé světové války v daném regionu, a proto jsem z ní také čerpal mnoho informací a faktů. Zároveň však má tato kniha své slabé stránky a úskalí, a totiž, že autor není přímo odborný historik a také jeho práce nemá přímo formu odborné literatury. Chybí zde například poznámky pod čarou, a tudíž nemusí být vše naprosto přesně definované a některé údaje jsou těžko ověřitelné. Přehlednou práci na téma jednotlivých paraskupin a jejich členů napsal Vojtěch Žampach ve své knize *Partyzánské portréty*.² Jsou zde vylíčeny některé partyzánské skupiny a její čelní představitelé a členové, také jejich krátký životopis a jejich působení na území protektorátu. Tato kniha ale také nabízí, ostatně jako většina knih psaných na toto téma před rokem 1989, značně zveličený a oslavný názor na jednotlivé členy partyzánských skupin, které působily na území Československa, a proto je také nutné podrobit tuto publikaci značné kritice. Autor se nevyhnul vyzdvihování činů jednotlivých odbojářů, zvláštní důraz klade také na jejich poválečné vyznamenání či povýšení, také hrdinně vyzdvihuje padlé účastníky odboje a často také apeluje na zachování přátelství a pomoci Československa a Sovětského svazu. Další práce, která se detailněji věnuje partyzánským bojům na Vysočině je kniha od Františka Ťopka, *Lidé stateční a ti druzí*, v tomto případě se však jedná o práci, která stojí na hraně falzifikace historie³ Velmi zdařilá práce je dílo historika Zdeňka Jelínka, *Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo*, která vyšla v roce 1988.

Při svém bádání jsem navštívil Státní okresní archiv ve Žďáře nad Sázavou, kde jsem procházel fondy týkající se odboje za druhé světové války. Konkrétně šlo o fond č. 1952 Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, dále pak jsem nahlédl do obecní kroniky obcí Cikháje, Malé Losenice, Vepřové a Sázavy. Taktéž školní kroniky obcí mi neunikly pozornosti. Prohlížel jsem školní kroniku Cikháje, Malé Losenice, Vepřové a Žďáru nad Sázavou. Nepostradatelným zdrojem informací mi také byly údaje z památníků četnických stanic bývalého Jihlavského kraje, konkrétně tedy památníky četnické stanice v Polničce a ve Velké Losenici.

---

¹ ČERVENÝ, Ondřej. *Osvobození Žďárska*, Brno, 2014. 540 stran.

² ŽAMPACH, Vojtěch. *Partyzánské portréty*, Brno, 1980. 419 stran.

³ ŤOPEK, František. *Lidé stateční a ti druzí*, Ostrava, 1961. 618 stran.

1 Přiblížení situace za 2.světové války ve sledované oblasti

Oblast okresu Žďár nad Sázavou se nachází v kraji Vysočina, v severovýchodní části Českomoravské vrchoviny. Zatímco jižním směrem od města Žďáru nad Sázavou je krajina vcelku rovinná, severním směrem od města má krajina spíše hornatý charakter a vyskytují se zde i hluboké lesy a skalní útvary. Žďárem prochází důležitá komunikace, a to jak železniční – trať vedoucí z Tišnova do Německého (dnes Havlíčkova) Brodu, tak i silniční komunikace – Žďár je jakýmsi rozcestím, silnice odtud směřují na více směrů, na západ k Přibyslavi a Havlíčkovu Brodu, na jihozápad k Jihlavě a na severozápad ke Ždírci nad Doubravou. Lidé v tomto kraji a přímo regionu se po celou dobu okupace příliš nesetkali s německou krutostí, a tak byli často velmi ochotni spolupracovat v jakékoli formě protinacistického odboje.⁴ A právě z těchto důvodů se oblast Vysočiny a Žďárska stala po celou dobu protektorátu, a hlavně na konci druhé světové války důležitou oblastí v rámci odbojové činnosti.

1.1 Významné firmy ve Žďáru nad Sázavou v období Protektorátu

V období po vzniku Protektorátu Čechy a Morava fungovalo ve městě Žďáře nad Sázavou několik menších firem, které se zaměřovaly například na výrobu obuvi, jako například firma H. Trojáněk, která měla 210 zaměstnanců, B. a V. Zelený s 55 dělníky, Lengsfeld s 35 dělníky nebo Ky – Ko s 20 dělníky. Dále tu byl zemědělský lihovar, který měl 9 dělníků, a kromě výroby lihu, kterého dokázal vyrobit až 1200 hl ročně, se zabýval také sušením brambor. Již od roku 1939 pracovala firma H. Trojáněk pro wehrmacht a pro policii, ostatní firmy byly omezovány ve svém podnikání. V zámku Žďár byla největší firma Jaro J. Rousek, která měla 170 dělníků a vyráběla visací zámky a zednické a zahradnické náčiní. Působil zde také družstevní lihovar, který se 6 dělníky dokázal ročně vyrobit 1400 hl lihu. V roce 1942 vzrostla kovovýroba, a tak například firma Jaro J. Rousek zaměstnávala více lidí, až 290 dělníků.⁵ V roce 1943 byly některé podniky, pro vedení nacistické totální války, uzavírány. Již v roce 1939 začala přestavba železniční dráhy ze směru Brno – Tišnov – Německý Brod.

1.2 Situace ve městě Žďár nad Sázavou za druhé světové války

Již dva dny po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, 17. března 1939, chtěl ve Žďáře převzít moc statkář V. Růžička z Vatína, bývalý fašistický krajský důvěrník. Vyjednával tedy hned s ostatními fašisty a také s tehdejší Eliášovou vládou o podílu na moci, nicméně toto jednání nakonec nebylo úspěšně zrealizováno. Již v červnu roku 1939 začala první vlna zatýkání, kdy

---

⁴ CHMELA, Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa., Hradec Králové, 1980. Str. 39

⁵ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 159-161.

byl zatčen řídící učitel Karel Ferenc ze zámku Žďár. Byla také přejmenována, s ohledem na vzrůst nacistického vlivu, většina hlavních ulic ve městě. Kvůli uzavření vysokých škol, 17. listopadu 1939, byla ve městě sklíčená atmosféra, a to možná i z toho důvodu, že ve Žďáře byli v té době zatčeni tři vysokoškolští studenti. Ve městě se od počátku války snažila komunistická odbojová buňka organizovat boj proti nacismu, v čele buňky byl, až do svého zatčení v květnu roku 1940, František Oubrecht.⁶ Ilegální činnost pokračovala ve městě i po zatčení Oubrechta, vydávalo se například ilegální Rudé právo nebo jiný ilegální tisk. Na přelomu let 1940/1941 bylo na Žďársku zatčeno okolo 50 komunistů, z nichž 18 bylo později popraveno nebo zahynulo (například František Ježek, František Růžička, Josef Růžička, Josef Straka, Josef Mach, František Hynek a další). Obyvatelstvo ve Žďáře bylo převážně české, v roce 1940 zde bylo pouze pět dospělých obyvatel německé národnosti. V roce 1941 byla v souvislosti s německou okupační politikou zastavena činnost organizace Sokol a byl zde také rozpuštěn Červený kříž.

V polovině května roku 1942 bylo ze Žďáru odsunuto do koncentračních táborů 80 žďárských Židů, vzrostl také počet lidí odvedených na práce do Německa. V této době také město zažívalo strach a nejistotu z důvodu vojenských prohlídek města nacistickými vojáky v období heydrichiády. V září 1942 bylo ve městě zatčeno několik rodin, šlo hlavně o příbuzné odbojářů, kteří působili v zahraničí (akce E – Emigranten), například rodiny Břečkova, Holemářova, Svatoňova nebo Leskauerova.⁷ V průběhu okupace byla ve městě Žďáře zřízena NSDAP a další nacistické organizace.⁸ V roce 1944 byl ze Žďáru odvezen na práce do Německa celý ročník 1924, o prázdninách navíc byla v sokolovně zámku Žďár ubytována nacistická mládežnická organizace Hitlerjugend. Konec války byl ve městě již jen ve znamení odbojových a protinacistických akcí a také ve znamení snahy jakkoliv ztížit ústup německé armády na západ. V únoru roku 1945 bylo okupanty rozhodnuto o vybudování opevnění města, jednalo se zejména o vybudování protitankových překážek v ulicích a veškeré ženijní práce.⁹

1.3 Organizace Obrana národa v regionu

Ve sledovaném regionu působila od počátku války důležitá nekomunistická odbojová organizace Obrana národa (ON).¹⁰ Organizace se začala postupně vytvářet po vzniku

---

⁶ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 164-166.

⁷ Tamtéž, str. 167-168.

⁸ Tamtéž, str. 168.

⁹ Tamtéž, str. 172.

¹⁰ Obrana národa byla ilegální odbojová organizace, založena prakticky ihned po okupaci. Ve skupině bylo četné zastoupení československých důstojníků a generálů, kteří byli i nadále odhodláni bojovat s nacisty. Z knihy:

Protektorátu Čechy a Morava, ve druhé polovině března roku 1939. Jejím hlavním bodem bylo osvobození Československa od nacistické okupace, a to za pomoci západních velmocí, a následná obnova demokratického státu.¹¹ Jejím zakladatelem byla část vyšších důstojníků a generality československé armády. V čele organizace bylo ústřední velení se štábem a velitelem ON byl od jejího založení armádní generál Josef Bílý.¹² Po jeho zatčení se stal velitelem organizace generál Bedřich Homola. Zástupcem velitele byl generál Bedřich Neumann a náčelníkem štábu byl plukovník generálního štábu Čeněk Kudláček.¹³ Organizace měla v plánu vybudovat v ilegality jakousi podzemní armádu, která měla vystoupit proti nacistickým okupantům a za pomoci západních velmocí je porazit. V této organizaci působili hlavně vojáci a důstojníci bývalé československé armády nebo také členové tělovýchovných jednot, jako například Sokol. Zároveň se organizace snažila získávat informace a pak je prostřednictvím kurýrů nebo radiového spojení předávat představitelům československé politické a vojenské emigrace na Západě.¹⁴ ON se také spojovala s dalšími odbojovými organizacemi, dokonce určité kontakty měla i na komunistický odboj, na ilegální KSČ.¹⁵ Brzy však, již v první polovině roku 1940 byla organizace rozbita gestapem a řada jejích členů zatčena a později popravena.

V blízkém Novém Městě na Moravě působila tato vlivná odbojová organizace téměř od začátku svého založení, od června roku 1939, a to i z toho důvodu, že jeden z představitelů organizace byl záložní kapitán Josef Tulis, ředitel měšťanské školy v Novém Městě na Moravě. Ten byl ještě v červnu pověřen do funkce velení organizace Obrany národa na Novoměstsku.¹⁶ Tulisovi podléhaly celkem 3 roty, které byly rozmístěné v Novém Městě na Moravě a v okolí tohoto města (konkrétně v Bystřici nad Pernštejnem a ve městě Žďár nad Sázavou¹⁷), přičemž v každém z uvedených měst byla umístěna jedna rota (přímo ve městě Žďáře byl velitelem roty kapitán v záloze František Mokřý, jeho zástupcem byl nadporučík v záloze Josef Kratochvíl).¹⁸

HRBEK Jaroslav, SMETANA Vít. *Draze zaplacená svoboda, osvobození Československa 1944–1945*, Praha, 2009. Str.97.

¹¹ HUŇÁČEK, Zdeněk (eds.) *Český antifašismus a odboj: slovníková příručka*. Vydání 1. Praha: Naše vojsko: Český svaz protifašistických bojovníků, 1988, str. 268.

¹² Tamtéž.

¹³ Zástupcem náčelníka štábu byl podplukovník generálního štábu Václav Kropáček (1898–1943).

¹⁴ HUŇÁČEK, Zdeněk (eds.) *Český antifašismus a odboj: slovníková příručka*. Vydání 1. Praha: Naše vojsko: Český svaz protifašistických bojovníků, 1988, str. 269.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ ČERVENÝ Ondřej. *Osvobození Žďárska*, Brno, 2014. Str. 312.

¹⁷ Město Žďár: Nynější název města Žďár nad Sázavou platí od roku 1949, kdy zde byl zřízen okresní národní výbor. Ve sledované době, tj. v období protektorátu, se město dělilo na dvě části, a sice **Zámek Žďár** a **Město Žďár**.

¹⁸ ČERVENÝ Ondřej. *Osvobození Žďárska*, Brno, 2014. Str. 312.

V letech 1940-41 musela Obrana národa čelit ze strany nacistů častým a velkým protiaktím, perzekucím, zatýkáním a stíháním. Mezi prvními, kdo byl v regionu z této organizace zatčen, byl obchodník Mořic Skutecký z Nového Města na Moravě. Stalo se tak 23. listopadu 1941. V únoru následujícího roku byl popraven v Mauthausenu. Podobný osud potkal, pro jeho židovský původ, i ostatní členy jeho rodiny. Další, kdo byl zatčen v tomto okolí, byl majitel pohledeckého¹⁹ kamenolomu Zdeněk Šír. Stalo se tak v prosinci roku 1941. O rok později, v květnu 1942, byl popraven v Mauthausenu. Další zatčený byl například berní úředník Metoděj Čejka, zatčený 18. března 1942, který byl popraven o dva měsíce později v Kounicových kolejích v Brně. V červnu 1942 byl zatčen gestapem štábní kapitán v záloze František Mikeš z Radňovic, který byl ředitelem novoměstského hospodářského družstva. Mikeš, který byl zástupcem kapitána J. Tulise, byl nakonec popraven v červnu roku 1942 také v Kounicových kolejích.²⁰ Z uvedených informací vyplývá, že novoměstská buňka Obrany národa utrpěla v letech 1941-42 velké ztráty a celkově byla ze strany nacistů paralyzována a ochromena. Odbojářům ze Žďáru se rozsáhlé zatýkání naštěstí vyhnulo, byli ovšem přinuceni nastalou situací k jistému útlumu ve své ilegální činnosti.²¹

1.4 Další vývoj odbojové organizace v okolí města Žďár nad Sázavou

Po zničení novoměstské buňky Obrany národa se odbojáři z okolí snažili znovu vybudovat fungující odbojovou síť. V okolí města Žďáru dostal tento nelehký úkol Bohuslav Sláma, který byl správcem hospodářského družstva. Ten měl po boku mnoho spolupracovníků a odbojářů, například Hynka Hájka z Nového Města na Moravě. Právě prostřednictvím H. Hájka se Sláma seznámil s Eduardem Soškou, který byl významným spolupracovníkem odbojové organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme, která, vedle Obrany národa, také působila v Novém Městě na Moravě a jeho okolí.²² Na Novoměstsku působila tato organizace pod vedením prof. JUDr. Josefa Grňy a kapitána generálního štábu Karla Steinera. Od prosince roku 1941 se začali scházet v okolí Nového Města na Moravě a postupně začali vytvářet síť organizace.

Bohuslav Sláma dostal za úkol vyzvednout a zajistit očekávaný výsadek zbraní z Velké Británie. Zřídil proto skupinu, kterou nazval krycím názvem Bohdan, jež se měla postarat o získání shozu zbraní a munice. Několikrát byla akce naplánována, ovšem nikdy se nerealizovala a shoz zbraní se až do konce války nikdy neuskutečnil. Oddíl Bohdan působil v regionu až do jejího konce a

---

¹⁹ Pohledec je obec, která se nachází asi 2,5 km severovýchodně od Nového Města na Moravě a v současnosti je to jedna z částí města.

²⁰ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 312.

²¹ Tamtéž. Str. 397.

²² Tamtéž. Str. 312.

v jejím závěru se příslušníci oddílu zúčastnili, už po boku ruských partyzánů, několika útoků na železniční trať mezi Žďárem a přilehlou vesnicí Veselíčko.²³ Dne 25. dubna 1945 vyhodili do vzduchu výhybku přímo ve Žďáře. Incident se stal nedaleko železničního nádraží okolo třiadvacáté hodiny večerní.²⁴ Velitel oddílu Bohdan, Bohuslav Sláma, o dva dny později také zorganizoval přepadení četnické stanice ve Žďáře. Samotnou akci provedli sovětští partyzáni, ovšem hlavním organizátorem přepadu byl Sláma.²⁵

Kromě Eduarda Sošky spolupracovali s Bohuslavem Slámou i další odbojáři, například obchodník Albert Sedlák, žďárský lékař MUDr. Alois Frenclovský, katolický farář z Bohdalova Josef Votava a další. Albert Sedlák společně s MUDr. Aloisem Frenclovským také působili jako spojky mezi organizací Rada tří a sovětskými partyzány na Žďáarsku.

1.5 Rada Tří ve sledovaném regionu

Rada tří, odbojová organizace na území protektorátu, vznikla v roce 1942 pod názvem Přípravný revoluční výbor, posléze Jaro, a nakonec v létě 1944 jako Rada Tří. S touto organizací se pojí významná osobnost československého odboje, divizní generál Vojtěch Luža, který stál zároveň v jejím čele.²⁶ V Bohdalově, vesnici, která se nachází asi 11 kilometrů jihozápadně od města Žďáru, se od roku 1944 začali často scházet vedoucí této odbojové organizace, mezi něž patřil již zmíněný Luža, dále pak kapitán Karel Steiner, JUDr. Josef Grňa, Eduard Soška a další představitelé. Organizace se na počátku léta roku 1944 napojila na paradesantní skupinu Calcium²⁷. Skupině velel podporučík JUDr. Jaroslav Odstrčil. Brzy po seskoku, v dubnu roku 1944, se skupina rozdělila a Odstrčil se přemístil do Netína. Zde ho však gestapo vypátralo a Odstrčil se s nimi pustil do přestřelky, při které byl 23.června 1944 zabit. Ostatní členové desantu, rotní Josef Gemrot, František Široký a Karel Niemczyk zůstávali až do konce války střídavě na Žďáarsku, Novoměstsku, Svitavsku nebo Chrudimsku.

---

²³ Tamtéž. Str. 397.

²⁴ Tamtéž. Str. 425.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Vojtěch Boris Luža (1891-1944): Byl armádní generál, legionář z první světové války, čelný představitel československého protifašistického odboje. Do odboje se zapojoval od začátku protektorátu, měl blízký vztah s Josefem Grňou, spolu s ním vybudoval ze zbylých členů Obrany národa a Petičního výboru Věrní zůstaneme organizaci nazvanou Přípravný revoluční výbor, později Jaro, kde Luža zastával funkci velitele. Později spojil několik organizací v Radu tří, ve které byl jedním z čelných představitelů. Nakonec generál padl 2. října 1944 v přestřelce s četníky ve vesnici Hřiště u Přibyslavi.

²⁷ Calcium: Operace Calcium byl krycí název pro paradesantní výsadek vyslaný z Anglie. Desant byl vysazen v noci z 3. na 4. dubna 1944 u obce Mladoňovice na Chrudimsku. Úkolem výsadku byl hlavně zpravodajský sběr informací a udržování radiového spojení s Londýnem. Blíže ŠOLC Jiří, Bylo málo mužů, Praha, 1990. Str. 133-137.

Dne 17.července 1944 došlo konečně k formálnímu ustanovení odbojové organizace, která se již od roku 1942 tak složitě formovala.²⁸ Situace se změnila na podzim roku 1944. Generál Vojtěch B. Luža byl zabit 2. října 1944 při přestřelce s českými četníky v Hřišti u Přibyslavi.²⁹ Po jeho smrti nastoupil na Lužovo místo vojenského velitele Rady Tří podplukovník Josef Svatoň, krycím jménem Doubek, který po svém nástupu na tuto funkci začal organizovat protiakci, jakousi odvetu za smrt generála Luži. Společně s Lužovým synem Radomírem a pár dalšími muži, převážně ruskými partyzány, vtrhli 26. října 1944 do přibyslavské četnické stanice, četníky odzbrojili, odsoudili k smrti a ve sklepě zastřelili 5 četníků.³⁰ Přeпад provedlo celkem 12 partyzánů, jimž velel Josef Serinek a nadporučík Nikolaj P. Bachmutskij.³¹

Dne 1. listopadu 1944 se podplukovník Josef Svatoň³² vlivem okolností dostal do přestřelky s příslušníky gestapa a společně s Eduardem Soškou³³ si raději vzali život v Pasekách u Proseče, než aby padli do rukou nepříteli.³⁴ Po smrti podplukovníka Svatoně se skupina, která se kolem něj již od roku 1940 spojovala, pojmenovala na “Generál Svatoň“. Tato skupina působila hlavně na Novoměstsku, a i ona se řadí mezi ty skupiny, ze kterých později vzešla Rada Tří.

1.6 Možnost spojení Rady tří s partyzánskou brigádou Mistra Jana Husa

Od podzimu roku 1944 se postupně začala vyvíjet a rozšiřovat také odbojová činnost vycházející z výsadek ze Sovětského svazu. Skupina, která nejvíce působila v oblasti Žďárska, byla partyzánská skupina, později brigáda Mistra Jana Husa. Ve srovnání západního a východního odboje jsou vidět značně rozdílné představy a postoje k odbojové činnosti. Pokusím se nyní srovnat základní znaky jednotlivých stran. (přehledně viz *Tab. 1*)

Západní odboj se vždy soustředil a posílal do akce spíše jedince, nebo pouze malé skupiny, jejichž úkoly byla hlavně zpravodajská hlášení o činnosti nacistů, dále měli za úkol například sledovat náladu domácího obyvatelstva a v neposlední řadě měli za úkol navázat kontakt s domácím odbojem a nepočítali příliš s masovým bojem uvnitř protektorátu. Na větší bojové

---

²⁸ Jindřich Marek. Nezlomená Rada tří [online]. Praha. VHU. Citace [cit. 3.12.2018]. Dostupné na: <http://www.vhu.cz/nezlomena-rada-tri/>

²⁹ Podrobně je akce vyličená v knize: ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 316-317.

³⁰ Tamtéž. Str. 317.

³¹ Tamtéž. Str. 172.

³² Podplukovník Josef Svatoň (1896-1944): Ruský legionář, důstojník československé armády, byl povýšen in memoriam na generála. Po zřízení protektorátu se Josef Svatoň zapojuje do odboje v rámci organizace Obrana národa. V roce 1941 jen těsně unikl zatčení a byl nucen přejít do ilegality. Padl v boji 1.listopadu 1944.

³³ Eduard Soška (1913-1944) byl obchodníkem z Nového Města na Moravě, člen organizace Sokol a Obrany národa. Od roku 1944 vykonával, pod krycím jménem Skřivánek, službu pobočníka podplukovníku Svatoňovi. Společně s pplk. Svatoněm padl 1. listopadu 1944 v Pasekách.

³⁴ Petr Tvrdý. Svatoň Josef [online]. Vysoké Mýto. Citace [cit. 3.12.2018]. Dostupné na: <https://www.hrdinovevalky.cz/person/svaton-josef/>

akce se připravovali až v závěru války, a to s pomocí vojáků bývalé československé armády. Na rozdíl od východního odboje se západní část nezaměřoval na poválečnou politickou situaci v Československu.

Naopak východní odboj měl v některých bodech srovnání úplně opačný názor a praxi. Východní odboj se zaměřoval na více aspektů. Jedním z hlavních takových aspektů byla orientace na politickou práci v protektorátu, odboj vedli způsobem lidového ozbrojeného povstání. Již v Sovětském svazu se partyzáni důkladně připravovali ve výcvikových střediscích, kde se seznamovali s prací v týlu nepřítele, kterou budou vykonávat (hlavně politická činnost).³⁵ Sovětské výsadky také bývaly zpravidla početnější než výsadky ze západu. Často byly rozdělené například na dvě části, které se, po úspěšném přistání, sešli na dohodnutém místě srazu.

Tab. 1: Hlavní rozdíly mezi západními a východními výsadky

Západní výsadky	Východní výsadky
Jedinci, nebo menší výsadky	Větší skupiny, často rozdělené na více částí
S masovým bojem počítali až na konci války	Odboj formou lidového ozbrojeného povstání
Nezaměřili se na politickou situaci po válce	Budování prvních národních výborů, snaha získat převahu komunistické strany v politické rovině již během války

Sovětský svaz začal výsadky posílat na území Slovenska a protektorátu zhruba od podzimu roku 1944. Výsadky měly celou řadu úkolů, například bojovou, destrukční či politickou činnost. Partyzánská brigáda Mistra Jana Husa, které se budu věnovat později v této práci, se již od podzimu roku 1944, kdy začala operovat ve sledovaném prostoru, snažila upevnit si svoji pozici v regionu a přes různé spolupracovníky začala navazovat kontakt i například s Radou tří, která také projevila velký zájem o spolupráci. Výhodou brigády MJH bylo, že měli dostatek zbraní a munice a také nadšení pro jakoukoliv sabotážní nebo jinou vojenskou činnost. Nevýhodou ovšem bylo, že jim chyběli lidé na samotné zrealizování akcí. Rada Tří oproti tomu měla dostatek členů, nicméně však na nějaké zrealizování akcí neměli téměř žádné zbraně. Navíc slíbené a plánované shozy zbraní z Velké Británie se neuskutečnily. Během Vánoc roku 1944 a Nového roku 1945 se na faře v Telecím uskutečnila schůzka zástupců Rady Tří a partyzánské

³⁵ CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. Str. 9-10.

brigády Mistra Jana Husa.³⁶ Na této schůzce byla dohodnuta vzájemná vojenská výpomoc a výměna zpravodajských informací.

Ovšem schůzka nakonec skončila pro obě strany hádkou, a tak vzájemná spolupráce nakonec nebyla úspěšně dohodnuta. Rada Tří převážně chtěla, aby se jí partyzánská brigáda MJH podřídila a tím získala jakousi ochranu od Rady tří. V případě nepodřízení měla brigáda opustit Žďárské i Železné hory, tedy místa, kde se zrovna brigáda nacházela a kde zahájila svoji odbojovou činnost. Další důvod hádky a rozporu byl fakt, že Rada Tří protestovala proti zakládání národních výborů, které partyzánská brigáda již od počátku svého působení v protektorátu v hojném počtu zakládala pro svou politickou práci a přípravu na poválečnou politiku u nás. V konečném důsledku lze říci, že tento rozpor mezi oběma stranami měl negativní dopad pouze na Radu tří, poněvadž lidé měli v sobě touhu bojovat a mstít se za předchozí tyranie ze strany Německa, a tak často přecházeli z Rady tří do tzv. civilních partyzánských skupin, které byli přímo součástí partyzánské brigády MJH.³⁷

2 Seznam a rozpis paravýsadků ve sledované oblasti

Následující kapitola se bude věnovat jednotlivým paravýsadkům ze SSSR, které byly do Československa poslány, konkrétně na Českomoravskou vrchovinu. Pokuším se zaměřit na hlavní partyzánské skupiny, které různě operovaly a později spolupracovaly na Žďársku a v okolí města. Zaměřím se na některé její členy, místo seskoku a působení, jejich úkoly a pověření, a případně na jejich základny a úkryty.

2.1 Partyzánská brigáda Mistra Jana Husa

Nejvýznamnější podíl na odboji v závěru války měla na Žďársku partyzánská brigáda Mistra Jana Husa. Paravýsadky, které byly ze SSSR vysílány na naše území od podzimu roku 1944³⁸, se lišily svými úkoly. Konkrétně Mistr Jan Hus měl hned několik úkolů, a sice bojové, destrukční, zpravodajské a v neposlední řadě také politické.³⁹ Svou činnost v Protektorátu zahájila skupina, později rozšířená na brigádu, již v říjnu 1944. Původní místo výsadku mělo být nedaleko města Žďár nad Sázavou, u rybníka Velké Dářko, který se nachází asi 10 km severně od města. Rybník byl však v té době vypuštěný a pilot tak ztratil orientační bod, z čehož

---

³⁶ CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. Str. 22-23.

³⁷ Tamtéž. Str. 24-29.

³⁸ Tamtéž. Str. 10.

³⁹ Tamtéž.

nakonec vyplynulo, že výsadek byl proveden úplně mimo plánované místo, a sice v noci 26. října 1944 nedaleko obce Podhořany u Čáslavi, v Železných Horách.

Velitelem celého výsadku byl určen 27letý kapitán, později povýšen na majora, Alexandr Vasiljevič Fomin. Náčelníkem štábu brigády byl 28letý nadporučík Ivan Vasiljevič Perchun. Zástupcem velitele pro rozvědku byl 25letý nadporučík Nikolaj Ignatěvič Chimič. Politickým komisařem brigády byl 25letý nadporučík Miroslav Pich, krycím jménem Tůma, který byl ve výsadku jediným Čechem⁴⁰. Skupina měla také svoji lékařku, 24letou nadporučici Lydiji Alexandrovnu Smykovou. Skupina měla celkem dvě radiostanice, které obsluhovali 22letý starší seržant Alexandr Nikolajevič Čepurov a 21letá mladší seržantka Maria Nikiforovna Poljakova. Zásobovačem oddílu byl 22letý starší seržant Nikolaj Vladimírovič Kolesnik. Oddíl měl i svou destrukční skupinu, které velel 26letý vojín Nikolaj Alexejevič Mezelev. Dalšími členy destrukční skupiny byli 20letý vojín Vladimír Nikitič Prigodič ve funkci minéra a stejně starý vojín Ivan Kirilovič Knyš ve funkci kulometníka. Posledním členem výsadku byl 25letý vojín Nikolaj Alexejevič Šustov, který zastával funkci velitele bojové čety.

Všichni členové výsadku měli vojenské i civilní oblečení, samopal, pistole, dýku, 4 granáty.⁴¹ Velitel, komisař a náčelník štábu měli navíc ještě dalekohled, kompas a mapy.⁴² Z uvedených skutečností vyplývá, že výsadek mohl být velmi dobře vyzbrojen. Musíme však mít stále na paměti, že údaje o vyzbrojení mohou být i nadnesené, každopádně skupina měla při seskoku 4 pytle s výstrojí⁴³, takže lze v závěru tvrdit, že skupina byla relativně silně vyzbrojena a vybavena. Výsadek byl rozdělen na dvě šestičlenné skupiny, které postupně za sebou vyskočili a dopadly nedaleko vesnic Strakoč, Lovčice a Podhořany u Ronova⁴⁴. Ihned po dopadu ovšem partyzáni museli řešit nemalé problémy. Nejprve nemohli najít svoji lékařku Smykovou, která se při dopadu ztratila⁴⁵, a také nemohli najít všechny 4 vaky s výzbrojí⁴⁶. Navíc hned nad ránem 27. října 1944 létalo v okolí německé malé průzkumné letadlo a pátralo po členech nočního výsadku, o kterém byli Němci informováni. Následující den byli členové zformováni a náhodou potkali dalšího běžence, Sergeje Vasiljeviče Borisovského, který žil v utajení v nedaleké vesnici

---

⁴⁰ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 398.

⁴¹ CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. Str. 12-15.

⁴² Tamtéž.

⁴³ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 399.

⁴⁴ CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. Str. 15.

⁴⁵ SLÁDEK, Oldřich: Ve znamení smrtihlava, Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944-1945, Praha 1991. Str. 148.

⁴⁶ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 399.

Lipovec.⁴⁷ Ten jim, prostřednictvím Jaroslava Ouřeckého, sehnal první civilní spolupracovníky z okolních vesnic Licoměřic a Bousova, a to například Věru Pilařovou, manžele Bromovy a další. Civilisté dostávali první úkoly, jako bylo například zásobování potravinami, nebo shánění oděvů a úkrytu. V Lipovci, Bousově a Tuhově byly také vytvořeny první revoluční národní výbory.

Kromě Borisovského byli přijati do skupiny MJH také jeho dva přátelé, kteří se s ním skrývali, Ivan Konstantinovič Jemeljanov a nadporučík Konstantin Alexejevič Korovin.⁴⁸ V příštích dnech se do oddílu dostali další členové, tentokrát i čeští, konkrétně to byl například Vladimír Laňka, Oldřich Pokorný nebo čáslavští rodáci Oldřich Šafář a Zdeněk Šrámek.⁴⁹ Byl také vytvořen úkryt na chatě mezi obcemi Licoměřice a Zbyslavce. Do konce října roku 1944 postupně skupina vytvářela síť spolupracovníků. Na začátku listopadu se rozhodla, že zamíří do Žďárských vrchů, tedy do místa, kde měli být původně vysazeni, konkrétně v okolí Krucemburku. Fomin nechal na Čáslavsku část skupiny, kterou vedl seržant Kolesnik a zbytek skupiny 2. listopadu započal přesun na Žďársko.

2.2 Partyzánský oddíl Kirov

Další skupina, která výrazně zasáhla do odboje na Žďársku, je skupina Kirov. Výsadek, který byl sestaven 19. října 1944, přistál v noci z 25. na 26. března 1945 u obcí Prasek a Kobylce nedaleko Nového Bydžova.⁵⁰ Oddíl čítal celkem 15 členů, z nichž 5 členů bylo ve velitelské skupině, které velel 21letý nadporučík Vladimír Ivanovič Zedgenidze, původem z Gruzie. Komisařem skupiny byl jmenován 27letý poručík Ivan Andrejevič Churtin, náčelníkem štábu byl 20letý podporučík Nikolaj Michailovič Antipov. Zbylí dva členové velitelské skupiny byli radisté M. S. Trišin a A.A. Borisov. Ostatních 10 členů skupiny mělo postupně převzít velení nad menšími částmi oddílu. Zbylí členové byli náčelník rozvědky nadporučík Kolcov, rozvědčící Davidov a Kolotov, velitel destrukční skupiny Dubnikov, minér Soloduchin, kulometníci Čirakovskij a Sviriděnko, radistka Ilová, zdravotnice Grabová a také rotmistr Jozef Kurtiš, který byl jediný Čechoslovák ve výsadku. Původně měl výsadek působit ve středních Čechách, ovšem nakonec se, kvůli nepříznivým podmínkám pro odboj, přesunuli na Žďársko, konkrétně do oblasti měst Chotěboř – Žďár nad Sázavou – Polička. Pochodem od místa seskoku se dostali v dubnu roku 1944 do prostředí poblíž Vojnova Městce a Nové Hutě, tedy do

---

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 400.

⁴⁹ ŤOPEK, František. Lidé stateční a ti druzí, Ostrava, 1961. Str. 88.

⁵⁰ ŽAMPACH Vojtěch. Partyzánské portréty, Brno, 1980. Str. 373-379.

bezprostřední blízkosti Žďáru nad Sázavou.⁵¹ Později navázali kontakt na oddíly Promin, Vpřed, Jermak a MJH a plnili různé destruktivní a přepadové úkoly a také se postarali o dva shozy zbraní a vojenského materiálu ze SSSR⁵², které se hodily v květnových dnech, během povstání.⁵³

2.3 Partyzánský oddíl Dr. Miroslav Tyrš

Partyzánský oddíl Dr. Miroslav Tyrš patřil k nejagilnějším partyzánským jednotkám v českých zemích.⁵⁴ Původně měl 15 členů a byl vysazen v noci ze 24. na 25. října 1944 u Pelhřimova a ve výsadku bylo, mimo jiné, 8 Slováků. Původně měl být velitelem oddílu 29letý podporučík Ján Hudec, který však brzy po přistání odešel domů na Slovensko a později se přidal do partyzánské brigády Jana Žižky.⁵⁵ Novým velitelem oddílu se stal 37letý poručík Ivan Andrejevič Labunskij. Politickým komisařem oddílu byl 22letý Slovák, desátník Viktor Ruttkay. Velitelem průzkumníků se stal další Slovák, 24letý Jozef Kalaha. Náčelníkem štábu Dr. Miroslav Tyrš byl určen 23letý seržant Alexandr Saveljevič Korovin, zástupce velitele pro zásobování byl 23letý rotný Daniel Dibdiak. Zdravotnicí oddílu byla podporučice Rufina Nikolajevna Krasavinová. Zbylí členové oddílu byli 24letý četař Ján Silný, Štefan Kanka, Ignác Hazucha, Viktor Alexejevič Osipov, Matvej Fjodorovič Andrejev, Vladimír Ivanovič Začupejko, Michail Sergejevič Šijanov a slovenský desátník neznámého jména, uváděn je jako Jan Novák.

Ihned po přistání ovšem bylo proti partyzánům zahájeno německé pátrání, které nakonec vyústilo 27.října 1944 v přestřelku s Němci nedaleko vesnice Dobroměřice. V boji padli tři partyzáni, Ruttkay, Dibdiak a Novák. Ostatním se podařilo ustoupit a později se sešli i s Radou tří, respektive s partyzánským oddílem této organizace, Čapajev. Poté se sešli všichni přeživší z výsadku Dr. Miroslav Tyrš a zamířili směrem na Novoměstsko a Bystřicko, kde působili až do konce války. Přes Žďársko procházeli v listopadu a prosinci roku 1944, 20.listopadu 1944 strávili noc v obci Račín⁵⁶, která leží asi 10 km severozápadním směrem od Žďáru nad Sázavou. Jejich pozdější odbojová činnost je spojena také se skupinami Jermak nebo Zarevo, se kterými

---

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Konkrétně šlo o shozy zbraní a vojenského materiálu z 15. na 16. dubna 1945 a z 23. na 24. dubna 1945.

⁵³ HUŇÁČEK, Zdeněk (eds.) Český antifašismus a odboj: slovníková příručka. Vydání 1. Praha: Naše vojsko: Český svaz protifašistických bojovníků, 1988, Str. 322.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 317.

⁵⁵ Michal Šimůnek. Dr. Miroslav Tyrš [online]. Praha. VHU. Citace [cit. 15.12.2018]. Dostupné na: <https://forum.valka.cz/topic/view/46170/Dr-Miroslav-Tyrš>

⁵⁶ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 498.

provedli v dubnu 1945 několik destrukčních akcí na trati Nové Město na Moravě – Tišnov a Svitavy – Blansko.

2.4 Partyzánský oddíl Vpřed

Partyzánský oddíl Vpřed se nemusel do prostoru kolem města Žďár nad Sázavou nijak obtížně přemísťovat, poněvadž v okolí, jako jeden z mála výsadek, byl i vysazen. Stalo se tak v noci z 26. na 27. března 1945 v blízkosti Svratky,⁵⁷ konkrétně v prostoru Křivánky – Svratka – Herálec.⁵⁸ Hlavní úkolem oddílu zpravodajská činnost. Velitelem jedenáctičlenného oddílu byl 33letý major Nikolaj Jemeljanovič Melničuk, krycím jménem Orel.⁵⁹ Ihned po seskoku se oddíl rozdělil na dvě části, první část zůstala s Melničukem ve Svratce, u rodiny Preislerů. V této části oddílu byl dále komisař Pavel Valerianovič Kuriata, krycím jménem kapitán Chockij, radistka Tamara Š. Rybakovová, krycím jménem Rogová, minér M. J. Ignatěnko, krycím jménem Miša Varšavskij, rozvědkář P.P. Tycz., krycím jménem Ryszard.⁶⁰

Druhá část oddílu seskočila v prostoru obcí Rváčov – Petrkov,⁶¹ asi deset kilometrů západním směrem od Žákovy hory. Tuto část výsadku tvořil zástupce velitele oddílu, Alexandr Pavlovič Bykov, náčelník štábu Vladimír Fedorovič Jacjuk, technik A. V. Kurjatov, rozvědkář P.O. Ionnikov, minér Anotolij P. Chmel a rozvědkář A. S. Oganisjan.⁶² Po několika dnech se obě části oddílu spojily ve Svratce, ovšem byli značně omezeni ve své aktivitě, neboť Němci ihned spustili rozsáhlé protipartyzánské akce v okolí, a tak byli členové oddílu nuceni se stáhnout a přečkat nebezpečí v úkrytech na půdách nebo v lesích. Po raziích již naplno organizovali a plnili své úkoly v okolí města Svratky.

2.5 Partyzánský oddíl Zarevo

Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo je zvláštním případem partyzánského oddílu, poněvadž byl vytvořen a podřízen Výboru státní bezpečnosti (KGB).⁶³ Hlavními úkoly Zareva byly zpravodajské a diverzní, a také přebíralo úkoly kontrarozvědky. Výsadek byl desetičlenný a na rozdíl od ostatních partyzánských skupin neseskočil, ale přistál 7. října 1944 na Slovensku,

---

⁵⁷ Svratka je město v kraji Vysočina, 17 km severovýchodně od Žďáru nad Sázavou

⁵⁸ Za původní místo seskoku oddílu Vpřed bylo dlouho pokládáno prostor jižně od Žďárska, konkrétně prostor Jihlava – Telč. V bakalářské práci, ze které jsem čerpal informace, ale autorka tuto tezi odmítá. Viz: KYNCLOVÁ, Vlasta, *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*, Bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012. Str. 37.

⁵⁹ ŽAMPACH Vojtěch. *Partyzánské portréty*, Brno, 1980. Str. 337–345.

⁶⁰ KYNCLOVÁ, Vlasta, *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*, Bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012. Str. 50–51.

⁶¹ Tamtéž. Str. 38.

⁶² ŽAMPACH Vojtěch. *Partyzánské portréty*, Brno, 1980. Str. 337–345.

⁶³ JELÍNEK Zdeněk. *Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo*, Kolín, 1988. Str. 19.

na letišti Tri Duby u Sliache, kde se ihned spojil s organizátory Slovenského národního povstání. Na Slovensku se ovšem oddíl dlouho nezdržel a začátkem prosince započal pochod na Českomoravskou vrchovinu, na Žďársko, kam dorazil 12. prosince 1944 a ihned si zde vytvořil základnu v osadě Samotín.⁶⁴ Hned další den se vydali směrem na západ.⁶⁵ Velitelem desetičlenného výsadku byl 28letý kapitán Pavel Vasiljevič Fedorov, krycím jménem Faustov,⁶⁶ komisařem oddílu byl 23letý poručík Valerij Jevgeněvič Bukin, krycím jménem Bobrov.⁶⁷ Náčelníkem štábu byl zvolen sovětský občan českého původu Vladimír Francevič Kadlec.⁶⁸ V oddílu byli také dva radisté, Ivan Vasiljevič Teterin a Jurij Fjodorovič Uljev.⁶⁹ Dalšími členy oddílu byli velitelé diverzních skupin, Alexej Michailovič Belov a Boris Josifovič Žižko a také průzkumníci Denis Gavrilovič Kuleš, Nikolaj Vasiljevič Bolotin a Alexandr Ivanovič Danilov.⁷⁰ Zarevo spolupracovalo s řadou partyzánských oddílů, hlavně s MJH, Jermak, Dr. Miroslav Tyrš, a zejména s oddílem Jan Kozina.⁷¹ 13. prosince 1944 se objevili v Cikháji a Herálci a poté se přesunuli ke Golčovu Jeníkovu, 15. prosince 1944 zastřelili v Dvorecku velitele četnické stanice v Bohdanči, vrchního strážmistra Jaroslava Schmiedla a byli nuceni ustoupit k Peršíkovu, odkud směřovali směrem ke Žďáru.

2.6 Partyzánská brigáda Jana Koziny

Skupina Jana Koziny měla zpočátku sedmnáct členů a během října roku 1944 se zformovala a vydala se na cestu do protektorátu z Polska. Od počátku ovšem výsadek provázela jeden problém za druhým, při letu se dostali pod nepřátelskou palbu a skupina byla vysazena na dvě části v okolí Loun. Ihned po seskoku byla ovšem skupina vystavena pronásledování ze strany gestapa, a tak byla jedna část výsadku brzy dopadena a část partyzánů zahynula. Druhá část se, po několika problémech na cestě, postupně dostala v prosinci roku 1944 až na Českomoravskou

---

⁶⁴ HUŇÁČEK, Zdeněk (eds.) Český antifašismus a odboj: slovníková příručka. Vydání 1. Praha: Naše vojsko: Český svaz protifašistických bojovníků, 1988, Str. 337.

⁶⁵ GEBHART, Jan – ŠIMOVIČEK, Ján. Partyzáni v Československu 1941–1945, Praha, 1984. Str. 433.

⁶⁶ Podle Fedorova krycího jména Faustov jsou v některé historické literatuře příslušníci oddílu Zarevo nazýváni faustovci. Z: JELÍNEK Zdeněk. Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo, Kolín, 1988. Str. 20.

⁶⁷ Tamtéž. Str. 21.

⁶⁸ Otec Vladimíra Kadlece, František Kadlec, přešel v roce 1916 jako voják rakousko – uherské armády linii fronty a poté se během revoluce usadil v Rusku.

⁶⁹ JELÍNEK Zdeněk. Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo, Kolín, 1988. Str. 21.

⁷⁰ Tamtéž. Str. 23-24.

⁷¹ HUŇÁČEK, Zdeněk (eds.) Český antifašismus a odboj: slovníková příručka. Vydání 1. Praha: Naše vojsko: Český svaz protifašistických bojovníků, 1988, Str. 337.

vrchovinu⁷², kde se jich ujal významný spolupracovník odboje, hajný Josef Eis⁷³ z Křemenice, který je také spojil s partyzánskou brigádou MJH.⁷⁴ Jejich další oblast působení bylo, až do konce války, převážně okolí Svratky.

Druhou část výsadku tvořil velitel skupiny, 24letý kapitán Vasil Kiš, náčelník štábu, 27letý major Grigorij Arsentěvič Melnik, náčelník diverze, Afanas M. Petrosjan, velitel bojové čety, Nikolaj F. Murjakov, náčelník průzkumu, Dimitrij Mališev, a spojka velitele, Michal Turis.

Tab. 2: Hlavní partyzánské oddíly ve sledované oblasti

Název skupiny	Počet členů výsadku	Místo výsadku
Partyzánská brigáda Mistra Jana Husa	12	V noci z 26. na 27. října 1944, Podhořany u Čáslavi
Partyzánský oddíl Kirov	15	V noci z 25. na 26. března 1945 u obcí Prasek a Kobylce
Partyzánský oddíl Dr. Miroslav Tyrš	15	V noci ze 24. na 25. října 1944 u Pelhřimova
Partyzánský oddíl Vpřed	11	V noci z 26. na 27. března 1945 poblíž Svratky
Partyzánský oddíl Zarevo	10	7.října 1944, letiště Tri Duby u Sliache, dnešní Slovensko.
Partyzánská brigáda Jana Koziny	17	Říjen 1944, poblíž Loun.

3 Činnost partyzánské brigády Mistra Jana Husa v okolí města Žďár nad Sázavou

Partyzánský oddíl, později brigáda MJH přistála v noci z 26. na 27. října 1944 u Čáslavi, přestože původní místo seskoku mělo být právě u Žďáru nad Sázavou, konkrétně u rybníka Velké Dářko. Jejich hlavními úkoly byla politická, organizátorská, destruktivní, sabotážní a také zpravodajská práce.⁷⁵ V rámci své politické práce budovali síť ilegálních národních výborů, a

⁷² KYNCLOVÁ, Vlasta, *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*, Bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012. Str. 29-30.

⁷³ Josef Eis (1905-1945): významný spolupracovník odboje, byl lesní hajný z obce Křemenice. Od začátku října 1944 začal spolupracovat s Kozinovci, na přelomu let 1944/1945 byl ovšem vypátrán gestapem a uvězněn v Terezíně, kde také na konci března roku 1945 zemřel.

⁷⁴ KYNCLOVÁ, Vlasta, *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*, Bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012. Str. 30.

⁷⁵ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. Str. 170.

v rámci organizátorské práce postupně zřizovali tzv. civilní partyzánské skupiny (CPS).⁷⁶ Právě zakládání těchto CPS byla úspěšná taktika brigády v boji proti nacistům, poněvadž zřízením těchto skupin mohli odbojáři účinně spolupracovat mezi sebou, zároveň však nebyli na sobě příliš závislí.⁷⁷ Členové CPS bydleli normálně doma, chodili do práce a dělali svoji obvyklou každodenní činnost, a ve večerních hodinách pak chodili k lesním oddílům a nosili jim potraviny, ošacení a byli nápomocni, jak to bylo zrovna třeba.

Dne 2. listopadu 1944 oddíl zahájil přesun na Žďársku, ovšem čtyřčlenný oddíl vedený seržantem Nikolajem Vladimírovičem Kolesnikem zůstal v prostoru Železných hor a nadále zde řídil a organizoval odboj.⁷⁸ Zbytek oddílu, v čele s Fominem, mířil do oblasti původního místa seskoku. Dorazili do Krucemburku, kde si ihned po příchodu zřídili štáb a 5. listopadu 1944 zde založili národní výbor. Důležitým spolupracovníkem husovců byl v této době nadlesní Karel Němec z Borků⁷⁹, s jehož pomocí navázal oddíl komunikaci se skladníkem ze Zámku Žďár, Václavem Ježkem (krycím jménem Jarda) ze Žďáru, který byl ve spojení s komunistickou buňkou ve městě. V Borkách došlo v listopadu 1944 ke schůzce štábu MJH s Ježkem, který jimi byl pověřen zakládáním národních výborů na Žďársku.⁸⁰ Tímto se začala vytvářet velmi dobře propracovaná síť ilegální organizace, která byla vybudována na základě systému trojek,⁸¹ a také síť ilegálních národních výborů.

Dalším důležitým spolupracovníkem husovců byl dělník Jan Vejmělek, později krycím jménem Toman. Vejmělek kolem sebe shromáždil řadu odbojových spolupracovníků⁸², se kterými vytvořil významnou žďárskou civilní partyzánskou skupinu. Žďárská civilní partyzánská skupina se později zformovala, zvětšila a stala se z ní 3. četa partyzánské brigády Mistra Jana Husa, velitelem této čety byl Jan Vejmělek. První akcí, kterou tato skupina provedla, bylo přerušení spojení Žďáru v lednu roku 1945. Nově vytvářené místní národní výbory také pomáhali rozšiřovat různé ilegální tiskoviny a řešit také například problémy zásobování lesních partyzánů potravinami.

---

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. Str. 39.

⁷⁸ Tamtéž. Str. 19-20.

⁷⁹ Borky se nacházejí asi 12 km severně od Žďáru nad Sázavou, jedná se o myslivnu, nyní je součástí Vojnova Městce.

⁸⁰ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. Str. 170-171.

⁸¹ „Systém trojek využíval zkušeností z ilegální práce KSČ. Každý z vyšší trojky vedl nižší a členové nižší trojky znali jen jednoho z vyšší, což přispívalo k menší zranitelnosti.“ Citace z: BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. Str. 171.

⁸² Další, kdo stáli u zrodu žďárské CPS byli například Jaromír Oubrecht, Anežka Štůlová, Vlasta Skřípská, Jiří Jonáš nebo Miroslav Holub. Tamtéž. Str. 171.

Nacisté si byli jistě vědomi sílící hrozby ze strany odboje, a tak v okolí Žďáru nad Sázavou probíhala od prosince roku 1944 do března 1945 zimní rozsáhlá protipartyzánská ofenziva.⁸³ Hlavním úkolem této ofenzivy bylo vypátrat možné odbojáře a zároveň také zastrašit místní civilní obyvatelstvo. Proto se v této době začínají budovat sídla jagdkomand v okolí, například v prosinci roku 1944 v Novém Městě na Moravě, v lednu roku 1945 ve Vojnově Městci, v únoru 1945 v Novém Veselí anebo v březnu 1945 v Polničce.⁸⁴ Přímo v zámku Žďár pak byl ubytován oddíl německé policie, který byl nasazen proti partyzánům, zejména proti brigádě MJH.

Po prvních dnech a týdnech, které partyzáni strávili poblíž Žďáru nad Sázavou, nastaly první vážné problémy, které dokonce ohrožovaly existenci brigády, protože spolupracovník brigády, Oldřich Pokorný⁸⁵, byl v Čáslavi zatčen a vystavil tak celou brigádu nebezpečí prozrazení. Proto se také celý štáb v čele s Fominem přesunul do lesního úkrytu na Kamenném vrchu⁸⁶, nad osadou Nová Huť.⁸⁷ S blížícím příchodem zimy se brigáda rozhodla k dalšímu přesunu, tentokrát do Račina,⁸⁸ kam skutečně také koncem listopadu dorazili. Nadlesní Karel Němec jim doporučil kontaktovat místního hajného Viktora Hlávku, z Račina č.p. 21. Pich šel do Račina obhlédnout celou situaci již 28. listopadu, a v noci z 31. listopadu na 1. prosince 1944 se celý štáb brigády přesunul k Hlávkově, náhradní ubytování navíc poskytla rodina Emila Ondry z osady Branty⁸⁹ ležící u Malé Losenice.⁹⁰ Z blízkého kopce Kamenný vrch⁹¹ pak partyzáni navázali radiové spojení se SSSR, v důsledku čehož začali Němci brzy okolí prohledávat a pátrat po odbojářích a zdroji vysílání. Dne 20. prosince 1944 se Fomin se štábem přemístil do lesního tábora u Nové Huti a Vánoce strávili v chalupách v osadě Nová Huť. Na první svátek Vánoční byl Pich poslán do obce Telecí, která leží u Poličky. Zde se měl setkat s farářem Otakarem Kadlecem a domluvit schůzku se členy odbojové organizace Rada Tří na konec ledna následujícího roku. Schůzka nakonec však skončila hádkou a neúspěchem pro obě

---

⁸³ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. Str. 171.

⁸⁴ Tamtéž. Str. 171.

⁸⁵ Oldřich Pokorný se v prosinci k partyzánům vrátil, byl však obviněn ze zrady, označen za konfidenta a přímo v lese partyzánským soudem odsouzen a 15. prosince 1944 popraven. Z: CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. Str. 10.

⁸⁶ Kamenný vrch je vrchol v pohorí Žďárské vrchy, má nadmořskou výšku 802,5 m. Leží asi 4 km západně od obce Herálec.

⁸⁷ CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. Str. 20.

⁸⁸ Račín leží asi 10 km severozápadně od města Žďár nad Sázavou, v hustě zalesněné krajině, proto také byla obec jedním z center odbojové činnosti v kraji.

⁸⁹ Branty je osada ležící asi 12 km od Žďáru nad Sázavou, v nadmořské výšce 600 m. Okolí osady je nyní přírodní rezervací.

⁹⁰ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 498-499.

⁹¹ Pozor, jedná se o jiný Kamenný vrch, tento (nadmořská výška 689 m.n.m.) se nachází asi 2 km východním směrem od Račina.

strany.⁹² Na konci roku 1944 se štáb brigády přesunul k rodině Ondrů z osady Branty. V předposlední prosincový den roku 1944 se na Žďársku objevil partyzánský oddíl Zarevo a navázal kontakt na dalšího důležitého spolupracovníka místního odboje, hajného Karla Jaitnera z Cikháje, a ještě ten den (30. prosince) se u něj doma sešli zástupci oddílu Zarevo a MJH. Za Zarevo zde byl přítomen velitel Fjodorov, za husovce pak Melnik a Pich. V noci z 31. prosince 1944 na 1.ledna 1945 pak Zarevo provedlo přepad výtopny na nádraží ve Žďáře. Akci vedl náčelník štábu oddílu Zarevo Vladimír Kadlec, byly poničené čtyři lokomotivy a výtopna byla zapálena.⁹³ Akce tedy byla úspěšná, nicméně poté se Němci začali více zaměřovat na kontroly samot a hájoven v okruhu 20 km od města, a tak byli Faustovci nuceni opět odejít ze Žďárska a přesunuli se na osadu Samotín na Novoměstsku.

Husovci měli jiné starosti, v noci z 2. na 3.ledna 1945 byl totiž naplánován shoz zbraní a munice v prostoru louky mezi Kocandou a Cikhájí. Tento shoz ovšem nakonec, pro nepřízeň počasí, skutečně nebyl, navíc skupina vedena nadporučíkem Perchunem, která měla shoz zbraní převzít, byla objevena Němci a donucena se stáhnout. Následně bylo v okolí Cikháje spuštěno rozsáhlé pátrání a probíhaly výslechy civilistů. Kvůli této nově nastalé situaci byli členové brigády Mistra Jana Husa nuceni přesunout svůj štáb jižním směrem. 5. ledna se proto usazují v obci Vepřová, se kterou mají již od listopadu 1944 navázané spojení, když nadporučík Chimič kontaktoval Františka Němce, který poskytl u svého souseda Novotného úkryt a později zde také měli husovci zřízenou tiskárnu ilegálních tiskovin, kterou využívali ve své práci a činnosti. V polovině ledna se štáb napojil na odbojáře z obce Pořežín, zejména na Josefa Lacinu, veterána z první světové války a dalšího důležitého odbojového spolupracovníka.⁹⁴

3.1 První problémy brigády Mistra Jana Husa na Žďársku

Koncem ledna mezi husovci rozhořel spor, konkrétně mezi důstojníky oddílu. Konkrétně šlo o konflikt mezi Pichem a Korovinem, členem průzkumného oddílu nadporučíka Nikolaje I. Chimiče. Ten vyčítal Pichovi prosazování jeho vlastních zájmů a jeho malou snahu a starost o bezpečí civilistů, kteří oddílu pomáhají a tím také riskují život. V důsledku této rozepře se Korovin rozhodl ze štábu odejít do oblasti Holicka, kde pomáhal a organizoval místní odboj. Později zde ustanovil i bojovou jednotku (konkrétně 5. oddíl brigády), která spolupracovala s brigádou Mistra Jana Husa.⁹⁵

---

⁹² ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 404.

⁹³ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. Str. 172.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 405.

Další problém, který vznikl koncem ledna, bylo zatčení Josefa Eise z Křemenice, dalšího důležitého spolupracovníka a pomocníka husovců. 23. ledna 1945 nacisté kolem Krucemburku uzavřeli oblast a probíhalo usilovné pátrání po odbojářích, v Krucemburku bylo zatčeno celkem 24 lidí. O den později, 24. ledna 1945 došlo k zatčení důležitých spolupracovníků partyzánů, Karla Němce a Petra Brázdy. O další den později probíhalo zatýkání i v nedalekém Vojnově Městci, kde byli například zatčeni manželé Bálkovi.

Konec ledna se tak zdál být pro husovce velmi kritickým, a proto se štáb brigády MJH sešel k poradě na konci ledna 1945 v domě rodiny Henzlových v Havlíčkově Borové.⁹⁶ Proběhla celková reorganizace skupiny, Fomin například více rozptýlil odbojové skupiny a celkově zmenšil jejich počet členů, aby předešel nebezpečí prozrazení. S husovci úzce spolupracující kozinovci, v čele s majorem Melnikem, se měli přemístit do Kameniček na Chrudimsku, nadporučík Nikolaj I. Chimič se měl se svým oddílem přesunout směrem na západ, měl nějaké úkoly od velitele, ovšem nakonec se Chimič a ostatní členové jeho skupiny 3. února 1945 přidal do oddílu majora Melnika, tedy k brigádě Jana Koziny a Fomin s oddílem se chtěl přemístit k obci Třebětín v okrese Kutná Hora, kde měl být koncem února proveden další shoz zbraní a vojenského materiálu. Původně mířil z Borové Fomin a jeho oddíl do Kocourova, kde se měli setkat s vojenským velitelem Rady tří kapitánem Karlem Steinerem, ovšem vyskytly se problémy, a tak se schůzka nakonec neuskutečnila. Po tomto neúspěchu se husovci přemístili k Leškovicím, kde navázali kontakt s odbojářem Josefem Dvořákem.

Další část oddílu, v čele s nadporučíkem Perchunem, opustil večer 29. ledna Pořežín a zamířili k Samotínu. 10. února se pak znovu setkal s velitelem Fominem, o deset dní později se pak Pich vydal zpět na Žďársku, aby zde prověřil vývoj situace. Po cestě, mezi obcemi Habry a Frýdnava na Havlíčkobrodsku, chtěli zastavit auto, které by je mohlo odvést do cíle své cesty, když ale auto chtěli zastavit, řidič nereagoval na jejich výzvy. Proto na něj začali partyzáni pálit. Nakonec se jim ho podařilo úspěšně zastavit a při prohlídce zjistili, že uvnitř vozu leží mrtvý německý důstojník, funkcionář NSDAP Hauptbereichsleiter SS-Hauptsturmführer Bruno Walter.⁹⁷ Tato akce se stala v noci z 23. na 24. února 1945.⁹⁸ Bruno Walter se tak stal jediným důstojníkem SS, kterého zastřelili partyzáni z brigády Mistra Jana Husa.⁹⁹

---

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ CHMELA Miloslav. *Naplňený čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa*, Hradec Králové, 1980. Str. 32.

⁹⁸ Bruno Walter byl zástupcem vedoucího stranického spojovací služebny v Praze. Byl příslušníkem SA, SS a nositelem zlatého stranického odznaku NSDAP. Z: *Partyzány zastřelen Bruno Walter* [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z WWW: <https://www.fronta.cz/kalendar/partyzany-zastrelen-bruno-walter>

⁹⁹ CHMELA Miloslav. *Naplňený čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa*, Hradec Králové, 1980. Str. 51.

Poté Pich vládl na Žďársku pevnou rukou, dal například 2. března 1945, bez nějakého vyšetřování popravít na žádost národního výboru v Malé Losenici 21letého mladíka, který byl označen jako údajný konfident gestapa. Civilní partyzánská skupina husovců byla během března velmi činná, 5. března například přerušila spojení mezi Žďárem a Novým Městem na Moravě¹⁰⁰, 19. března pro změnu provedla útok na železniční trať poblíž Žďáru nad Sázavou, během kterého vykolejili vlak s 11 vagóny.¹⁰¹ Navíc byla trať vedoucí z Brna do Německého (dnes Havlíčkova) Brodu mimo provoz více než 24 hodin po útoku. Vlak se skládal z lokomotivy, 4 osobních vozů, 4 nákladních vozů, 1 vozu se dřevem a 1 vozu s dobyt看em.¹⁰² 10. března provedla civilní partyzánská skupina z Přibyslavi přepad a vykolejení vlaku u Sázavy a přesně o měsíc později vykolejila vlak u Dolních Hamrů.¹⁰³

3.2 Boj štábu brigády MJH u Leškovic

Fomin se poté rozhodl přemístit zpět z oblasti Železných hor na Žďársko, kde se měl setkat v osadě Branty s Pichem. V pondělí 26. března 1945 stanul jeho oddíl u Leškovic, v lokalitě Na dlouhé, kde se utábořili v houštině, když šel na domluvenou schůzku se seržantem Kolesnikem. Odtud vysílali radiostanicí informace a jejich činnosti¹⁰⁴, toto vysílání ovšem bylo zachyceno a ještě ten den večer Němci lokalitu obklíčili a odřízli tak partyzány od pomoci.

Fominův oddíl tvořilo 7 partyzánů, spolu s ním zde byl náčelník štábu nadporučík Perchun, lékařka nadporučice Smykovová, dvoučlenná obsluha radiostanice, seržant Čepurov, seržantka Poljaková a také dva čeští partyzáni, kteří se připojili k Fominovi, Jan Janáček ze Sobíňova a Josef Coufal ze Samotína u Žižkova Pole. S Fominem byl ještě další, osmý člen oddílu, český partyzán Jiří Starý, který ovšem dostal od velitele oddílu rozkaz přivést k němu tři partyzány¹⁰⁵, kteří měli být schováni poblíž Petrovic. Tento úkol, jak se později ukáže, zachránil Starému život.

Takto vzpomíná na zmíněnou událost přeživší Jiří Starý:

„Jdu první. Vtom je ticho přerušeno štěkavým německým Halt! a následuje výstřel z pušky. Odpovídám také střelbou z automatu. Střilet začínají i esesáci. Není-li jich mnoho, ustoupí, myslím si, ale v tom okamžiku zahajuje nepřítel palbu podél celého lesa.

---

¹⁰⁰ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 172.

¹⁰¹ KYNCLOVÁ, Vlasta, *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*, Bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012. Str. 24.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 172.

¹⁰⁴ ČERNÝ, Karel. Říkali mu Ivan učitel, Žďár nad Sázavou, 1988. Str.50.

¹⁰⁵ Jednalo se o Nikolaje Mezeleva, Ivana Jemeljanova a Dmitrije Savčenka. Po obklíčení se tato skupinka probíla ven z lesa a podařilo se ji uprchnout.

Střilí i Fomin. Kdyby naši nestříleli, snad by se podařilo Němce odlákat, ale takto se námi nenechali zmást. Ležíme přitisknuti k zemi a střídavě střílíme. Kolem nás není nejmenší přírodní úkryt. Musíme ustoupit. Zůstávám s Mezelevem a kryjeme ústup druhým dvěma kamarádům, kteří se plíží zpět a pak oni kryjí nás. Brzy jsme v bezpečné vzdálenosti, ¹⁰⁶

Ostatní členové obklíčené skupiny bojovali proti německé přesile několik hodin a po vyčerpání veškeré munice se 27. března všech 7 partyzánů zastřelilo. Těžce raněný velitel Fomin však jevil jisté známky života a tak byl vydán rozkaz k jeho převozu do Chrudimi. Ovšem ani tam se velitele, který byl v kritickém stavu, nepodařilo zachránit a byl ještě 27. března 1945 zastřelen v Chrudimi. Ve zprávě pražského gestapa pro K.H. Franka ze dne 27. března bylo uvedeno:

Věc: Přestřelka s ruskými parašutisty a partyzánskou skupinou „Jan Hus“

26. března 1945 byl v přestřelce v lese asi 5 km severně od osady Leškovice zničen štáb a rádiová stanice partyzánské skupiny „Jan Hus“. Štáb bandy se skládal z velitele ruského kapitána Fomina, z náčelníka štábu ruského nadporučíka Perchuna, z velitele sabotážní skupiny ruského nadporučíka Kolesnika, ze zástupce velitele pro zásobování Mezeljeva, radisty Siturova (Rusa) a z ruské radistky Máši Polekové, dále pak z neznámé Češky jménem Kirina. Přestřelka trvala od 26. 3. 18.40 hod. až do 27. 3. do 4.00 hodin. Zajetí banditů bylo nemožné, protože se posledními náboji zastřelili. Velitel Fomin zanechal tři lístky s těmito slovy:

1. 26. 3. 45. Jsme obklíčení. Vydržíme do konce. Nepřítel - 300 německých vojáků. Budeme střílet do posledního náboje. 4. ukr. front.

2. Žijeme pro český národ, za šťastnou budoucnost slovanských národů, za porážku Němců. Fomin 27. 3. 1945

3. Nemáme čas prorazit, obklíčili nás. Kapitán Fomin. Umíráme za vlast.

Akce se zúčastnilo 270 příslušníků branné moci z Chrudimi a Habrů, 2 jagdkommanda

---

¹⁰⁶ JANÁČEK, Jakub, *Partyzáni bojovali do posledního dechu. U Leškovic padli před desítkami let se ctí.* [online]. c2010 [cit. 2019-03-26].

Dostupné z WWW: <https://havlickobrodsky.denik.cz/zpravy_region/20100329leskovice.html>.

Schutzpolizei (9. a 10. rota) III. praporu SS policejního pluku 20, Sonderkommando Chrudim a stíhací četa FAT 322 jako úderná skupina a 3 rádiové zpravodajské a pátrací roty. Vlastní ztráty: strážmistr Schutzpolizei Hermann Heinz, narozen 9. 7. 1902 v Německém Brodě, 9. rota III. praporu SS policejního pluku 20, další strážmistr od téže jednotky zraněn dvěma výstřely do ramene a obličeje.

Byl zajištěn tento materiál: 1 vysílačka RPO (radiová stanice pro partyzánské oddíly) s napájecím zdrojem a agregátem, 1 vysílačka Sever s napájecími zdroji – obě vysílačky zničeny. Nepoškozený nám padl do rukou klíč a písemný materiál téměř všech odeslaných a přijatých rádiových depeší (šifrovaně), mapy, zdravotnický materiál, zbraně, předměty osobní potřeby a batohy.¹⁰⁷

3.3 Vývoj událostí po boji u Leškovic

Touto akcí ztratila brigáda téměř celý její štáb, unikl jen její komisař nadporučík Miroslav Pich – Tůma, který byl v době boje na Žďársku v okolí Přibyslavi. Na konci března provedly oddíly brigády celkem 37 úspěšných bojových akcí. Po tragédii v Leškovicích, kdy brigáda přišla téměř o celý svůj štáb, se činnost jejich členů poněkud zbrzdila, ale úplně se nezastavila a brzy dokázala vstřebat celou tragédii a sžít se s novou skutečností a situací.¹⁰⁸ Pich mezitím marně čekal v místě srazu¹⁰⁹ na Fominův oddíl, když po několika dnech nedošel, vydal se směrem do lesů k Žákově Hoře. Během měsíce dubna se Miroslav Pich – Tůma stal novým velitelem oddílu MJH, jeho zástupcem se stal seržant Nikolaj V. Kolesnik.¹¹⁰ Novým komisařem se stal Jiří Starý, náčelníkem štábu byl jmenován Tichomirov. V polovině dubna se husovci v čele s Pichem odebrali do tábora na Kamenném vrchu u Nové Hutě. Zde jim oddíl Kirov poskytl vysílačku a také člena oddílu, radistu Trišina, který s brigádou strávil pár dní.¹¹¹

V noci z 18. na 19. dubna provedl oddíl vedený Nikolajem Mezelevem útok na pilu v nedaleké Ždírci nad Doubravou, která byla významnou výrobnou palivového dřeva. Ovšem tento útok nebyl úspěšný a chvíli po útoku došlo k dalšímu sporu uvnitř štábu brigády MJH. Stejně jako předtím s Korovinem, se nyní Pich nepohodl s Mezelevem a nastaly spory uvnitř štábu.¹¹² Pich

---

¹⁰⁷ Citace z: ŠÍR, Vojtěch, *Likvidace štábu partyzánské brigády Mistr Jan Hus* [online]. c2010 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z WWW: <https://www.fronta.cz/dotaz/likvidace-stabu-partyzanske-brigady-mistr-jan-hus>.

¹⁰⁸ CHMELA Miloslav. *Naplňený čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa*, Hradec Králové, 1980. Str. 36.

¹⁰⁹ Měli se sejít nejprve na Brantech u rodiny Ondrů. Jako druhé místo srazu byl zvoleno triangulační bod poblíž Vepřové.

¹¹⁰ BARTUŠEK, Antonín. *Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974*. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 172.

¹¹¹ ČERVENÝ Ondřej. *Osvobození Žďárska*, Brno, 2014. Str. 511-512.

¹¹² Tamtéž. Str. 412.

poté zůstal v prostoru Škrdlovice – Polnička – Račín – Vepřová – Příbyslav a zde také i nadále organizoval odboj. Navíc dal v dubnu vytisknout leták, ve kterém vysvětloval smysl partyzánského stylu boje a zároveň také varoval místní obyvatelstvo před přibývajícím provokatéry.

Během měsíce března a dubna byly v okolí města Žďáru vypouštěny lihovary (například 30 března byl vypuštěn líh z lihovaru v Nížkově, 8. dubna bylo vypuštěno 162 hl z lihovaru v zámku Žďár). V zámku ve Žďáře bylo umístěno již od ledna německé četnictvo, posádka wehrmachtu a policie, celá situace tak byla o to více složitější na provedení.¹¹³ Přes všechny tyto obtíže se však akce zdařila a další byla uskutečněna 20. dubna. Tato akce byla vedena v zájmu upevnění autority a měla mít také politicko – morální efekt na obyvatelstvo města. A skutečně, po úspěchu celé akce¹¹⁴ se řada žďárských občanů přidala na stranu partyzánů.¹¹⁵ Kolem 24. dubna se Žďárská civilní partyzánská skupina přesunula k Vápenici¹¹⁶ u Žďáru nad Sázavou. Byl zde totiž naplánován další shoz zbraní a munice, nakonec však ani tento shoz nebyl uskutečněn.¹¹⁷

Dne 24. dubna 1945 se Pich na Nové Huti sešel se členy Zedgenidzeho oddílu Kirov, od nichž se mu podařilo získat novou vysílačku, kterou nutně oddíl potřeboval, poněvadž již téměř měsíc byli bez jediné vysílačky. Kromě vysílačky získal také nového radistu do své brigády, Makunina (krycím jménem Saška),¹¹⁸ kterého vzal s sebou do Pořežína, ke spolupracovníku Lacinovi.¹¹⁹ Koncem dubna se štáb husovců přesunul z lesů poblíž Žákovy hory zpět do Račina, konkrétně do hostince Antonína Leopolda.¹²⁰ Počátkem května byl Pich se svým štábem v Račině, odtud chtěl také řídit připravované povstání, započala stavba zátarasů na komunikacích v okolí města Žďáru, které měly bránit a znemožňovat ústup Němcům směrem na západ. 5. května poslal Pich své lidi do Žďáru, a také do blízkého města Příbyslav, aby zde organizovali povstání, které v tu chvíli započalo. Husovci chtěli také rozšířit svůj vliv do Havlíčkova (dříve Německého) Brodu, tento záměr se jim však, pro mohutnou protiakci Němců a z důvodu neúspěšného provedení květnového povstání ve městě a v jeho okolí, bohužel nepodařil.

---

¹¹³ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 172-173.

¹¹⁴ Během akce bylo 20. dubna v noci vypuštěno ze žďárského lihovaru 196 hl lihu.

¹¹⁵ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 173.

¹¹⁶ Vápenice je zaplavený lom nedaleko lokality Na Starém městě (lok. Žďár nad Sázavou).

¹¹⁷ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 173.

¹¹⁸ Makunin byl radista dvoučlenného výsadku, který byl vysazen, společně s municí a ostatním materiálem, poblíž Žákovy Hory v noci z 15. na 16. dubna 1945.

¹¹⁹ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 512.

¹²⁰ Tamtéž.

4 Příklady vztahů partyzánů s místním obyvatelstvem

V této kapitole své práce bych rád vyzdvihнул některé konkrétní příklady spolupráce civilního obyvatelstva s partyzánskými oddíly, také možnosti a formy spolupráce, a zároveň bych zde uvedl i opačné případy, kdy jedinci byli obviněni a odsouzeni z kolaborace a odmítnutí spolupráce s odbojem. Kolem Žďáru nad Sázavou je řada vesnic, která v posledních dvou letech války byla ochotna spolupracovat a riskovat tak zničení nebo jiné formy odvety ze strany Němců. Přestože se zdá, že ke konci války, kdy Velkoněmecká říše ustupovala směrem od východu, bude již mnohem snazší a méně nebezpečné podnikat různé protiakce a spolupracovat s odbojovými organizacemi, opak byl pravdou.

V okolí Žďáru nad Sázavou nebo přímo ve městě byly zřízeny na přelomu roku 1944 a 1945 sídla stíhacích oddílů, takzvaných jagdkomand, které měly za úkol podnikat protipartyzánské razie a také zastrášovat obyvatelstvo. Ve městě také sídlil oddíl německé policie, který měl své sídlo v Zámku Žďár. Na konci ledna se také do města přesunul wehrmacht, který se ubytoval ve školách a postupně byl doplňován.¹²¹

V závěru tedy lze tvrdit, že, ačkoliv se to nezdá, byly i poslední měsíce války velmi náročné a nebezpečné pro jakoukoliv odbojovou činnost. V následujících případech mnohdy konec války znamenal zlom a také záchranu vesnic před jejich nepříznivým osudem.

4.1 Příklad kolaboranta v obci Malá Losenice

Jako příklad kolaborace s nacisty jsem vybral příklad z Malé Losenice, obce ležící asi 11 kilometrů severozápadně od Žďáru nad Sázavou. K nevelké vesnici přiléhá také samota Branty, která se rovněž stala důležitým táborem spolupracovníků s partyzány. Dvě rodiny, které zde žily, rodina Ondrova a Černých, aktivně pomáhaly odboji. Zároveň byla osada Branty také důležitým zásobovacím místem celého oddílu husovců.¹²² Josef Ondra a Jaroslav Černý začali oddílu husovců pomáhat již na konci listopadu roku 1944, později se k nim také připojili další spolupracovníci, například Juránkovi z Malé Losenice. Fominův štáb se v osadě Branty také ubytoval v prosinci 1944, a dokonce zde schovali pod sklepem jednoho z domů celkem tři bedny proviantu, který obsahoval mimo jiné zbraně, municí, ale také mapy anebo fotografie.¹²³

V obecní kronice Malé Losenice je zaznamenáno, že od roku 1941 začali být z vesnice posíláni dělníci na nucené práce do Německa, protože v továrnách chyběla pracovní síla. Toto opatření se dotklo více lidí ve vsi, a podobný případ byl i v řadě dalších míst v okolí Žďáru nad Sázavou.

---

¹²¹ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 171.

¹²² ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 454.

¹²³ Tamtéž.

Nejprve Němci sháněli dobrovolníky, když se ovšem nikdo nehlásil, začali vybírat a posílat sami. Takto například musel z vesnice do Německa na práce Jan Dobrovolný.¹²⁴ O rok později se k Dobrovolnému přidali další občané Malé Losenice, například František Píbil nebo Jan Vytlačil, který dokonce na nucených pracích zemřel.¹²⁵ Téhož roku byli ještě na práce povoláni další občané, například Stanislav a Ladislav Kubátovi, Oldřich Dobrovolný nebo František Ondráček.¹²⁶ Na nucených pracích vykonávali různé činnosti, například opravovali lokomotivy. Z domů jim byly posílány balíky, s jejichž pomocí také dokázali přežívat a všichni, až na již výše zmíněného Jana Vytlačila, se ve zdraví vrátili zpět domů.¹²⁷

V následujících letech, v roce 1943 a 1944 se k nim ještě přidali další obyvatelé, například Karel a Josef Čejkovi, nebo Ota Lempera a dokonce v roce 1944 byly na práci do Německa poslány i dívky.¹²⁸ Když se k maďarským hranicím přiblížily jednotky Rudé armády, německá okupační správa na to reagovala tak, že byl celý ročník 1921 z Malé Losenice povolán na budování zákopů pro německou obranu. Poněvadž výzva byla vydána znenadání, lidé ve vesnici se začali strachovat a obávali se, že povoláním na práce nakonec dají do ruky zbraně a budou nuceni bojovat s Němci proti sovětské ofenzívě.¹²⁹ Nakonec se jejich obava naštěstí nepotvrdila, byli pouze posláni na maďarské hranice, kde trávili zimu a přelom roku 1944 a 1945.¹³⁰ V lednu roku 1945 potom bylo pár dalších dělníků posláno na práce na Moravu, kde žili v podstatně lepších podmínkách než jejich kamarádi z vesnice na maďarských hranicích.¹³¹ V kronice obce je zaznamenáno, že lidé dostávali dovolené a někdy se nechtěli vracet zpět do Německa na práce a byli proto často napomínáni četnictvem, nicméně místní četnictvo nevedlo žádné záznamy o lidech, kteří měli nastoupit zpět na práce do Říše. Mezi lidmi se tedy ihned začalo šířit podezření, že je mezi nimi ve vsi nějaký udavač, který vše hlásí.¹³² Podezření brzy padlo na mladého, dvacetiletého Miroslava Henzla, který byl sám také vybrán na práce do Německa, nicméně se po velmi krátké době vrátil zpět domů, a dokonce se z něj vzápětí stal revírní hajný, a tudíž dostal i povolení nosit pušku, což bylo v té době zcela ojedinělé.¹³³ Podle

---

¹²⁴ Státní okresní archiv (SOKA) Žďár nad Sázavou, Kronika obce Malá Losenice, inv. č. 14, kniha č. 4, str. 242.

¹²⁵ Z obecní kroniky vyplývá, že již doma nebyl příliš zdravý, nakonec zemřel ve Vídeňském Novém Městě.

¹²⁶ SOKA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Malá Losenice, inv. č. 14, kniha č. 4, str. 243.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Z Malé Losenice například byla na práce vybrána Věra Dobrovolná. SOKA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Malá Losenice, inv. č. 14, kniha č. 4, str. 243.

¹²⁹ SOKA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Malá Losenice, inv. č. 14, kniha č. 4, str. 243-244.

¹³⁰ Z Malé Losenice byli na budování zákopů posláni František Čejka, Jaroslav Černý, František Šťastník a Jan Tonar.

¹³¹ Mezi vybranými byl Jan Dobrovolný, Josef Fiala, František Jacháček, František Ondráček, Josef Kubát a Miroslav Píbil.

¹³² SOKA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Malá Losenice, inv. č. 14, kniha č. 4, str. 244.

¹³³ Tamtéž.

zpráv z kroniky to byl mladík zanedbaný, pyšný a nevychovaný. Henzlův otec pracoval jako tkadlec v Příbyslavi pro jistého továrníka Kella, muže německé národnosti, na kterého pravděpodobně Miroslav získal a udržoval s ním kontakt. Husovcům se donesla celá situace okolo Miroslava Henzla, a tak bylo rozhodnuto celou situaci vyřešit. Pich v únoru poslal do Malé Losenice oddíl vedený Šustovem, který spolu s Vladimírem Jehličkou a Miroslavem Hlávkou skutečně Henzla v bytě našli a po krátkém rozhovoru ho bez soudu přímo v bytě 2. března 1945 zastřelili.¹³⁴ Henzl byl podezřelý, kromě blízkého kontaktu s Němci, také z toho, že chodil po lesích v okolí obce a hlídal a kontroloval, jestli nejsou v okolí nějaké odbojové skupiny nebo nějaká jejich aktivita. Měl mít také na svědomí život dvou ruských uprchlíků.¹³⁵

Přestože se může zdát, že tímto činem si pomohli a usnadnili si pozici své odbojové činnosti v okolí obce, opak byl pravdou. Paradoxně se jím celá situace partyzánů zhoršila a velmi zkomplikovala. Může za to jednak poprava Henzla a jednak také sabotážní akce, které o týden později uskutečnili odbojáři na trati u nedalekých Nových Dvorů. Obec přitáhla nežádoucí pozornost Němců, kteří 15. března zajali Šustova ve Světnově. Ten jim u výsledku podal informace o odbojářích v okolí vesnic Malá Losenice a Vepřová, kde usedlíci často nechávali partyzány přespávat a zásobovali je potravinami a dalšími nutnými věcmi. 15. března tedy vypuklo zatýkání v obci Vepřová a o týden později stejný osud potkal také osadu Branty u Malé Losenice. 23. března byl zatčen Jaroslav Černý spolu se syny Jaroslavem a Miroslavem, kteří byli podezřeni z ukrývání partyzánů.¹³⁶ Přímo v Malé Losenici byli také zadrženi další 4 usedlíci, František Nedělka, František Jocháček a také Jan a Oldřich Dobrovolný. Všichni byli odvezeni do Nového Města na Moravě k výsledku. Později také zatkli ještě manželku Jaroslava Černého, Martu a jejich dceru. Zadrženi se pak 27. března vrátili zpět domů, až na rodinu Černých.¹³⁷ O 4 dny později, 31. března proběhlo v osadě Branty znovu zatýkání. Tentokrát byla zatčena rodina Ondrových.¹³⁸ Zatýkání ovšem nezastavilo činnost partyzánů a obyvatelé nadále pomáhali odboji, jak nejlépe mohli. Koncem dubna roku 1945 také vznikl v Malé Losenici, na popud velitele Picha, 6 – členný revoluční národní výbor.¹³⁹ Členy tohoto výboru byli Antonín Juránek, Bedřich Juránek, František Nedělka, Adolf Píbil, Josef Karas a František

---

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 454.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Podle kroniky obce Malá Losenice byla rodina Černých převezena do Brna, do nechvalně proslulých Kounicových kolejí, kde měli nacisté věznicí a kde také ve velkém počtu vězně popravovali.

¹³⁸ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 455.

¹³⁹ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Malá Losenice, inv. č. 14, kniha č. 4, str. 251.

Kubát.¹⁴⁰ Partyzánský oddíl byl v této době také posílen, poněvadž na konci dubna s nimi začali aktivně spolupracovat dva mladíci ze vsi, Miroslav Píbil a Josef Kubát.¹⁴¹

4.2 Příklad zrádce z Fryšavy

Fryšava je rozlehlá vesnice, která leží na pomezí Žďárského na Novoměstského okresu a na konci druhé světové války byla Fryšava jedním z center místního odboje. Nakonec ovšem byly tyto dny ve Fryšavě pro místní obyvatelstvo velmi kruté a krvavé. Vesnice přímo neleží v oblasti mého zájmu sledování, nicméně jsem ji vybral z toho důvodu, že i ve Fryšavě byl případ zrádce, kterého partyzáni popravili, a také i proto, že tuto akci provedli členové skupiny partyzánské brigády Mistra Jana Husa.¹⁴²

První partyzáni se v obci objevili už v roce 1943. V tomto roce tudy procházeli například uprchlíci ze zajetí, kteří mířili přes Fryšavu na východ, směrem k východní frontě. S jedním z utečenců se 22. srpna 1944 setkal i český hajný Josef Brdíčko, který ovšem neměl nad uprchlým vězněm slitování a rozhodl se utečence odvést na místní četnickou stanici ve Fryšavě. Tam zajatce identifikovali a zjistili, že se jedná o Leonida Lenskije, kterého následně také převezli do nedalekého Nového Města na Moravě.¹⁴³ Brdíčko byl za svůj čin oceněn okupační správou funkcí nadlesního.

Koncem listopadu roku 1944 se ve Fryšavě objevila průzkumná skupinka husovců pod vedením Chimiče, která hledala v okolí nějaké vhodné místo pro založení nové lesní základny. Chimičův čtyřčlenný oddíl se v okolí pohyboval pár dní, během kterých získával nové kontakty, seznamoval se s prostředím a také, mimo jiné, se dozvěděl o hajném Brdíčkově, který je údajně měl vidět pohybovat se v lese, poněvadž v těch dnech nahlásil pohyb partyzánů na fryšavskou četnickou stanici. Poté, co Chimič zjistil, co vše má Brdíčko na svědomí, se rozhodl k ráznému vyřešení situace. 25. listopadu 1944 Chimičova skupinka vtrhla do jeho hájenky, ležící severně od Fryšavy, a zahrnali ho, i s celou rodinou, do sklepu objektu. Poté zavolali Brdíčka nahoru do kuchyně, kde jej Šustov z bezprostřední blízkosti střelil do hlavy a hajný padl na zem mrtev.

Po tomto incidentu okamžitě opustili Brdíčkovu hájenku a zmizeli z Fryšavy na západ zpět, odkud přišli, do Cikháje, Následujícího dne manželka hajného vše ohlásila na fryšavskou

---

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Akci provedli například Chimič, Šustov nebo Korovin. Z: ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďársko, Brno, 2014. Str. 387.

¹⁴³ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďársko, Brno, 2014. Str. 386–387.

četnickou stanicí a později celé místo činu prohledávali dokonce i příslušníci kriminální policie z Nového Města na Moravě a z Jihlavy.¹⁴⁴ Němci se ihned pustili do usilovného pátrání po hajného vrazích, nicméně partyzáni se z okolí Fryšavy bleskově stáhli zpět do Cikháje a celý případ tak zůstal otevřen a nikdy se je nacistům nepodařilo dopadnout.¹⁴⁵

4.3 Příklad spolupráce v obci Sázava

Další příklad, který jsem vybral ve výčtu vesnic, které spolupracovaly s partyzány, je příklad vesnice Sázava. Obec leží asi 5 km západně od Žďáru nad Sázavou, na hlavní silniční trase vedoucí ze Žďáru nad Sázavou směrem na Havlíčkův Brod. Obcí také procházela dnes již zaniklá¹⁴⁶ jednokolejná trať mezi oběma městy. Už v roce 1938 měla být nahrazena jednokolejná trať modernější dvoukolejnou. V témž roce již probíhalo i zaměřování a přípravné práce v okolí vesnice, kterých se místní usedlíci aktivně účastnili.¹⁴⁷ Vývoj trati ale nakonec pozastavila v roce 1939 druhá světová válka. Během ní byl například místní hasičský dobrovolný spolek zařazen do rámce protiletectvé obrany, a tudíž byli také podřízeni německému velení.¹⁴⁸ V obecní kronice je také zmíněno, že v hospodářské oblasti byl za války velmi rozšířen černý trh se základními, životně důležitými, produkty.

Velkých změn se také dočkala místní škola, kde probíhaly změny v rámci nacistického režimu. V době okupace bylo ve vesnici několik místních zatčeno a uvězněno. Například sázavský evangelický farář Emil Pokorný byl v roce 1942 zatčen gestapem a o rok později v srpnu zemřel ve vězení v Litoměřicích, údajně na zápal plic. Další, kdo byl ze Sázavy zatčen, byl například rolník Vratislav Janáček. Ten byl postižen za nedovolené ukrývání loveckých zbraní a strávil poté několik měsíců na nucených pracích. Z vesnice bylo na práce v Německu přiděleno víc lidí, ovšem všichni se v pořádku vrátili domů. Z uvedené informace je ale jisté, že mezi místními panovala značná nedůvěra a strach jednoho před druhým. Ovšem i přes tuto skutečnost však v obecní kronice není zaznamenán jediný případ udavačství.¹⁴⁹

První zprávy o nějakém podzemním hnutí anebo partyzánské činnosti proti okupantům, se do obce Sázava dostala relativně brzo, již v roce 1943.¹⁵⁰ Tyto zprávy, které byly mnohdy nepřesné

---

¹⁴⁴ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 387.

¹⁴⁵ Německá policie nanejvýš mohla tušit, že čin spáchali partyzáni. Chimič totiž nechal na místě činu na stole dopis, ve kterém popravu zdůvodňoval jako trest za zradu. Tamtéž. Str. 387.

¹⁴⁶ Dnešní stará trať již existuje jen z části, a to na okraji vesnice, kde můžeme pozorovat její pozůstatky v podobě pražců a kolejnic. Na místě zaniklé trati je dnes cyklostezka vedoucí ze Sázavy do Přibyslavi.

¹⁴⁷ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Sázava, inv. č. 50, kniha č. 18, str. 62.

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 69.

¹⁴⁹ Tamtéž, str. 71-72.

¹⁵⁰ Tamtéž, str. 73.

nebo podbarvené, vzbuzovali v místních, převážně v mladých lidech¹⁵¹, touhu po odplatě a po aktivním boji s okupanty.¹⁵² V průběhu roku 1945 bylo provedeno hned několik železničních destrukcí v okolí Sázavy, na hlavní trati z Havlíčkova Brodu do Žďáru nad Sázavou, a z toho důvodu také byla v únoru roku 1945 v místní škole umístěna německá posádka o síle asi 70 vyzbrojených mužů, která měla po menších skupinkách střežit železniční trať v okolí vesnice. Toto opatření ovšem nebylo, jak se později ukázalo, příliš platné a účinné, protože útoky na železnici pokračovaly i nadále během měsíce března a dubna téhož roku.¹⁵³

Vše navíc vyvrcholilo 5. května 1945 okolo první nebo druhé hodiny odpoledne. V té době byla nejprve přepadena nádražní budova, ve které bylo odzbrojeno 14 mužů. Zadržené zbraně si poté rozdělili členové revoluční gardy z blízké Velké Losenice, která celou akci provedla.¹⁵⁴ Následně také chtěli přepadnout budovu školy, kde byl již od února ubytován početný německý oddíl. Tohoto útoku se účastnilo asi 15 revolucionářů, včetně sázavských usedlíků Vratislava Kostkana, Františka Pertlíčka, Jaroslava Laciny Františka Linharta, Karla Dvořáka nebo Ladislava Lopoura.

Rozpoutala se přestřelka, síly byly vyrovnané, a tak se útočníci po krátké poradě rozhodli k překvapivému útoku, kdy do budovy, za pomoci krycí palby, vběhnou dva útočníci a granáty překvapí obránce a zlomí jejich odpor. Po krátkém odporu se nakonec Němci ve školní budově skutečně vzdali a byli odzbrojeni. Od zajatců zjistili, že se v úseku tratě Nové Dvory – Sázava zdržuje asi devíti členná hlídka. Tuto skupinku také vzápětí odzbrojila, beze ztrát na životech, parta odbojářů vedená Josefem Augustinem ze Sázavy.¹⁵⁵ Mezitím spojky odbojářů, Ladislav Lopour a Adolf Jun byli ve spojení se zaměstnanci ČSD, a tím také měli možnost získat včas důležité informace a přesuny Němců po železnici. Spolupráce to byla, jak se hned ukázalo, nesmírně důležitá a platná. Okolo 16:20 totiž odjel obrněný vlak ze Žďáru nad Sázavou do Sázavy na pomoc německé posádce. Ihned byla tato informace hlášena odbojářům a vzápětí se urychleně přesunuli k trati vedoucí k Hamrům nad Sázavou. Zde také vybuodovali ze skácených stromů zátarasy a zaujali obranné postavení.¹⁵⁶ Když vlak dojel k zátarasu, strhla se přestřelka

---

¹⁵¹ Mladí nejčastěji odmítali nastoupit na nucené práce do Německa a postupně přecházeli do ilegality. Šlo například o Jindřicha Ptáčka ml., Josefa Augustina, Ludvíka Fichtena a další... Mezi dalšími důležitými odbojáři ze Sázavy patřili také zaměstnanci ČSD.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Například byl 9. března 1945 vykolejen vlak mezi Přibyslaví a Novými Dvory. Doprava se zastavila na 18 hodin. Další akce se stala 17. března, kdy bylo přerušeno telefonní spojení mezi Havlíčkovým Brodem a Přibyslaví. 28. dubna také mezi Přibyslaví a Žďárem nad Sázavou, na 48 hodin.

¹⁵⁴ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Sázava, inv. č. 50, kniha č. 18, str. 73.

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 73 a, str. 1.

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 2.

mezi oběma stranami a Němci byli donuceni, po hodinové marné snaze zataras odstranit, ustoupit zpět do Žďáru. Celá tato akce nestála odbojáře život ani jednoho člena skupiny.

Okolo 18 hodiny večer hlásily spojky další možné nebezpečí, tentokráte z druhé strany, od Německého Brodu. Odbojáři se rozhodli, stejně jako v prvním případě, vybudovat zatarasy a pokusit se obrněný vlak zastavit. Ovšem neměli dostatek času na zbudování překážky a také byl zde jiný okolní terén, který nenabízel odbojářům účinně vybudovat obranné postavení. Vlak byl navíc dobře chráněný a jeho obránci zaujali postavení i v blízkém lese. Celá akce nakonec dopadla pro odbojáře tragicky, kdy během střetu padl Alois Sobotka, mladík z nedaleké Velké Losenice, řada revolucionářů byla zraněna a byli nuceni se stáhnout do blízkých lesů. Vlak později dojel až do Sázavy, kde naložil dříve odzbrojené Němce a odjel zpět do Přibyslavi.

Následujícího dne, v neděli 6. května 1945, zažila obec další německou odvetu za akce z předchozího dne. Do Sázavy přijela po 12. hodině německá policie, aby našla a potrestala revolucionáře, kteří den předtím provedli přepad vlaků a stanice s budovou školy. Začali prohledávat všechny objekty ve vesnici a zároveň také vzali každému muži od 16 let a zavřeli je v místní budově železniční stanice. Celkem jich tam takto bylo odvečeno 27.¹⁵⁷ Téměř žádný z mužů neměl s odbojem cokoliv společného, protože praví účastníci byli v té době již ukryti v lesích v okolí vesnice. Ostatní byli obviněni z pomoci partyzánům a schvalování odboje a za to byli odsouzeni k trestu smrti zastřelením. Poprava byl naplánována na 7. května 1945 v časných ranních hodinách, do té doby byla skupina zajatých pečlivě hlídána německými vojáky. Celá vesnice také měla být srovnána, pro výstrahu všem ostatním, dělostřeleckou palbou se zemí. Celé tragédii nakonec zabránil jen rychlý postup Rudé armády, ještě v neděli 6. května poslal okolo 22 hodiny večerní vrchní velitel německé armády v Havlíčkově Brodě telegrafický vzkaz, kde dává rozkaz zastavit jakékoliv perzekuce vůči civilním obyvatelům a ihned dával rozkaz k ústupu armády na západ.¹⁵⁸ Trať pak byla až do konce druhé světové války dále poškozována, a tak většina německé armády prchala z vesnice nikoliv po železniční trati, ale po silnici směrem k Havlíčkovu Brodu. Ve dnech 8. a 9. května 1945 projížděly Sázavou německé kolony, kterým místní lidé často otáčeli ukazatele směru a některé části armády se tak hůře orientovaly a ustupovaly pomaleji.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ Tamtéž, str.1

¹⁵⁸ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Sázava, inv. č. 50, kniha č. 18, str. 73 a, str. 2.

¹⁵⁹ Tamtéž.

4.4 Situace v obci Světnov

Malá obec Světnov se nachází asi 7 kilometrů severně od Žďáru nad Sázavou a v posledních letech války obyvatelé byli příznivě nakloněni k odboji. V okolí Světnova, díky přítomnosti okolních lesů, působila celá řada partyzánských skupin v průběhu války, nejčastěji zde ovšem operovala partyzánská brigáda Mistra Jana Husa. První větší odbojová aktivita v obci se objevila na přelomu měsíce února a března roku 1945.¹⁶⁰

V té době sem byl Fominem poslán Pich, aby zde zjistil, jak moc byla poškozena síť spolupracovníků brigády, z důvodu německé protiakce na přelomu ledna a února. V prostoru Žďárska chtěl Pich zjednat a znovu posílit svůj respekt, a tak například nechal popravit mladíka, který byl označen za kolaboranta (viz. kapitola *Příklad kolaboranta v obci Malá Losenice*), a také dále pokračoval v mobilizaci mladíků do partyzánského oddílu. Tyto nově příchozí mladíky dostal na starost vojín Nikolaj Alexejevič Šustov, který byl již zkušený a prověřený. Měl však také negativní vlastnost, a sice, že rád okrádal lidi o peníze a jiné cennosti, a tak se na jejich majetku tímto způsobem obohacoval. Je otázka, jak moc to lidem vadilo a jak moc byli ochotni trpět tuto negativní vojínovu stránku a vlastnost. Jisté ovšem je to, že právě domnělá krádež bude mít brzy, nejen pro Šustova, tragické následky.¹⁶¹

Pravděpodobně 11. března 1945 v obci došlo k tragickému incidentu, ve které opět figuroval Šustov. V ten den se měla strhnout hádka v místním hostinci pana Františka Skryji, č.p. 48, při které byl jeden muž zbitý, druhý muž německého původu, jistý Johann Hradek, mu chtěl v bitce pomoci a šel si domů pro svůj revolver, který vlastnil. Když se ale vrátil zpět, už agresory, kteří před chvílí zbili jeho kamaráda, v lokále nezastihl. Informaci, že Hradek má u sebe revolver se vzápětí dozvěděl i Šustov. Ten se o tři dny později, ve středu 14. března 1945 sešel u samoty Čtvrť¹⁶² se čtyřmi mladíky, kteří se krátce předtím připojili k husovcům. Později se připojili ke skupince další, a nakonec celá skupinka zamířila ke Světnovu, cíl cesty byl hostinec Františka Skryji, kde chtěli Hradkovi revolver sebrat.¹⁶³ Spolu se Šustovem se do Světnova vydal Karel Sláma, Antonín Černý, Jaroslav Bělehrad, Jaroslav Velín a jeho kamarád Fousek. Po zdolání cíle své cesty se skupinka rozdělila, dovnitř k Hradkovi šel jen vojín Šustov a Karel Sláma ze Žďáru. Po hádce, při které jim Hradek nechtěl zbraň vydat, se strhla bitka, během které byl Hradek těžce raněn střelou do nohy. Střelbu pravděpodobně ale uslyšeli také synové hostinského Skryji, Jaroslav a Jindřich, kteří ihned vtrhli do místností. V domnění, že se jedná

---

¹⁶⁰ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 492.

¹⁶¹ Zcela jinak – a v rozporu s historickou skutečností – vyličil Šustova a jeho osudy ŤOPEK František ve své knize Lidé stateční a ti druzí, Ostrava 1961.

¹⁶² Samota Čtvrť leží asi 2,5 km jihovýchodním směrem od obce Světnov.

¹⁶³ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 493.

o dva zloděje, kteří přepadli a chtějí okrást jejich otce, se s nimi rovněž pustili do rvačky. Během bitky bratři Skryjovi získali převahu a nakonec oba partyzány přemohli a svázali, mezitím však těžce raněný Hradek zemřel na vykrvácení.¹⁶⁴ Jindřich pak běžel celý incident nahlásit na policejní stanici do nedaleké Polničky, v domnění, že je přepadli ozbrojení zloději. Celý případ byl následně nahlášen, jak bylo obvyklé, na centrálu do Nového Města na Moravě, odkud vzápětí do Světnova přijelo 7 členů oddílu jagdkomanda. Mezitím venku čekající mladíci Velín s Fouskem dostali strach a z místa činu utekli pryč, čímž si, jak se ukázalo vzápětí, zachránili život. Antonín Černý a Jaroslav Bělehrad, kteří zůstali, čekali dále venku a po příjezdu jagdkomanda se mezi nimi strhla přestřelka, při které byl Černý zastřelen a Bělehrad těžce raněn a zajat.

Zajati měli být také oba partyzáni uvnitř domu, Šustov a Sláma, kteří byli v bezvědomí. Šustov se ale na krátkou chvíli probral a po krátkém zhodnocení jejich bezvýchodné situace vzal pistoli a střelil nejprve Slámu a potom sebe do hlavy. Ovšem svůj pokus o sebevraždu Šustov zázrakem přežil a byl okamžitě převezen do Nového Města na Moravě, kde měl být ihned ošetřován a operován, zároveň byl důsledně hlídán členy jagdkomanda jako důležitý zajatec. Lékařům se ho dokonce podařilo přivést k vědomí, a tak byl ihned vyslýchán, v důsledku čehož Němci získali řadu důležitých informací o odbojové činnosti brigády Mistra Jana Husa, a tak byl proti nim vzápětí zahájen protiúder, například na samotách Čtvrť, Branty, Nová Huť a také ve vesnicích Vepřová nebo Fryšava. V době po incidentu bylo mnoho osob z uvedených lokalit zatýkaných, vězněných a vyslýchanych, Šustov měl být později převezen do Brna, kde se jeho stopa ztrácí, pravděpodobně byl popraven nebo zemřel jiným způsobem.¹⁶⁵

Jeho smrt a důsledky jeho jednání, které zapříčinili další ohrožení vybudované sítě brigády MJH i bezprostředně štábu, nebrali partyzáni, po seznámení se se všemi okolnostmi události, jako zradu.

4.5 Spolupráce v obci Cikháj

Malá obec Cikháj leží na cestě mezi Světnovem a Herálcem, asi 9 kilometrů severně od města Žďár nad Sázavou. Obec, která leží uprostřed lesů, zažila za války časté návštěvy a pohyby partyzánů. V prvních letech války si místní lidé museli dát pozor na lidi, kteří byli ochotni s nacisty spolupracovat a získat si tak pro sebe určitý vliv. Takovým případem v Cikháji byl nadlesní G. Pompe.¹⁶⁶ Pompe navenek vypadal jako obyčejný občan, který není ochoten k žádné spolupráci s nacistickým režimem. Ovšem ve skutečnosti to byl jejich stoupenec tělem

---

¹⁶⁴ ČERVENÝ Ondřej, 2014: Osvobození Žďárska. Brno. Str. 493.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Cikháj, inv. č. 13, kniha č. 9, str. 79.

i duší, přímo se s nacismem a jeho myšlenkami ztotožňoval a podporoval je. Také touha po kariéře byla pro nadlesního velká, a tak neváhal všemožně podporovat nacismus. U Pompeho se také často scházeli němečtí funkcionáři z nedalekého zámku Žďár.¹⁶⁷ V roce 1940 byli na podnět Pompeho zatčeni dva uprchlí francouzští zajatci, kteří právě Cikháji procházeli. Francouzi byli odvezeni do Herálce a zde byli také následně předáni gestapu.¹⁶⁸ Z obce také byli odvedeni na nucené práce do Německa místní mladíci. Například Jaroslav Popela se po roce na nucených pracích vrátil domů zbídačený tak, že bylo nutné jej ošetřovat v nemocnici, kde se po nějaké době konečně uzdravil.

Popela ovšem nebyl jediný, kdo byl z Cikháje poslán na práce do Německa. Další, kdo to museli absolvovat byl například Josef Vais, Adolf a Stanislav Ptáček a další.¹⁶⁹ Řada z těch, kdo museli odjet na práce do Německa po nějakém čase z Říše utekli a poté se schovávali u rodiny nebo u příbuzných, mnozí se také později přidávali k partyzánskému odboji. Za protektorátu také byla Cikháj důležitým střediskem těžby lesního dřeva, místní museli odevzdávat několikanásobně víc vytěženého dříví než obvykle, protože Němci stanovili vysoké těžební předpisy pro obec. Tato výše byla asi 150% normální těžby. V obci bylo navíc například palivové dřevo rozdáváno pouze na poukazy.¹⁷⁰ První odbojové akce se ve vesnici objevili poměrně brzy, již v létě roku 1943, kdy v lesích okolo vesnice byli ukryti převážně ruští a jugoslávští váleční uprchlíci. První větší spolupráci s odbojem zažila vesnice Cikháj na podzim roku 1944, kdy ve vesnici partyzáni přespávali a místní ženy jim například praly a spravovaly oblečení a místní jim poskytovali také potraviny. Dalo by se tedy říci, že v Cikháji fungovala od podzimu roku 1944 určitá organizovaná odbojová skupina civilistů, na kterou se mohli spolehlivě obrátit partyzáni, kteří pomoc akutně potřebovali. První sovětské partyzáni, kteří se v Cikháji objevili, byla v listopadu roku 1944 průzkumná část oddílu MJH. Oddíl vedený Chimičem byl do Cikháje vyslán z lesního tábora na Kamenném vrchu u Nové Huti a měl za úkol obhlédnout situaci na Novoměstsku. Spojil se s místním hajným Karlem Jaitnerem, který měl o celé situaci v okolí přehled. Proto byl také pověřen vybudováním sítě dalších kontaktů, kteří by byli ochotni spolupracovat.¹⁷¹

V následujících dnech tak husovci získali nové spolehlivé spolupracovníky, mezi nimiž byl například cikhájští občané, hajný Adolf Haman, Josef Roučka, František Bukáček anebo bratři

---

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 80.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Cikháj, inv. č. 13, kniha č. 9, str. 93.

¹⁷¹ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 487.

Rudolf a Adolf Ptáčkovi.¹⁷² 18. listopadu 1944 se Chimičův oddíl přesunul východním směrem, do osady Samotín.¹⁷³ O týden později ovšem byli přinuceni se stáhnout ze Samotína vlivem tamních událostí (viz. kapitola *Příklad z Fryšavy*), zpět do Cikháje. Během prosince se v okolí Cikháje objevil oddíl zvláštního určení Zarevo, zde se rozdělil na dvě menší skupinky, z nichž jedna zamířila do Herálce a druhá zůstala v Cikháji, kde se opět po pár dnech obě skupiny sešly a společně odešly. Tato událost ovšem měla pro obec a její odbojové spolupracovníky následky.¹⁷⁴ V okolí bylo příliš mnoho udavačů, takže není příliš překvapivé, že vzápětí přišla německá odvěta. V sobotu 16. prosince 1944 byla Cikháj obležena gestapem, začalo rozsáhlé zatýkání, a dokonce padly rozsudky smrti (K. Jaitnerová, Fr. Bukáček, J. Roučka, A. Chaloupka a R. Ptáček).¹⁷⁵ Odsouzené nakonec zachránil jen včasný příjezd Rudé armády a také blížící se konec druhé světové války, stejně tak byla ušetřena celá vesnice, které hrozilo vypálení.¹⁷⁶

V průběhu nacistického zásahu byla také vypálena chalupa Josefa Vaise. Zatčen měl být také hajný Adolf Haman, ten se měl, pod hrozbou pronásledování jeho rodiny, v pondělí 18. prosince dostavit do Jihlavy na služebnu gestapa. V těžké situaci Haman vymyslel plán, který by byl prospěšný jak pro něj, tak pro jeho rodinu. Domluvil se s nadlesním Karlem Němcem, který poté kontaktoval partyzánský štáb MJH. Plán spočíval v tom, že Hamana v pondělí 18. prosince při jeho cestě do Jihlavy naoko přepadne a unese partyzánský oddíl schovaný v lese. Domníval se, že gestapo poté upustí od trestů vůči jeho rodině a on bude ukrytý v ilegalitě u partyzánů. Tento úkol provedl nadporučík Ivan V. Perchun v doprovodu českého partyzána Jiřího Starého. Akce se nakonec podařila a brzy se “únos“ Hamana rozkřikl po okolí. Hajný byl odvezen do Nové Hutě, kde ho ukryl lesní dělník Josef Jun a zároveň se přidal k husovcům.¹⁷⁷

V prosinci získal oddíl Zarevo, prostřednictvím Jaitnera a Němce, kontakt na husovce a kozinovce, a také jim zprostředkovali setkání, které se odehrálo 30. prosince 1944 u Jaitnerů. Tohoto setkání se účastnili za husovce Tůma, za kozinovce Melnik a za Zarevo Fedorov.¹⁷⁸ Zde také naplánovali diverzní akci, která se 1. ledna 1945 skutečně úspěšně podařila na žďárském vlakovém nádraží. Oddíl Zarevo provedl, ve spolupráci s hajným Jaitnerem, přepad výtopny lokomotiv na nádraží ve Žďáře. Celou akci vedl náčelník štábu oddílu Zarevo, V.F.

---

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Samotín je malá vesnice, která je součástí městyse Sněžné. Leží asi 13 kilometrů severovýchodně od Žďáru nad Sázavou.

¹⁷⁴ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 487.

¹⁷⁵ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Cikháj, inv. č. 13, kniha č. 9, str. 80.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 487-488.

¹⁷⁸ Tamtéž.

Kadlec. Partyzánům se podařilo poškodit 4 parní lokomotivy a po akci se všichni vrátili zpět do Cikháje.¹⁷⁹

V noci z 2. na 3. ledna se v okolí Cikháje objevila skupinka 6 příslušníků partyzánské brigády Mistra Jana Husa vedená nadporučíkem Perchunem. Mezi příslušníky skupiny byl také cikhájský Adolf Haman, který společně s ostatními čekal v lokalitě mezi Cikhájí a osadou Kocanda, na naplánovaný shoz zbraní a vojenského materiálu. Kvůli špatnému počasí se ale výsadek, jako již mnohokrát předtím i potom, nezdařil a brzy upoutali nežádoucí pozornost Němců, kteří se v Cikháji poté znovu objevili 5. ledna 1945, kdy chtěli zatknout hajného Karla Jaitnera, na něhož měli důkazy o jeho odbojové činnosti. Jaitnerovi se ovšem podařilo uprchnout a až do konce války se skrýval v ilegalitě. V průběhu celého ledna probíhalo v Cikháji zatýkáni a následně byli její obyvatelé vyslýcháni. Celkem bylo zatčeno 8 mužů a 3 ženy.¹⁸⁰ Ve druhé polovině dubna se u Cikháje znovu objevili členové partyzánské brigády Mistra Jana Husa v čele s Pichem. Zřídili si poblíž Cikháje novou lesní základnu¹⁸¹, poněvadž váhal, zda je stále bezpečno ve starém lesním táboře na Kamenném vrchu u Nové Huti. V polovině dubna se v táboře například objevuje sabotážní oddíl vedený Kolesnikem, a také v tuto dobu, po likvidaci části štábu u Leškovic, proběhla reorganizace celého štábu brigády.

Duben byl pro cikhájské obyvatele velmi rušným měsícem. 21. dubna 1945 se v obci opět objevili partyzáni s cílem odzbrojit místní jednotku německé Todtovy organizace,¹⁸² která pracovala na místní pile, což se jim nakonec úspěšně podařilo. O šest dní později se poblíž Cikháje, mezi Cikhájí a Kocandou, odehrála přestřelka mezi partyzány a nacisty. V tento den byl naplánován další výsadek zbraní, tentokrát pro oddíl Kirov. Část materiálu, který byl shozen ovšem byla objevena lesním dělníkem, který ze strachu před stíháním nález ohlásil Němcům v Herálci, kteří se ihned vypravili k Cikháji a společně s psůvody pátrali po stopách odbojových skupin. Další problém byl, že část materiálu dopadla dál od místa původního shozu. Asi 15členná skupina oddílů Kirov a Stas¹⁸³ měla za úkol zabránit Němcům, aby se zmocnili vyhozeného materiálu. Partyzánům se nakonec podařilo Němce střelbou zahnat a zmocnit se

---

¹⁷⁹ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 172.

¹⁸⁰ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 489-490.

¹⁸¹ Tábor vznikl v lokalitě Stříbrná studánka, která leží poblíž Žákovy hory 810 m.n.m.), východním směrem od Cikháje.

¹⁸² Organizace Todt byla paramilitární organizace určená k výstavbě strategických objektů na území nacistického Německa.

¹⁸³ Partyzánský oddíl Stas byl vysazen 20. února 1945 u obce Heřmaněč u Jindřichova Hradce a výsadek měl celkem 3 členy, velitelem trojice byl četař Štefan Bandur. Spolu s Bandurem byli ještě ve výsadku 2 radisté, četař Jan Velík a rotný Emil Šimko. Z: KYNČLOVÁ, Vlasta, *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944-1945*, Bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012. Str. 35-36.

materiálu. Hned dalšího dne ovšem kolem Cikháje začali Němci opět pátrat a vyšetřovat událost předchozího dne. V důsledku pátrání a vyšetřování Němci podnikli zátah na lesní tábor na Kamenném vrchu a po prohledání ho zničili.¹⁸⁴

V úterý 1. května 1945 byla v Cikháji poslední akce okupantů proti partyzánům v okolí vesnice. Cikháj byla obsazena oddíly německé policie a branné moci a společně s gestapem zde prohledávali jednotlivé domy s cílem hledat odbojáře, jejich pomocníky a také uprchlíky, kteří utekli z totálního nasazení.¹⁸⁵ Naštěstí ale k žádnému incidentu nedošlo a po chvíli pátrání Němci odjeli z vesnice s nepořízenou. V následujících dnech zůstali partyzáni v obci, revoluční národní výbor se ujal vlády v obci a poslední dny války byly v Cikháji vedeny v duchu povstání.

4.5.1 Vzpomínky pamětníků z obce Cikháj na druhou světovou válku a odboj¹⁸⁶

Ve Státním okresním archivu ve Žďáře nad Sázavou je jako součást fondu k II. odboji na Žďársku také seznam vzpomínek některých cikhájích občanů, nebo lidí, kteří v obci za války byli a zažili vše na vlastní kůži. Vzpomínky sepsal v roce 1999 dr. Rudolf Hegenbart z Cikháje a celý soubor sloužil jako podklad k nástinu historie obce Cikháj a také aktivit občanů za druhé světové války.¹⁸⁷ Doktor Hegenbart vedl zhruba dvě desítky rozhovorů s pamětníky a všechny hovory si pečlivě zapisoval a později předal okresnímu archivu ve Žďáře nad Sázavou. Já vyberu jen některé z nich, pokusím se je detailněji rozebrat a porovnat mezi sebou a popřípadě více přiblížit. Výsledkem rozboru by měl být ucelenější obraz a názor na poslední měsíce války očima jejich přímých účastníků z Cikháje.

1) Božena Šebková

Ve svých vzpomínkách uvádí Božena Šebková, že její muž se, spolu s dalšími místními odbojáři, scházel za války u Chaloupků, ona sama dokonce velmi dobře znala Pompeho, protože u jeho rodiny po škole krátce sloužila a byla u nich spokojená.¹⁸⁸ Vzpomíná, že Pompe musel v roce 1943 odejít do německé armády a celkově Pompeho hodnotí velice kladně. 3.

---

¹⁸⁴ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 491.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Vzpomínky jsou uloženy v SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Hovory s pamětníky, jehož autorem je dr. Rudolf Hegenbart z Cikháje, 1999, kart. č.2.

¹⁸⁷ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 1.

¹⁸⁸ Tamtéž. Str. 12.

ledna 1945, kdy byl v Cikháji rozsáhlý nacistický zásah, při kterém byla vypálena Vaisova Chalupa, měli všichni v obci strach.

Šebková se také zmiňuje o jakémsi obklíčení partyzánské skupiny a jejich likvidaci u Pardubic. Pravděpodobně má na mysli poslední boj členů štábu partyzánské brigády Mistra Jana Husa, poněvadž zmiňuje, že se před zatčením stihli zastřelit. Zmiňuje se o zatýkání rodiny Jaitnerů, a také o osobě Karla Jaitnera, kterého pravděpodobně příliš v lásce neměla.¹⁸⁹ Ve vzpomínkách také naráží na plánované zatčení Hamana a také zmiňuje jeho “únos“ partyzány (viz. kapitola výše), dále se zmiňuje o dalších zatýkání, které vzápětí následovalo. Uvádí, že celkem bylo v tu dobu zatčeno asi 14 osob. Podle jejich slov se jednalo o zradu, a v obci se říkalo, že měl vše vyzradit František Popela ze Světnova.¹⁹⁰ V obecní kronice je však zmíněno, že místní nadlesní Pompe byl zarytý nacist, který neustále hlídal a vše, co by mohlo souviset s odbojovou činností, ihned hlásil německým orgánům. Šebková ovšem, možná poněkud zkresleně, vidí v osobě nadlesního Pompeho člověka, který chtěl, aby v Cikháji byl klid a údajně všechna udání likvidoval. Ze vzpomínek se zdá, že měla s Pompem pravděpodobně přátelský vztah.¹⁹¹ Dále se pamětnice zmiňuje o strachu, který měla 1. května 1945, kdy Cikháj obklíčily německé oddíly a byly prováděny prohlídky stavení. V závěru kritizuje všechny, kteří za války pomáhali nacistům a po osvobození se přidali ke komunistické straně.

2) Manželé František a Božena Bukáčkovi

František Bukáček pracoval za války v lese a velice dobře se znal například s Josefem Vaisem. Vzpomíná na začátek ledna roku 1945, kdy Němci při razii vyslýchali Vaise a také mu zapálili chalupu. František Bukáček tenkrát spěchal ke stavení a zachránil manželku Josefa Vaise s dětmi a také jejich domácí zvířata. Vaisovu rodinu si vzal na chvíli k sobě a pomohl jim se nelehkými začátky, které následovaly po vypálení jejich domova.¹⁹²

---

¹⁸⁹ V rozhovoru o něm vypráví: „Abych pravdu řekla, tak z toho, co jsem znala a slyšela na Karla Jaitnera, tak jsem na něj neměla dobrý názor“.

¹⁹⁰ Šebková po válce pracovala ve firmě Tokoz, kde také potkávala Popelu, se kterým měla i spor. Byla přesvědčená, že to byl kolaborant, který však koncem války přestoupil na druhou stranu a stal se členem komunistické strany. Obdobný případ byl například cikhájský František Beneš.

¹⁹¹ Ze vzpomínek Boženy Šebkové: „Dokud byl na hájence nadlesní Pompe, tak odsud neodešla noha do Říše. Bylo tady ticho a klid. Všechna udání zlikvidoval. Chtěl, aby na Cikháji byl klid. Když odešel na frontu, tak to tady na Cikháji začalo. Já jsem věděla, že je dobřej. Vzpomínám, jak mě holky vyprovázely, když jsem chodila k Pompům pro mlíko. U myslivny jsme sedávali na pařez a zpívaly. A Pompe měl muziku a písne strašně rád. Sám hrál krásně na housle. Jednou za námi přišel, hrál a zpíval s námi. Byl to dobrý člověk.“

¹⁹² SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 4.

I Františkova žena, Božena Bukáčková, si velice dobře pamatuje na vypálení chalupy Vaisů, také si pamatuje, jak k jejímu otci chodil Haman a často se spolu bavili o válce. Paní Bukáčková ve své výpovědi také uvádí, že k nim nikdy za války partyzáni nepřišli, pouze viděla na konci války vlasovce, kteří se objevili v Cikháji. Uvádí, že někteří cikhájští občané se jich velmi báli.¹⁹³

Vzpomíná, že když Němci zatýkali Rudolfa Ptáčka¹⁹⁴, viděla u Roučků prostřílený štít chalupy a pamatuje si, jak Němci přehazovali seno a usilovně pátrali po partyzánech. V posledních dnech války pak paní Bukáčková zažila nepříjemnou situaci, kdy viděla po silnici jet kolonu obrněných aut a tanků. Když se přiblížila k silnici, zjistila, že se jedná o německou přehající kolonu s bílým praporem. Zmiňuje, že Haman držel v té chvíli v ruce samopal, což se ovšem Němcům nelíbilo, a tak se ihned přihlížející dali na útěk, včetně Boženy Bukáčkové. Schovali se v nedaleké stodole, a nakonec z celé situace nic nevzešlo a Němci zůstali klidní, zřejmě si již plně uvědomovali konec války.

Vzpomíná, jak u nich na dvoře pili Němci vodu a naříkali, že už mají války plné zuby, že jsou vysílení a chtějí domů. Dalo by se říci, že s nimi částečně soucítí a přiznává, že ne všichni Němci mohou za válku. Po osvobození k ní do chalupy přišli Rumuni, kteří se zde také ubytovali. Zmiňuje také určité problémy, které měla s ruskými vojáky. Na závěr vzpomínek také, stejně jako paní Šebková, hodnotí Pompeho velice kladně, bere ho jako zachránce.¹⁹⁵

3) František Pešl

Rodina Pešlova má v Cikháji několikasetletou historii a jedním ze členů rodiny je František Pešl. Za války si pamatuje, že byl do roku 1944 v Cikháji relativní klid a vše začalo, podle jeho výpovědi, příchodem ruských partyzánů na konci roku 1944. Tehdy si pamatuje, že viděl nedaleko obce zapálený oheň, o kterém se domníval, že je to orientační bod pro partyzánský seskok. Šel se tedy k němu ze zvědavosti podívat, nicméně žádné partyzány neviděl.¹⁹⁶ Vzpomíná také, že když do Cikháje přijelo gestapo, raději se neukazoval a byl doma schovaný, plný strachu. O činnostech svých sousedů příliš neslyšel, přímý styk s partyzány také nezažil, nicméně byl bratr Františka Antonín zatčen gestapem. Toto zatčení bylo o několik měsíců poté, kdy byli například zatčeni bratři Ptáčkoví, Rudolf a Adolf. Mimochodem, mezi cikhájskými

---

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Rudolf Ptáček byl zatčen 16. prosince 1944 v Cikháji (viz. kapitola *Spolupráce v obci Cikháj*).

¹⁹⁵ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 6.

¹⁹⁶ Tamtéž. Str. 41.

obyvateli se často mluvilo o Adolfovi Ptáčkovi jako o člověku, který Němcům vše vyzradil a na základě jeho zrady pak byla zatčena celá řada dalších cikhájských občanů.¹⁹⁷ Ze vzpomínek také vyplývá, že v Cikhájí byl, podle Pešla, během války klid, díky Pompemu.¹⁹⁸ Jakmile Pompe odešel na frontu, začali do vesnice jezdit Němci.

4) František Ptáček

František Ptáček vzpomíná na své dětství, kdy byl v okolí obce Cikháj lesní polom¹⁹⁹. Byli sem na práci pozváni dělníci ze zahraničí, převážně Slováci anebo Rusíni, někteří bydleli přímo u Ptáčků a také František v mládí pracoval často se svým otcem v lese. Jeho bratr Stanislav musel odejít na práce do Německé říše, konkrétně pracoval ve Vídni, on sám během války nadále pracoval v lese. Vzpomíná na nejistotu, kterou měli všichni ve vesnici v období protektorátu, zmiňuje se o vlasovcích, konkrétně v souvislosti, že z nich měli místní velký strach. 1. května 1945, kdy Němci prohledávali celou obec, prožíval strach a vzpomíná, jak u nich doma byli na prohlídce a jak jim musel asistovat při kontrolách stavení.²⁰⁰ V době, kdy byla Vídeň bombardována, uteklo mnoho mladých, kteří sem přišli na práci, zpět domů a poté se až do osvobození ukrývali. To se týkalo také Františkova bratra Stanislava, který se po útěku schovával doma a poté pomáhal během osvobozovacích akcí v okolí na konci války.

5) Josef Vais

Josef Vais začal po absolvování základní školy pomáhat svému otci, který jako celá řada dalších místních dělníků, pracoval v lese. Vzpomíná si také na polom, který byl před válkou v okolí Cikhájí, u Vaisů byli také ubytováni 4 cizinci, kteří zde byli kvůli práci v polomu, šlo o dva Slováky a dva Němce ze Sudet. V listopadu roku 1942 byl Josef odveden na nucené práce do Německé říše, přitom vzpomíná na úplně jiný režim a systém, který zažil v Říši. Všimá si také změny nálady německého obyvatelstva, jakmile se začalo ukazovat, že Němci válku začínají prohrávat a ustupovat zpět. Vzpomíná, jak pracoval v ohromné továrně, která ležela asi 50 kilometrů od Lipska a kde, podle jeho slov, pracovalo 100 tisíc lidí. Pracoval v místě, kde se z českého černého uhlí vyráběl benzin a plyn. Zažil také letecký nálet na tuto továrnu, na který

---

¹⁹⁷ Ze vzpomínek Františka Pešla: „Říkalo se, že to asi vyzradil Adolf Ptáček, kterého ale taky gestapáci vzali. Když zavřeli jeho bratra Rudolfa, tak prej ho v Jihlavě gestapáci pořádně skřípli. Tonda (bratr Františka – poznámka autora) říkal, že ho potkal ve věznici v Jihlavě a jak byl strašně rozděšený“.

¹⁹⁸ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 42.

¹⁹⁹ Polom – lesnický pojem představující větší množství polámaných živých stromů poškozených sněhem, větrem, náledím či námrazou

²⁰⁰ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 36.

vzpomíná jako na okamžiky hrůzy, křiku a také paniky, která vznikla při bombovém útoku.²⁰¹ Co následovalo poté líčí Josef Vais velice realisticky a hrůzně²⁰², nepochybně to byl pro něj nejhorší zážitek, který do té doby zažil.

Domů vyrazil Josef Vais až 14. května 1945 a cestou prošel, mimo jiné, například rozbombardované Drážďany. O situaci v rodné Cikháji toho Josef Vais příliš nevěděl, pouze jednou mu přišel z domu dopis, ve kterém bylo zmíněno, že obec navštívili partyzáni. Také vůbec nevěděl o tom, že jim Němci vypálili chalupu, to s hrůzou zjistil až 20. května 1945.²⁰³ Z jeho vzpomínek vyplývá, že byl po návratu do Cikháje velmi zoufalý a v šoku.²⁰⁴ Své vzpomínky uzavírá šťastným shledáním se svojí rodinou po skončení války, zmiňuje se také o svém otci, který se vrátil z koncentračního tábora s podlomeným zdravím. Po válce začala celá rodina znovu budovat nový domov, který se jim, za pomoci svých přátel a sousedů, podařilo v roce 1949 znovu vybudovat.²⁰⁵

6) František Hladík

Rodina Františka Hladíka vlastnila před válkou v Cikháji hospodu, provozovali také ubytování pro turisty a měli i vlastní hospodářství. Z období protektorátu si nejvíce pamatuje okamžik, kdy byla vypálena Vaisova chalupa, lidé měli strach, a dokonce starého Vaise vyslyšeli v Hladíkově hospodě. Zároveň také vzpomíná, že se k nim Němci často během války stavovali do hospody na občerstvení a na odpočinek. Zmiňuje zatýkání Roučky a také si vybavuje, jak mu stříleli na štít domu a jak k nim přišel starý Vais, který sháněl lidi a vidle. Měli jít všichni přehazovat seno a hledat partyzány. Hladíkův otec si nebyl jistý, jestli má jít pomoci, po krátké chvíli skutečně šel, nicméně mezitím Němci hledání ukončili a Roučku zatkli. František Hladík se domnívá, že kdyby se Roučka neobjevil, byla by i jeho chalupa vypálena, stejně jako Vaisova.²⁰⁶

---

²⁰¹ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 33.

²⁰² Ze vzpomínek Josefa Vaise: „*Na všech pracovištích zůstaly velké hromady mrtvých. To bylo jedno mazanisko, kaše z lidských těl. Z těchto hromad nemohli vybrat nikoho, nebyl zde žádný, ani poloviční člověk. Zbyly hromady, malty lidských těl. Obrovská, obrovská hrůza...*“

²⁰³ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 35.

²⁰⁴ „*Postupně jsem se dovídal, jak to všechno bylo. Já jsem byl tak zblblej, že jsem mluvil i německy, aniž bych to vnímal*“.

²⁰⁵ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 35.

²⁰⁶ Tamtéž. Str. 24.

Vzpomíná na příchod Todtovy organizace do Cikháje na konci války, která doprovázela ruské a polské zajatce, část této organizace byla u Hladíků i ubytována. Vzpomíná na odzbrojení této organizace partyzány a také na Šustova a jeho akci ve Světnově v hospodě (viz. kapitola *Situace v obci Světnov*). Ačkoliv neměl příliš správné informace, považoval Šustova za zběha od partyzánů.²⁰⁷ Ve svých vzpomínkách se opět zmiňuje o osobě Pompeho a opět, jako řada dalších pamětníků, jej hodnotí velice kladně.²⁰⁸ Pompe dokonce pomohl jeho otci, když byl totiž vydán zákaz nošení zbraní, chtěl Hladík svoji brokovnici odevzdat. Starosta ovšem brokovnici odmítl vzít, a tak ji musel mít Hladík doma. Po krátké době ale přišel za Hladíkem četník a našel u něj nelegální zbraň, za což hrozilo buď doživotní vězení, nebo trest smrti. Pompe ovšem Hladíka zachránil tím, že četníkovi řekl, že zbraň od Hladíka dávno odkoupil. Pompe si ji tedy vzal domů a celá situace se tím vyřešila.

Hladík uvádí, že po válce byla Pompeho rodina z obce vystěhována, jako údajného nacistu uvádí hajného Wimmera, který byl podle něj také udavač a informátor. K Hladíkům také chodívali partyzáni pro jídlo a zároveň přitom jim zakazovali hlásit jejich pohyb četníkům. Františkův otec si nebyl jistý, zda to má hlásit nebo ne, potkal jiného spoluobčana, Chaloupku, který byl na cestě na četnickou stanici, aby nahlásil stejný problém. Hladík vzkázal, aby Chaloupka i za něj vyřídil četníkům, že u nich také byli partyzáni. Jak se později ukázalo, Chaloupka pravděpodobně Hladíkův vzkaz nevyřídil. Přijeli četníci a Františkův otec měl jít s nimi, nakonec však četníky ve své hospodě pohostili a jeho otec nakonec směl zůstat doma. Vzpomíná také, jak u nich jednou spali v hostinci tři Němci a celá jeho rodina se tehdy bála, aby v noci nepřišli partyzáni, nakonec se vše obešlo bez problémů, partyzáni se neukázali. Z konce války si vybavuje, jak se v Cikháji v květnových dnech stavěly barikády přes silnici a ihned se zase odklízeli.

4.6 Situace v obci Vepřová

Obec Vepřová leží asi 3,5 kilometrů západně od jednoho z důležitých center odboje, obec Račín. Za okupace museli všichni místní muži konat protipožární hlídky ve vsi, aby tak zamezili rozšíření nebezpečného požáru.²⁰⁹ Z Vepřové byli na práce do Německa během okupace také odvedeni dva místní mladí, Josef Kůpa a František Doležal.²¹⁰ Počet obyvatel za okupace byl

---

²⁰⁷ SOkA Žďár nad Sázavou, Hovory s pamětníky, Dokumentace II. Odboje, okres Žďár nad Sázavou, fond č. 1952. Str. 25.

²⁰⁸ Ze vzpomínek Františka Hladíka: „Na nadlesního Pompeho si taky vzpomínám. Čas od času k nám chodil do hospody. Musím ale říct, že i když to byl Němec, mnoha lidem pomohl. Dokud na Cikháji byl, tak tady byl klid. Když někdo měl jít do Německa a šel za ním, tak on je zaměstnal. Mohl zůstat doma.“

²⁰⁹ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Vepřová, inv. č. 21, kniha č. 19, str. 64.

²¹⁰ Tamtéž.

v rozmezí od 350 do 380 obyvatel.²¹¹ První neznámí muži se v obci objevili v červenci roku 1944. Četníci je zkontrolovali, nechali je ovšem jít a celou věc se rozhodli nenahlásit.²¹² Obec Vepřová představovala velmi značnou podporu partyzánské brigády Mistra Jana Husa, v jednom z domů²¹³ byla například tiskárna, kde odbojáři tiskli protinacistické letáky, vyhlášky, ale také například partyzánské přísahy nebo různé instrukce.²¹⁴ V obecní kronice je zmíněno, že v obci mohlo být v jednu chvíli i 50 partyzánů, kteří byli ubytováni po více staveních a mohli zde odpočívat. Přes den bývali partyzáni ukrýváni v okolních lesích a večer se uchýlovali do vesnických objektů, kde trávili noc. Vepřová se stala podezřelou pro německou posádku umístěnou v Příbyslavi, která často podnikala pátrací akce v okolních lesích.

V první polovině března roku 1945 byl ve Světnově postřelen a následně zatčen partyzán Šustov. Tato skutečnost se pro Vepřovou stala velmi nebezpečnou a krátce po této události se Němci dozvěděli o pohybu a pobytu partyzánů v obci. Němci v počtu asi 150 vojáků obklíčili 15. března Vepřovou a okamžitě začali provádět domovní prohlídky. Byla zatčena rodina Bořilova a až do konce války byli uvězněni v Brně a na Mírově. Koncem března také zatkli rodinu Ondrových z osady Branty nedaleko Vepřové. Další razie se ve Vepřové odehrála ve dnech 6. a 7. dubna 1945. Během prohlídek obce se strhla mezi Němci a partyzány přestřelka, podle obecní kroniky byli ve vsi zastřeleni 2 partyzáni, další 2 těžce zranění zemřeli v lese, na straně Němců byly též 2 padlí.²¹⁵ 15. dubna 1945 se ve Vepřové stal další incident, při kterém se partyzáni snažili zastavit právě projíždějící automobil, který jel od Račina. Vůz ale nezastavoval, a tak se ho partyzáni rozhodli zastavit pomocí střel ze samopalů. Nakonec se ukázalo, k překvapení odbojářů, že šlo o služební vůz jednoho z komand oddílu zvláštního určení, který byl přesunut do nedaleké Příbyslavi.²¹⁶ Auto se partyzánům podařilo střelbou zastavit, nicméně vzápětí se strhla v místě přepadu přestřelka, během které padli 2 partyzáni, zbytek skupinky uprchl do lesa.

4. května 1945 obyvatelé vesnice zaslechli zprávy o blížícím se konci války a o vítězství, a tak byla vyvěšena na budově místní školy československá vlajka.²¹⁷ Odbojáři ve Vepřové se snažili zastavit ustupující Němce, a tak přes silnice, které vedou do vesnice, udělali ze stromů zátarasy

---

²¹¹ Tamtéž.

²¹² ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 503.

²¹³ Šlo o stavení Františka Novotného.

²¹⁴ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Vepřová, inv. č. 21, kniha č. 19, str. 65.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 504.

²¹⁷ SOkA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Vepřová, inv. č. 21, kniha č. 19, str. 65.

a místní civilisté v posledních dnech války odzbrojovali prchající Němce a jejich zbraně potom odevzdávali Rudé armádě.²¹⁸

4.7 Situace v obci Liebendorf (dnešní obec Karlov)

Obec Karlov, dříve Liebendorf, je malá vesnička ležící na hlavní trase ze Žďáru nad Sázavou směrem na sever, do Ždírcce nad Doubravou, asi 1,5 kilometrů vzdálená od Škrdlovic. Jedná se o jedinou obec ve žďárském regionu, kde majoritu obyvatelstva tvořily osoby německé národnosti.²¹⁹ Problém byl například i v tom, že místní, česká škola, byla za protektorátu zrušena a byla zde zřízena pouze škola pro německou část obyvatelstva. České děti tak musely z Karlova do školy docházet do nedalekých Škrdlovic.²²⁰ Partyzáni se této malé obci zpočátku vyhýbali, a to zejména z důvodu přítomnosti německého obyvatelstva, poprvé se v obci měli partyzáni objevit až v lednu roku 1945.

Poté byla v nedaleké Havlíčkově Borové uskutečněna porada oddílu Mistra Jana Husa, na které bylo rozhodnuto, že vesnice Liebendorf bude vypálena. Měla to být jakási odvěta za předchozí německý zásah a akci proti odbojářům v Lipovci, Licoměřicích a v Kruceburku.²²¹ Úkolem vesnici vypálit byl pověřen nadporučík Nikolaj Ignatěvič Chimič.²²² Spolu s Chimičem se akce měli účastnit také Ivan Knyš, Nikolaj Mezelev, Ivan Jemeljanov a čeští partyzáni Zdeněk Šrámek a Oldřich Šafář.²²³

Skupinka měla nejprve v Železných horách, nedaleko osady Polom²²⁴, vyzvednout trhaviny, a poté s nimi přejít k Liebendorfu. Trhaviny ovšem Němci předtím stihli vypátrat a zabavit, a tak partyzánům nezbylo nic jiného než se spojit s oddílem Zarevo. Tak se dne 2. února 1945 Chimičova skupinka zúčastnila s tímto oddílem přepadení a sabotáže provozu ve Starém Ransku.²²⁵ Pak celý oddíl zamířil k Liebendorfu, po cestě ovšem naneštěstí narazili a střetli se s četnickou hlídkou ze Ždírcce nad Doubravou. Partyzány, kteří se tímto střetem de facto prozradili, zahnali ždírečtí četníci na útěk. Chimičova skupinka se stáhla severovýchodním směrem do lesů kousek od Košínova.²²⁶

---

²¹⁸ SOKA Žďár nad Sázavou, Kronika obce Vepřová, inv. č. 21, kniha č. 19, str. 66.

²¹⁹ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 508.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Všechny protiakce se uskutečnily na začátku roku 1945.

²²² ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 508.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Osada Polom se nachází cca 3 km západně od Trhové Kamenice.

²²⁵ Staré Ransko je vesnice patřící k jedné z částí městyse Kruceburk.

²²⁶ Košínov je malá vesnice, část obce Studnice v okrese Chrudim.

Druhý den se zde sešli s pěti členy kozinovců a po krátké poradě se celý Chimičův oddíl připojil k partyzánské brigádě Jana Koziny. Celý plán vypálení Liebendorfu se nakonec nerealizoval, jednak z důvodu prozrazení partyzánů po střetu s četníky a také z důvodu přesunu celé Chimičovy skupiny ke kozinovcům.²²⁷ V následujících měsících se Karlov setkával s několika výpravami partyzánů do obce, během kterých se pravidelně zásobovali například potravinami nebo oděvy. Zároveň také konec války znamenal pro vesnici konec německého osídlení, někteří němečtí obyvatelé sami odešli, jiní byli odsunuti.²²⁸

5 Květnové dny v regionu

Poslední měsíc druhé světové války byl v okolí Žďáru nad Sázavou, podobně jako na mnoha dalších oblastech v Československu, velice bouřlivý a nepokojný. Ustupující německá armáda již neměla sílu a ani chuť bojovat jednak s postupující Rudou armádou a jednak také s domácími odbojáři a partyzány. Většina oddílů se chtěla co nejdříve dostat na západ, a padnout do zajetí k západním Spojencům. Jedna z mnoha tras ústupu z Moravy na západ Čech vedla přímo přes Žďár nad Sázavou.

5.1 Květnové dny ve Žďáře nad Sázavou

Koncem měsíce dubna bylo ve Žďáře nad Sázavou provedeno několik sabotážních a destrukčních akcí, zejména oddílem Bohdan ze skupiny generála Svatoně. (viz. kapitola: *Další vývoj odbojové organizace v okolí města Žďár nad Sázavou*). Oddíl provedl například 25. dubna 1945 destrukční akci na kolejích mezi žďárským nádražím a budovou hospodářského družstva. V sobotu 28. dubna byla stejným oddílem přepadena žďárská četnická stanice, odkud odbojáři získali 6 služebních pistolí. V pondělí 30. dubna 1945 přijelo do města asi 8 desítek německých vojáků, v čele s SS-obersturmbannführerem Kurtem Leischkem²²⁹, kteří se ubytovali v budově měšťanské školy. Zástupcem Leischkeho byl SS-Obersturmführer Leopold Kadlec. 3. května 1945 se odbojáři snažili ztížit ústup německých jednotek, a proto se rozhodli o vyhození silničního mostu přes potok Staviště (severně od centra města) v Dolní ulici ve Žďáře nad Sázavou.²³⁰ Ovšem z důvodu špatně určeného množství trhavin ale nebyl most dostatečně poškozen a celá akce se nakonec nepovedla. 5. května se po celém městě rozhořela zpráva o povstání v Praze, ve Žďáře tato zpráva vzbuzovala značné napětí.²³¹ Po celém městě se začaly

---

²²⁷ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 508.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ SS-Obersturmbannführer Kurt Leischke (1905–1947) byl velitelem komanda a kriminální komisař, od roku 1941 působil na brněnském gestapu.

²³⁰ Dnes se v tomto místě kříží ulice Dolní, Jungmannova, Wonkova a Libušínská.

²³¹ SOkA Žďár nad Sázavou, Školní kronika Žďár nad Sázavou, inv. č. 653, kniha č. 651.

budovat překážky na pozemních komunikacích a žďárští občané byli připraveni postavit se na odpor a svým způsobem tak pomoci povstání v Praze. V ten den také byla zesílena hasičská městská hlídka, která celé město kontrolovala z ochozu věže kostela svatého Prokopa nacházejícího se přímo v centru města. Celé město tak bylo, dalo by se říci, připraveno na případný odpor a boj s ustupujícími Němci. Ti ovšem na celou nastalou situaci okamžitě zareagovali, celé město bylo kontrolováno německými tanky a revoluční nálada, která postupně gradovala, zase pozvolna opadala a kontrola z nacistické strany měla úspěch. Kolem poledne jel po městě automobil s amplionem, který vysílal výzvu obyvatelstvu, ve které stálo, že Říši čeká prudký a nečekaný zvrát situace. Německá říše se měla stát spojencem západních mocností a společně s nimi bojovat proti blížícímu se nebezpečí komunismu.

Ten den odpoledne jel Leischkeho automobil kolem zámku ve Žďáře, zde se jim však porouchalo auto a tak byl nucen zastavit.²³² V té chvíli k nim jeli naproti dva partyzáni, kteří auto ihned zastavili a odzbrojili. Vzápětí však došlo ke střetu a Leischke navíc dal vyhlásit poplach a partyzáni byli nuceni místo bleskově opustit. Po této akci bylo celé okolí města prohledáváno a mnohdy docházelo k napjatým situacím.²³³ Hlavní směry hledání a pátrání po pachatelích byly dva, první byl severně, směrem k Zelené Hoře, druhý směrem na západ. Ten den odpoledne musel Leischke řešit další závažný problém. V sousední vesnici Hamry nad Sázavou vzdálené asi 2 kilometry západně od města totiž partyzáni vtrhli do budovy obecní školy a odzbrojili zde strážní oddíl, který zde měl hlídat a střežit železnici. Celé odzbrojovací akci předcházely schůzky členů ilegálního revolučního národního výboru, které probíhaly již od dubna roku 1945. Odbojáři se scházeli poblíž Hlubokého rybníka, jižně od Horních Hamrů, zvolili si předsedu celé organizace, kterým se stal naddozorce finanční stráže František Jehlička. Jedním s dalších členů této organizace byl i ředitel obecní školy v Hamrech nad Sázavou, František Sobotka, který počátkem května začal přemýšlet o již zmíněné odzbrojovací akci, Sobotka se dokonce předběžně domluvil s velitelem německé posádky, že celé odzbrojení bude v klidné náladě.

Celý nápad pak Sobotka předložil MUDr. Vojtěchu Lisému ze Žďáru, který byl předseda revolučního národního výboru. Celá akce byla považována za dobrý a rychlý zisk zbraní, a také proto byla schválena. Akce měla být provedena v sobotu 5.května 1945, kdy Lisý, Sobotka a

---

²³² Auto zastavilo poblíž lokality Bouchalky, v městské části Žďár nad Sázavou 5.

²³³ Při pátrání došlo k tragédii, kdy v lokalitě u Malého lesa (jihozápadně od centra města Žďár) pracoval žďárský občan František Laub na poli. Dostal od gestapa rozkaz nehýbat se, nicméně Laub byl nahluchlý a rozkaz neslyšel. Pro neuposlechnutí rozkazu na něho vystřelili a Laub na místě zemřel.

další odbojáři žádali po německé posádce kapitulaci a odevzdání zbraní. Velitel posádky ve škole ovšem dostal od Leischkeho zákaz se vzdát a dostal příkaz dostavit se do Žďáru. Ještě ten den poslal do Hamrů německý oddíl s jedním tankem, aby zde uklidnili revoluční náladu a chytili všechny odbojáře. Při akci se podařilo několika pedagogům ze školy utéct a přešli do Račina, Sobotka poté velitele skupiny ubezpečil, že ve vsi již žádní partyzáni nejsou, a tak se oddíl vrátil zpět do Žďáru. Ještě 5. května byl zatčen MUDr. Vojtěch Lisý, kterému se však podařilo se domluvit s velitelem o odchodu Němců z města, navíc chtěl také zaručenou bezpečnost pro civilní obyvatelstvo. Ještě ten den byl Lisý propuštěn a začal se angažovat jako spolupracovník partyzánské brigády MJH. Byl zřízen například provizorní partyzánský štáb v budově hotelu Veliš nacházející se přímo v centru na náměstí, dále byl ustaven místní národní výbor (viz. tab. č. 3.), v jehož čele byl Václav Ježek.²³⁴ Ve Žďáře byl také zřízen okresní národní výbor (viz. tab. č. 4.).

Tab. č. 3. Členové MNV Žďár nad Sáz.²³⁵

Cihlár František
Dobrovolný Jaromír
Fischer Jan
Jedlička František
Vališ Adolf
Kallas Jan
Klíma Jan
Svoboda Rudolf
Štěpán Oldřich

Tab. č. 4. Členové okresního národního výboru Žďár nad Sáz.²³⁶

MUDr. Vojtěch Lisý
Václav Ježek
Antonín Houf
Vladislav Vápeník
Jan Vejmělek

5.1.1 6. květen

6. května byly po městě vystaveny československé prapory a ve městě panovala velmi napjatá situace a nálada. Ten den ovšem telefonoval jihlavský oberlandrat veliteli jednotek SS ve Žďáře, že je ve městě povoleno vyvěšení československých praporů, ty sovětské ovšem byly zakázané.²³⁷ Velitel Leischke navíc vyhrožoval, že sebemenší náznak odporu bude krutě trestat, což vedlo ještě k většímu napětí. Německou posádku, která byla v tento den ve městě, a která

²³⁴ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 174.

²³⁵ SOkA Žďár nad Sázavou, Školní kronika Žďár nad Sázavou, inv. č. 653, kniha č. 651.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 174.

měla své sídlo v budově Inářské školy, tvořilo 96 mužů jednotek SS a 100 vojáků wehrmachtu, což představovalo značnou sílu pro případné povstání ve městě.

5.1.2 7. květen

7. května 1945 městem stále proudily jednotky ustupující německé armády, jednotky SS dostaly rozkaz odjet z města, avšak stále panovala nejistá nálada, německý velitel vojenské posádky se totiž odmítal vzdát a varoval, že při sebemenším incidentu zahájí boj s odbojáři. Stejně jako v předchozích dnech, i v tento den projížděl městem automobil, který rozhlašoval falešné zprávy a informace o tom, že se Německá Říše spojila s USA. Od východu přijela kolona německých tanků a obrněných vozidel, které zastavily v prostoru poblíž nádraží a Inářské školy a jejich hlavně byly namířeny provokativně na město. Nacisté tímto způsobem demonstrovali svoji stále ještě značnou sílu ve městě, možná tímto činem chtěli místní obyvatele vyprovokovat nebo vystrašit, což se jim nakonec nepodařilo. Místní národní výbor totiž dokázal všechny radikální obyvatele zklidnit, zároveň také městský rozhlas vyzýval občany, aby neprovokovali nacisty a nescházeli se v centru ve skupinkách, ovšem tyto výzvy, jak se později ukáže, nakonec nebyly úspěšné. Ten den odpoledne byl také zadržen velitel 3. čtyř partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Jan Vejmělek, kterému hrozilo zastřelení. Nicméně nakonec se, jako zázrakem, zachránil a byl propuštěn. Němcům totiž tvrdil, že je doslova antikomunista, nesnáší komunistický režim a schvaluje údajné spojení USA s Německou Říší proti Sovětskému svazu. Tímto tvrzením se paradoxně zachránil a byl propuštěn.

5.1.3 8. květen

V Den vítězství opustila obrněná vozidla město a zamířila směrem na západ, na Německý Brod, kam také část německé vojenské techniky odjela po železnici naložena na nákladních vagónech. Na náměstí v budově hotelu Veliš dále úřadoval okresní národní výbor, který podléhal velení partyzánské brigády MJH. Revoluční národní výbor se také v tento den, díky bezpečnostnímu referentovi Janu Vejmělkovi a spojce Anežce Štůlové, spojil s Pichovým štábem, který byl v této době v Račíně. Večer 8. května 1945 dojela do Žďáru další ustupující část německé armády, která se utábořila poblíž areálu zámku ve Žďáře nad Sázavou a celá kolona zastavila na cestě ze zámku k vesnici Polnička. Před soumrakem se strhla přestřelka mezi těmito německými jednotkami a partyzány, která trvala až do noci.²³⁸ Nakonec byli partyzáni nuceni se stáhnout směrem k Polničce a dál k Račínu.

---

²³⁸ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 174-175.

5.1.4 9. květen

9. květen 1945 byl pravděpodobně nejdramatičtějším dnem konce války ve Žďáře. Německé oddíly i nadále ustupovaly přes město, buď směrem na jih, přes Nové Veselí do Jihlavy, nebo směrem na západ, přes Příbyslav, na Havlíčkův Brod. Ve městě tak byl i nadále ruch a ráno, okolo půl deváté, ještě zatím nic nenasvědčovalo tomu, co vzápětí přišlo. V tu dobu byly nad blízkou vesnicí Mělkovice, východním směrem od města, zpozorovány obláčky, které nasvědčovaly leteckému útoku. Právě na projíždějící německou kolonu zaútočili sovětské letouny a okolo 8:45 se u Žďáru ozvaly první detonace. Okolo deváté hodiny ráno začaly nad městem kroužit letouny a byla také napadena německá kolona, která jela ze Žďáru na sever, směrem ke Stržanovu.²³⁹ Němci začali na letadla pálit a při útoku jich 14 zemřelo. Pak se letecký útok soustředil na německou kolonu jedoucí kolem dnešního obchodního domu Konvent. Další z řady ulic, které byly útoky zasažené, byly například Dolní, nebo Jungmannova.

Při nastalém leteckém útoku na město vznikl mezi ustupující německou armádou zmatek, kterého využívali odbojáři k snadnému odzbrojování a získání proviantu. Na náměstí se odbojářům povedlo získat povoz plný zbraní a munice, který následně schovali do budovy hotelu Veliš. Jeden německý občan, který se ovšem s tímto faktem nechtěl smířit, upozornil jednotky SS na tuto skutečnost, a ihned vypukl střet mezi revolucionáři a jednotkami SS, po krátké chvíli byli ovšem revolucionáři zatlačeni a donuceni ustoupit.²⁴⁰ Zprávy o tomto ozbrojeném odporu se rozšířily rychle mezi projíždějící kolonu, ustupující oddíly proto byly připraveny se zbraní v ruce zasáhnout proti případnému odporu ze strany revolucionářů. Vypuklo napětí a ustupující Němci často při svém útěku používali civilní obyvatelstvo jako živé štíty,²⁴¹ mnohdy měli i samotní Němci mezi sebou konflikty, když někteří chtěli, převážně z jednotky SS, i nadále zůstat ve městě a co nejdéle vzdorovat odbojářům. Zatímco ostatní, především členové wehrmachtu, se chtěli co nejrychleji dostat do amerického zajetí. Konflikty mezi ustupujícími Němci pokračovaly během odpoledne až do večera, převážně v centru města, v místech dnešního Havlíčkova náměstí, staré radnice, Horní ulice, nebo u kostela Nejsvětější Trojice.²⁴²

---

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 434.

²⁴¹ Tamtéž. Str. 435.

²⁴² Tamtéž. Str. 437.

Během celého dne bylo ve městě poškozeno 33 domů (viz. tab. č. 5.), celková majetková škoda se odhadovala asi na 7,5 milionů korun.²⁴³ Poškozena byla budova školy, kostelní věž a také vyhořela budova Tvrze, kde bylo v té době umístěno muzeum, které také tímto utrpělo nenahraditelné škody, poněvadž se lidé, ze strachu o svůj život, neodvážili jít budovu hasit a nepokusili se muzejní sbírky zachránit.²⁴⁴ Během května také zemřelo celkem 15 civilistů, 6 z nich bylo popraveno jednotkami SS přímo na náměstí (viz. tab. č. 6.). Během dne totiž nacisté zadrželi, poblíž dnešní ulice Libušínská a u hotelu Jehla, Stanislava Ondráčka s jeho syny Zdeňkem a Stanislavem. Dále pak ještě zatkli Jana Kuču a také dva jugoslávské obchodníky, Ivana Striniće a Dragutina Katiće.²⁴⁵ Zadrželi také Josefa Uchytla, u kterého při ohledání našli pistoli, byl proto okamžitě na místě zastřelen. Ostatní zajaté poté odvěkli na náměstí, kde zatkli ještě Josefa Řetického. Poté ale někdo po jednotce SS vystřelil, pravděpodobně z budovy dnešního Süssova hostince, a jednotka zpanikařila. Okamžitě proto na místě všechny své rukojmí popravili a poté se rozutekli. Jediný ze zatčených, kdo jako zázrakem popravu přežil, byl Zdeněk Ondráček.

Tab.č.5. Poškozené domy ve Žďáru nad Sázavou během květnového bombardování²⁴⁶

Dnešní ulice / městská část	Číslo popisné domu
Náměstí Republiky	č. 290, 291, 292, 293, 276
Dolní	č. 182
U Pily	č. 201, 109,
Nová	č. 223
Dvořákova	č. 404
Nádražní	č. 463
Strojírenská	č. 527
Bezručova	č. 86, 106, 108, 110, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121
Vysočany	č. 111, 112, 223, 275, 355, 369, 272, 273, 274
Brněnská	č. 670

²⁴³ BARTUŠEK, Antonín. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974. str. 175

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 437.

²⁴⁶ Seznam je napsán ve školní kronice, názvy některých ulic měly v té době jiné názvy, většina poničených budov se nacházela kolem hlavních komunikací ústupu německých vojsk. Kronika je uložena v SOkA Žďár nad Sázavou, Školní kronika Žďár nad Sázavou, inv. č. 653, kniha č. 651.

Tab. č. 6. Jména padlých občanů Žďáru nad Sázavou dne 9.5.1945²⁴⁷

Zahynuli při náletu	Popraveni na náměstí
Bláha Antonín	Kuča Jan
Jeřábek Antonín	Ondráček Stanislav st.
Kheilová Marie	Ondráček Stanislav ml.
Leopoldová Marie	Katič Dragutin
Smejkalová Anna	Strinič Ivan
Šustík František	Řetický Josef
Váca František	Uchytíl Josef – popraven u nádraží
Novotný Josef	

V noci z 9. na 10. května probíhal stále střet mezi německými vojáky a partyzány, navíc také stále trval konflikt mezi jednotkami wehrmachtu a SS. Odhaduje se, že během střetů německých jednotek zemřelo 12–16 mužů.²⁴⁸

5.1.5 10. květen

Ráno, ve čtvrtek 10. května 1945 bylo celé město poznamenáno předchozím dnem, po městě ležely na zemi mrtvolky obětí a město bylo v plamenech, téměř 95 % domů ve městě bylo poškozeno.²⁴⁹ Civilisté začali s pomalým rozebíráním opuštěných vozidel a vojenského materiálu po uprchlých jednotkách. V tento den se ve městě objevily, okolo šesté hodiny ranní, první sovětské vojenské oddíly s tanky. Zbývající členové jednotky SS, kteří zůstali ve městě, byli buď zajati, nebo uprchli do okolních lesů a odtud se zbraní v ruce i nadále kladli odpor. Nejvíce se schovávali v lokalitě Černý les²⁵⁰, Během odpoledne bylo na náměstí ve Žďáře zaparkováno 8 skupin raketometů BM 13-16 Kat'uš, jelikož se Rudá armáda připravovala a očekávala výboje zbývajících německých jednotek ve městě a v okolí. Sověti také prohlíželi kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené Hoře a okolí, poněvadž se domnívali, že by zde mohly i nadále zůstat německé oddíly.

²⁴⁷ Seznam osob je opsán ze školní kroniky Žďáru nad Sázavou. Z: SOkA Žďár nad Sázavou, Školní kronika Žďár nad Sázavou, inv. č. 653, kniha č. 651.

²⁴⁸ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 438.

²⁴⁹ SOkA Žďár nad Sázavou, Školní kronika Žďár nad Sázavou, inv. č. 653, kniha č. 651.

²⁵⁰ Černý les (648 m.n.m.) je kopec vzdálený zhruba 750 metrů severovýchodně od kostela svatého Jana Nepomuckého na Zelené Hoře.

5.1.6 11. květen

V tento den převzal velení ve Žďáře kapitán Rudé armády Petr Kovánn, který ihned nařídil čištění a úklid města a také sběr a odvoz zbraní a výstroje.²⁵¹ V okolí města byla krátce po osvobození, vlivem ustupující fronty a pohybu německé armády, zničena úroda a pole byla často využívána jako ústupová cesta, protože cesty byly mnohdy přeplněné a ucpané. Za Rudou armádou přišla do města také rumunská armáda, která se v okolních vesnicích ubytovávala a také zde odpočívala. Rudá a rumunská armáda zůstala ve Žďáře i po osvobození a vojáci zajišťovali bezpečnost ve městě, později tuto funkci převzal oddíl Národní stráže, který byl složen z partyzánů a dobrovolníků. Oddílu velel Jan Vejmělek a kromě hlavního úkolu, zajištění bezpečnosti, měl oddíl také za úkol zatknout zrádce a kolaboranty, byť by šlo jen o podezřelé. Takto byl například zatčen za proněmecké postoje obchodník Josef Sýkora.²⁵² V následujících dnech se snažili obnovit život ve městě, byly otevřeny obchody a obnovena školní docházka. V polovině roku 1945 také někteří kolaboranti skončili u brněnského soudu,²⁵³ a německá část obyvatelstva se musela z města vystěhovat.²⁵⁴ Po osvobození se navíc místní národní výbor rozrostl až o 30 členů a nadále rozvíjel svoji činnost.²⁵⁵

5.2 Květnové dny ve vybraných obcích regionu

Bouřlivý konec války nebyl přítomen pouze ve městě Žďáře, ale také v některých vesnicích v okolí města, převážně v místech, kde měli partyzáni největší podporu a také svá centra působení. Většina bojových akcí přímo vedli a organizovali partyzáni z brigády Mistra Jana Husa. Vyberu několik konkrétních obcí žďárského regionu, přiblížím jejich odbojové činnosti od počátku války a následně se detailněji zaměřím na některé události, které se v obci odehrály v květnových dnech roku 1945. Tyto události popíši a popřípadě doplním důsledky bojových akcí.

---

²⁵¹ SOkA Žďár nad Sázavou, Školní kronika Žďár nad Sázavou, inv. č. 653, kniha č. 651.

²⁵² ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 448.

²⁵³ Nejhorší případ kolaboranta ve městě byl případ Ferdinanda Sonneka, hraběcího řidiče, který byl obviněn ze spolupráce s gestapem a který také sloužil v řadách wehrmachtu. V září roku 1945 byl odsouzen k trestu smrti, jeho manželka Augusta dostala trest 20 let žaláře. Z: ŠVANDA, Petr. Odsun Němců ze Žďárska po druhé světové válce. Olomouc, 2017. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta, str. 15.

²⁵⁴ Podrobně se celé této problematice věnuje bakalářská práce Petra Švandy, viz: ŠVANDA, Petr. Odsun Němců ze Žďárska po druhé světové válce. Olomouc, 2017. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta, 68 stran.

²⁵⁵ SOkA Žďár nad Sázavou, Školní kronika Žďár nad Sázavou, inv. č. 653, kniha č. 651.

5.2.1 Příklad Velké Losenice

Ve Velké Losenici, na počátku války, nebylo příliš mnoho obyvatel, kteří by měli jakékoliv problémy s okupanty, šlo pouze o menší trestné činy (například nelegální držení zbraní), za které byli místní odsouzeni maximálně ke dvěma letům vězení. V roce prosinci roku 1939 byl za tento prohřešek zatčen Jan Musil, o 2 roky později pak Josef Rosecký se svým synem Janem.²⁵⁶ V roce 1942 měl být zatčen za poslech zahraničního rozhlasu a za ukrývání politických uprchlíků farář československé církve evangelické, Emil Pokorný ze Sázavy. Pokorný doma zastižen nebyl, později se proto sám přihlásil na gestapu v Pardubicích. Odsouzen byl ke 4 letům vězení. V červenci roku 1943 Pokorný ve vězení Litoměřicích umírá.²⁵⁷

V oblasti spadající pod správu četnické stanice Velká Losenice se partyzáni objevili 9. července 1944, kdy se ubytovali přes noc v obci Vepřová. Na žádost tehdejšího starosty²⁵⁸ byli tito partyzáni zkontrolováni vrchním strážmistrem Karlem Hrádkem a strážmistrem Antonínem Krejčím, oba se vydávali za učitele, kteří jsou zaměstnáni v Praze v Letňanech v továrně na letecké motory. Po kontrole byli oba propuštěni a četníci o této kontrole nepodalí žádné zprávy vyššímu velení. Později se ukázalo, že dva neznámí muži patří ke skupině anglických parašutistů generála Luži, kteří byli vysazeni mezi Starým a Novým Ranskem.²⁵⁹ Ruští partyzáni se, pod vedením Tůmy a Fomina, poprvé objevili v okolí Velké Losenice 13. listopadu 1944 a ubytovali se v nedalekém Račíně u hajného Viktora Hlávky. Odtud se poté snažili řídit a organizovat podzemní hnutí i v okolních obcích. Dne 1. února uprchl, ze strachu před zatčením gestapem, račínský hajný Viktor Hlávka se svojí rodinou z domova a společně se svým synem Miroslavem přešli k partyzánské brigádě Mistra Jana Husa. 2. března roku 1945 byl v Malé Losenici partyzány zastřelen 20letý hajný Miroslav Henzl (viz. kapitola *Případ kolaboranta v obci Malá Losenice*).

Dne 29. dubna 1945 našel v lese mezi Velkou Losenicí a Vepřovou, kolem jedenácté hodiny rolník Stanislav Neubauer z Vepřové, mrtvolu partyzána. Na místo byli povoláni četníci z Velké Losenice, kteří nález ohledali, nicméně se jim nepodařilo zjistit totožnost mrtvého.²⁶⁰

---

²⁵⁶ SOkA Žďár nad Sázavou, Památník četnické stanice bývalého jihlavského kraje, Velká Losenice, inv. č. 236, kniha č. 238.

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ V tehdejší době byl v obci starosta Matěj Henzl.

²⁵⁹ Staré Ransko je vesnice, část městyse Krucemburk v okrese Havlíčkův Brod. Obě lokality se nacházejí jižně od Ždírcy nad Doubravou.

²⁶⁰ SOkA Žďár nad Sázavou, Památník četnické stanice bývalého jihlavského kraje, Velká Losenice, inv. č. 236, kniha č. 238.

5. května 1945 se vydali z četnické stanice štábní strážmistr Ludvík Studený se strážmistrem Antonínem Krejčím s dalšími místními obyvateli na pomoc do nedaleké obce Sázava (viz. kapitola *Příklad spolupráce v obci Sázava*). Na četnické stanici v Losenici zůstal vrchní strážmistr Karel Hrádek, který měl za úkol jednak informovat místní národní výbor o vývoji celé situace, a také i z toho důvodu, že podle ústního rozkazu okresního četnického velitele nadporučíka Františka Hubáčka z Nového Města na Moravě ze dne 2. května 1945 byla nařízena spojovací služba pro partyzány. Podle rozkazu měla stanice přebírat zprávy od stanice z České Bělé a z Příbyslavi a dále je měla posílat na stanici ve Žďáře na Sázavou a dále až do Nového Města na Moravě, kde bylo velitelství partyzánů. Spojkou mezi odbojáři v Sázavě a četnickou stanicí ve Velké Losenici pak byl strážmistr Otakar Brožek. Podle zápisů z četnické stanice ve Velké Losenici odbojáři v Sázavě odzbrojili na nádraží 6 německých rotmistrů, ve školní budově pak mělo být ubytováno 32 mužů. Odbojové akce se také zúčastnil další četník, praporčík Ludvík Píluša v.v.,²⁶¹ který šel náhodou přes Sázavu v době akce. Po skončení akce pak štábní strážmistr Ludvík Studený se strážmistrem Antonínem Krejčím odešli s partyzány do nedalekého Račina, odkud se vrátili na stanici do Losenice až 10. května 1945.

V pondělí 7. května okolo 20. hodiny večerní vycházeli lidé z kostela svatého Jakuba Staršího ve Velké Losenici, kde byla májová pobožnost. U hráze rybníka zastavila dvě nákladní auta a zaujala palebné postavení, připravili kulomet a byli připraveni střílet po civilistech. Panovalo zde totiž podezření, že místní spolupracovali s partyzány. Celou napjatou situaci nakonec urovnal místní občan Václav Němec, který dokázal vojáky přesvědčit, že v obci žádní partyzáni nejsou a nikdo z místních je neskrývá. Informoval je, že partyzáni jsou ukryti v okolních lesích, nicméně v obci žádní nejsou.²⁶² Němci nakonec upustili od svého záměru a z obce odjeli. Ustupující německá armáda byla odzbrojována i ve Velké Losenici, kde celé odzbrojování řídil vrchní strážmistr Karel Hrádek. Po příchodu Rudé armády se vojáci ubytovávali v obci i v okolních lesích, mezi obcemi Velká Losenice, Račín a Vepřová. V lesích odpočívaly celkem 4 divize vojsk RA a 2 divize rumunského vojska, vojáci byli ubytováni v dřevěných chalupách z prken.

5.2.2 Příklad Polničky

V obci Polnička byla, stejně jako ve Velké Losenici, četnická stanice, kterou 15. března 1939 obsadila německá policie, která od té doby kontrolovala práci četníků a veškeré dění v obci,

---

²⁶¹ Praporčík v.v. Ludvík Píluša se ještě den dobrovolně nastoupil na četnické stanici ve Velké Losenici ke službě.

²⁶² PAVLÍČEK, J. - ŘEHOŘ, M. Malé dějiny obce Velká Losenice, Obecní úřad Velká Losenice, 2003. Str. 82-83.

také pátrali po “banditech“, o kterých tak často slyšeli doma v Německu. Proto se také divili, že v okolí vesnice není slyšet o žádných zločincích, kteří údajně měli vypalovat vesnice, loupit a vraždit.²⁶³ Během okupace uprchlo z obvodu četnické stanice asi 60 osob z nucených prací, kterým příslušníci četnické stanice všelijak pomáhali a snažili se, aby je nevypátrala německá policie a gestapo. Štábní strážmistr Václav Čadek z četnické stanice Polnička byl také členem podzemní organizace a aktivně se zapojoval do odboje. Přímo v obci Polnička se také po tři měsíce ukrýval nemocný partyzán Eduard Hala, na jehož dopadení byla dokonce vypsána i odměna 100 000 korun. Halovi velkou měrou pomáhal vrchní strážmistr František Ouředník. Během měsíce dubna byla místní četnická stanice přepadena a odzbrojena partyzány z brigády Mistra Jana Husa a Stas.²⁶⁴ Dne 5. května 1945 vypuklo v Polničce povstání, které bylo zapříčiněno hlásáním rozhlasu v Praze. O den později, 6. května, se partyzánský oddíl Boris neúspěšně pokusil získat zbraně, které byly schovány v lese u Polničky. 7. května pak byl v Polničce relativní klid, poněvadž jedna z hlavních ústupových cest německých armád směřovala od zámku Žďár severozápadním směrem ke Ždírci nad Doubravou, Polnička leží mimo tuto hlavní osu komunikace, a tak se tlak ustupujících Němců dotkl vesnice pouze nepatrně. Nicméně však i tak byla vesnice pod přímým ohrožením wehrmachtu, protože na vedlejší silnici, mezi Polničkou a Zámkem Žďár, se v tento den utábořila skupina německých vojáků. O den později, 8. května, jel partyzán Josef Kosinka ze Žďáru s jugoslávských partyzánem Kazimírem Čengícem na výzvědy k zámku ve Žďáře a poté i na obhlídku města a poté se vracel do Račina za Pichem se zprávou o celé situaci ve městě. Po cestě potkal u Polničky partyzány z brigády MJH, kteří šli k výše zmíněné koloně vyjednávat. Důvod celého tohoto riskantního činu bylo pravděpodobně odzbrojení a snadný zisk zbraní od jednotek wehrmachtu. Celou skupinu vedl partyzán Břetislav Osmančík. Dalšími členy vyjednávacího oddílu byli rezník Břečka, občané Růžička a Hlávková.²⁶⁵ O bezpečnost celé skupinky se starali partyzáni z Račina, Josef (krycím jménem Olda) a Stanislav Kociánovi, ke kterým se nakonec připojil i Josef Kosinka.²⁶⁶ Kosinka byl poslán na kraj Polničky, odkud měl celou vyjednávací

---

²⁶³ SOKA Žďár nad Sázavou, Památník četnické stanice bývalého jihlavského kraje, Polnička, inv. č. 235, kniha č. 227.

²⁶⁴ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 448.

²⁶⁵ Tamtéž, str. 496.

²⁶⁶ Ve svých vzpomínkách Josef Kosinka uvádí: „*Nad Polničkou jsme potkali “Branku“, oba Kociány a dceru od hajného Hlávky, kteří byli vysláni vyjednávat s německou kolonou o vzdání se. Nezdálo se mi to dost možné, přesto jsem přijal jejich nabídku, abych se k nim připojil.*“ Dostupné z: SOKA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Vzpomínky na partyzánskou činnost brigády Mistra Jana Husa, vzpomínky Josefa Kosiny – Žďár nad Sázavou, str. 7.

skupinu jistit, bratři Kociánovi šli polem vedle silnice na druhé straně.²⁶⁷ Plán celé akce nakonec ale nevyšel úplně podle představ, proti ozbrojeným partyzánům vyrazilo asi 8 Němců, kteří šli od kolony.²⁶⁸ Po zahlédnutí Kosinky začali na partyzány mířit zbraněmi, odbojáři zalehli a celá situace se zdramatizovala.²⁶⁹ Po krátké přestřelce, která se postupně mezi oběma tábory strhla, byli odbojáři nuceni se stáhnout směrem k Polničce. V noci byla z Račina vyslána další partyzánská skupina, jejímž cílem tentokrát bylo ostřelovat Němce a působit tak v ustupující koloně zmatek. Skupina se dostala až k samotě Hynkovec ležící asi 2 kilometry jižně od Polničky, odtud pak pálili na německou kolonu. Ve stejné době byla ovšem kolona napadena, pravděpodobně odbojáři ze Svratky, také z druhé strany na hlavní silnici. Kolona mezi Polničkou a Žďárem tak byla nucena se úporně bránit, což se jim nakonec podařilo a partyzáni byli nuceni se opět stáhnout. Ráno 9. května pak německá kolona prostor opustila a nadále pokračovala v ústupu, Kosina v ten den ještě s Čengíčem odzbrojili v Polničce 4 německé vojáky.²⁷⁰ 9. května, kdy byl Žďár bombardován, jel na kole z Polničky za svými rodiči do Zámku Žďár Robert Krejčí. Krejčí se dověděl o napadení města, a proto se rozhodl jet za rodiči a zjistit, zda jsou v pořádku. Do svého cíle však bohužel nedorazil, při potyčce s Němci u vodní nádrže Pilská byl Krejčí zasažen a na místě vykrvácel. Přes den i nadále probíhalo odzbrojování německé armády, jejichž zbraně pak byly rozdávány odbojářům a četníkům z Polničky zajatí Němci pak byli odváděni do sokolovny v Polničce.²⁷¹

5.2.3 Příklad Nové Huti

Lesní osada Nová Huť se nachází asi 12 kilometrů severně od Žďáru nad Sázavou. Osada nabízí výborné podmínky pro vedení odbojové činnosti, poněvadž leží na samotě, uprostřed hlubokých lesů a v kopcovité krajině. V blízkém okolí této nevelké osady se rozkládají tři větší kopce, na kterých často partyzáni pobývali. Jedná se o Kamenný vrch (803 m.n.m.), Šindelný vrch (806 m.n.m.) a vrch Kašovka (724 m.n.m.). Nová Huť proto byla, hlavně na přelomu let 1944 a 1945 významným centrem místní odbojových skupin. První oddíl odbojářů přišel do

---

²⁶⁷ Dostupné z: SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Vzpomínky na partyzánskou činnost brigády Mistra Jana Husa, vzpomínky Josefa Kosiny – Žďár nad Sázavou, str. 7.

²⁶⁸ SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Vzpomínky na partyzánskou činnost brigády Mistra Jana Husa, vzpomínky Josefa Kosiny – Žďár nad Sázavou, str. 8.

²⁶⁹ Ze vzpomínek Kosinky: „Na jejich vyzvání „halt“ jsme rychle zalehli k zemi, přitisknuv se k úzké mezce, která mne ani řádně nezakryla. Od skupinky Němců byl jsem vzdálen sotva 50 metrů, když tito zahájili na mne palbu ze všech zbraní, které měli při sobě. Nad hlavou mi svištěly kulky z pistole, pušek a samopalů.“ Z: SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Vzpomínky na partyzánskou činnost brigády Mistra Jana Husa, vzpomínky Josefa Kosiny – Žďár nad Sázavou, str. 8.

²⁷⁰ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 496.

²⁷¹ Tamtéž, str. 496.

osady počátkem listopadu roku 1944, kdy sem přišel oddíl partyzánů Mistra Jana Husa. Ti se utábořili na Kamenném vrchu, kde si také vybudovali zmljanku. Nejvýznamnějším místním spolupracovníkem partyzánů byl hajný Karel Němec z myslivny Borcky, který organizoval odboj v okolí, a také zprostředkoval napojení partyzánské brigády Mistra Jana Husa na žďárské odbojáře v čele s Václavem Ježkem. Dalšími významnými spolupracovníky byli například Josef Polívka, Josef Jun a Josef Dufek.²⁷² V prosinci na Novou Huť ukryli partyzáni “uneseného“ hajného Adolfa Hamana z Cikháje (blíže k tomu viz. kap. *Spolupráce v obci Cikháj*). Na vánoční svátky v roce 1944 byla Nová Huť doslova obydlena partyzány (bylo jich v osadě asi 2 desítky), rodiny z této osady si na svátky k sobě domu vzali 2-3 odbojáře. O pobytu většího množství neznámých lidí v osadě se ale dozvěděli i Němci, proto 6. ledna 1945 byla Nová Huť obklíčena a prohledávána německými vojáky, kterých bylo do osady nasazeno asi 100. Akce nakonec nebyla úspěšná, Němci nic nenašli a s prázdnou odjeli. Ovšem po další měsíce války byla Huť pod neustálým dohledem a Němci se do osady několikrát vrátili. Koncem ledna roku 1945 se situace v okolí osady zkomplikovala, gestapo spolu s policií a vojskem obsadilo, v rámci protipartyzánské razie, nedaleký Krucemburk a místní odbojáři ukrývali zbraně do lesů v okolí. Byl zatčen například Karel Němec a další spolupracovníci, nicméně nikdo práci s odbojem nepřiznal a domů se Karel Němec vrátil až 11. května 1945. V průběhu měsíce dubna se v Nové Huti objevili další partyzánské oddíly, například zpravodajský a diverzní oddíl Promin nebo oddíl Kirov. Všechny tyto oddíly²⁷³ trávili čas v táboře na Kamenném vrchu, zde také úzce spolupracovali mezi sebou. V noci z 15. na 16. dubna 1945 očekával oddíl Kirov shoz zbraní a munice v dopadové zóně okolo Žákovy Hory, mělo být shozeno 9 kontejnerů s vojenským materiálem a také dva radisté, Vladimír Guzanov a Alexandr Makunin, kteří se měli přidat k oddílu Jana Koziny. Po seskoku čekali v táboře na Kamenném vrchu, po několika dnech se nakonec Alexandr Makunin přidal k partyzánské brigádě Mistra Jana Husa. V noci z 26. na 27. dubna 1945 byl ohlášen další shoz zbraní, místo dopadu leželo severně od Svatky. Partyzánům se podařilo zabezpečit jen část shozeného materiálu, zbytek se dostal do německých rukou. Celá událost byla ohlášena na četnickou stanici v Herálci, a tak bylo zanedlouho okolí Nové Hutě prohledáváno psoudivy a vlivem nastalé situace byl zničen také partyzánský tábor na Kamenném vrchu.

1. května 1945 se v obci objevili noví partyzáni, jednalo se o sedmičlenný oddíl Zarevo v čele s velitelem Borisovem. Oddíl se ubytoval k odpočinku u Václava Cempírka. V té době ale začal

---

²⁷² ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 510.

²⁷³ Oddíl husovců, Vpřed a Promin.

kolem Nové Hutě pátrat asi 100členný oddíl Němců po partyzánech. Partyzáni si na poslední chvíli všimli blížícího se nebezpečí a zahájili na pátrající Němce palbu.²⁷⁴ Díky této palbě na překvapené Němce získali drahocenný čas a ve dvou menších skupinkách stihli všichni včas utéct do lesa. Následně však byla Němci prohledávána celá osada Nová Huť, místní byli podrobováni výslechům a hrozilo, že celou osadu Němci vypálí. Rodina Cempírkova byla následně zatčena a odvezena do Cikháje.²⁷⁵ Ještě před zatčením byla rodina poslána do domu pro své doklady, tam se stačili mezi sebou domluvit na vlastní verzi výpovědi.²⁷⁶ Následně v Cikháji byli podrobeni výslechům, nicméně však celou rodinu zachránilo jejich tvrzení, že se k nim partyzáni vnutili násilím a rodině nezbylo nic jiného než splnit jejich požadavky. Ženu a dceru Václava Cempírka poté pustili domů, jeho si odvezli do Herálce, kde ho nadále drželi. Až tam Cempírkovi uvěřili a večer jej pustili. Další květnové dny se v Nové Huti nesly v klidnějším duchu, místní obyvatelé pomáhali v závěrečných dnech války s budováním zátarasů na hlavní silnici vedoucí ze Žďáru nad Sázavou směrem ke Ždírci nad Doubravou. Osvobození se pak osada Nová Huť dočkala 11. května 1945.²⁷⁷

6 Závěr práce

Ve své práci jsem se pokusil nastínit protinacistický odboj za druhé světové války ve městě Žďár nad Sázavou a v jeho okolí. V *první kapitole*, která se zabývala městem a nejbližším okolím, jsem se snažil popsat základní rysy odbojové činnosti a přiblížit sledovanou oblast, která byla od počátku protektorátu velmi činná v odboji a od roku 1939 zde působila novoměstská buňka odbojové organizace Obrana národa. Tato organizace byla ve sledovaném okolí velmi rozšířena, ovšem v letech 1941-1942 byla citelně oslabena a paralyzována ze strany nacistického okupačního aparátu, a tak byla postupně utlumena její činnost a nebyť již zmíněného zásahu proti této buňce, možná by se udržela po celou dobu války a na jejím konci by, dle mého názoru, měla rozhodující slovo a byla by jedna z hlavních organizátorů posledních květnových dnů druhé světové války v regionu. Měla k tomu, dle mého názoru, i řadu předpokladů. Její síť byla funkčně dobře propojena, neměla také nouzi o počet odbojářů a

---

²⁷⁴ Podle vzpomínek rodiny Cempírkovy: „Jejich velitelem byl Boris. Vařila jsem kávu, potom jsem se šla podívat na kozu – a vidím z okna ze síně, jak se kolem chalupy plížili 2 Němci. Přilákal je asi kouř z komína a teď šli ohnutí pod okny. Když jsem to řekla Borisovi, křikl „zbraně“! Všichni chytili zbraně, Boris skočil za mnou do síně, ukázala jsem mu, kde Němci jsou, a Boris hned začal střílet, 1 Němce ranil do hlavy a oba se dali na útěk“. Z: SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Vzpomínky na partyzánskou činnost brigády Mistra Jana Husa, vzpomínky – Rodina Cempírkova – Nová Huť, str. 5.

²⁷⁵ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 513.

²⁷⁶ SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Vzpomínky na partyzánskou činnost brigády Mistra Jana Husa, vzpomínky – Rodina Cempírkova – Nová Huť, str. 5.

²⁷⁷ ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. Str. 513.

ochotu spolupráce od místních obyvatel. De facto jediný vážný problém představoval nedostatek zbraní a výzbroje, který po celou dobu existence této organizace trápil místní odbojáře. Co se týče organizace Rada Tří, byla tato organizace v regionu řízena hlavně dvěma osobami, a sice osobou armádního generála Vojtěcha Luži a podplukovníka Josefa Svatoně. Dle mého názoru měla organizace podobné problémy jako Obrana národa. Zásáhly jí dvě, nebo spíše tři velké rány. První dvě velké rány vidím v úmrtích jejich vůdčích osob, Luži a Svatoně, z čehož vyplývá, že organizace ztratila schopné vůdčí osobnosti, nejen československého odboje, ale také dva schopné vojenské velitele a organizátory odbojových akcí. Poslední a největší takovou ránu, dle mého názoru, obdržela Rada tří při rozporu a hádce s nabízenou a podporovanou spoluprací s partyzánskou brigádou Mistra Jana Husa. Po ukončení spolupráce s ruskými partyzány ztratila organizace mnoho svých členů, kteří přecházeli, z důvodu touhy po boji, do partyzánských skupin.

Hlavní problém tedy spatřuji v nedostatečném prosazení Rady tří v posledních měsících války. Co se týče spolupráce s partyzány, z výše zmíněných skutečností můžeme spatřit jistou formu koordinace, která existovala, a sice na případu přepadení četnické stanice v Přibyslavi. Tuto akci naplánoval, jak je zmíněno výše, podplukovník Josef Svatoň, ovšem samotnou akci provedli čeští i ruští partyzáni²⁷⁸, z čehož vyplývá, že určitá forma spolupráce západního a východního odboje existovala již na podzim roku 1944. Přepad stanice a následná poprava českých četníků zůstává dodnes negativní událostí a kapitolou této významné odbojové skupiny. Skupina Calcium se mohla také aktivně zapojovat do odboje ve zdejších okolí, ovšem, jak již bylo výše poznamenáno, byla i tato skupina po svém seskoku rozdělena do více oblastí a po zabití jejich velitele se de facto už nikdy kompaktně nespojila. Její členové působili převážně na Jihlavsku a Novoměstsku a na konci války byli přemístěni do Svratky.³² Můžeme z tohoto vypožorovat, že i komunikace mezi domácími odbojovými skupinami a západním desantem, konkrétně výsadkem Calcium, také nebyla nijak zvlášť úspěšná. Hlavní problém opět spatřuji ve smrti velitele organizace Rady tří, podplukovníka Svatoně, která narušila jednání a možnou spolupráci obou stran, ale také ve smrti samotného velitele výsadku Calcium, podporučíka JUDr. Jaroslava Odstrčila o pět měsíců dříve, kdy tato událost započala krizi ve vyjednávání a domluvě o nějaké ustálené funkční spolupráci. Po smrti velitele se výsadek rozpadl a de facto ztratil původní funkci, zbývající členové již podnikali akce na vlastní pěst,

---

²⁷⁸ Akce se, kromě výše zmíněných, účastnili partyzáni Šedý, Tumajev, Barjačnyj, Martynov, Romanov, Komarov, Pogorelov, Čursin. AHM (Archiv hlavního města Prahy), f. II. světová válka – R-3, západní desanty, kartón č.76, 12–716 NM-B, také v GRŇA, J., Sedm roků na domácí frontě..., str. 250–251.

bez pevně dané spolupráce s domácím odbojem. V té době se do popředí dostávají organizované partyzánské skupiny a jejich pomocníci. Ti nakonec budou mít hlavní slovo v odbojové činnosti na Žďársku na samém konci druhé světové války.

Ve *druhé kapitole* se snažím přiblížit a popsat partyzánské výsadky ve sledované oblasti. Podrobně se zabývám složením jednotlivých výsadků, jejich místem působení a popřípadě jejich osud na konci války. Z uvedených informací lze vyvodit, že v prostoru kolem města Žďáru bylo během války mnoho sovětských partyzánů. Tato informace potvrzuje, že místní krajina, která je poseta hlubokými lesy a kopci, byla skutečně pro odboj velmi příhodná. Z uvedených informací také vyplývá, že všechny partyzánské výsadky měly alespoň 10 členů a každý z nich měl v oddílu svoji funkci, kterou se snažil plnit. Z popisu výsadku lze také vysledovat, že partyzáni byli vesměs všichni relativně mladí lidé, většinou totiž nebyli starší 30 let.

Třetí kapitola detailně popisuje složitou a obtížnou cestu partyzánské brigády Mistra Jana Husa a líčí osudy některých jejich významných členů. Brigáda by se nikdy neusadila a nebyla by úspěšná, dle mého názoru, nebýt místních statečných lidí, kteří se, i přes přísné tresty, rozhodli partyzánům pomoci a stali se členy jejich oddílů. Významnými spolupracovníky byli především lesní zaměstnanci, kteří velice dobře znali místní kraj a hluboké lesy a také místní obyvatelstvo. Často dokázali napojit partyzánskou brigádu Mistra Jana Husa na místní, menší odbojové organizace nacházející se v centrech okresu. Lze také zpozorovat, že partyzánská brigáda Mistra Jana Husa se relativně brzy dokázala vzpamatovat z tragédie, která jí postihla dne 26. března 1945, kdy byl v přestřelce u Leškovic zničen téměř celý její štáb. Do čela brigády se dostal Miroslav Pich – Tůma, který celou brigádu sjednotil a snažil se jí připravit na blížící se konec války a na závěrečné boje s nacisty. Nutno podotknout, že tuto funkci zvládl relativně obstojně, snažil se o vybudování autority a také poslušnosti obyvatel ve žďárském okresu, což se mu dle mého názoru do jisté míry podařilo.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na vybrané obce ve žďárském okresu. Vybral jsem různé situace a rozdílné přístupy k odboji. První dva příklady popisují případy nespolečné spolupráce s odbojem. Ukazuje případy údajných kolaborantů, kteří za svůj postoj a svoji činnost zemřeli z rukou partyzánů. Další případy pak popisují různé formy spolupráce, například odbojáři ze Sázavy šli do akce, dle mého názoru, příliš sebevědomě a téměř beze zbraní, které následně chtěli získat odzbrojením německého oddílu. Na tomto příkladu lze vidět, že i v posledních dnech druhé světové války, ač to tak na první pohled nevypadá, představovala přítomnost v té době již

poražených německých vojáků nebezpečí a jakákoliv povstalecká akce představovala pro odbojáře smrtelné riziko. S koncem druhé světové války však celá nastalá situace dopadla pro obec Sázavu relativně dobře, poněvadž ji za akci hrozilo vypálení a vyvraždění. V případě, že by se tato, dle mého názoru, možná unáhlená, nedomyšlená nebo lehkovážná akce stala dříve, ještě před koncem války, pravděpodobně by zmíněná obec měla stejný, nebo podobný osud jako například Lidice či Ležáky či další obce těžce postižené na konci války. Další případ unáhlené akce je incident, který se stal ve Světnově. Neopatrnost, nebo přílišná zbrkllost jednoho partyzána ohrozila desítky dalších jeho spolubojovníků a dalších jejich spolupracovníků z odboje. Paradoxně za toto ohrožení mohou čeští obyvatelé, kteří si jen špatně vyložili nastalou situaci, která byla, podle Šustova, správná a výhodná pro další vývoj místního odboje. Další obec, kterou jsem podrobně rozebíral, je Cikháj, ke které jsem našel v okresním archivu ve Žďáru nad Sázavou velmi cenné vzpomínkové rozhovory s pamětníky. Z pár uvedených příkladů je patrné, že výpovědi očitých svědků se mnohdy značně liší od záznamů obecních kronik, které byli dopisovány až zpětně po druhé světové válce, a tak kroniky nemusí být jednoznačně pravdivé a nelze je v žádném případě brát jako hlavní pramennou základnu pro bádání a studium regionálních dějin. Vybraní pamětníci se vesměs shodují ve faktu, že nadlesní Pompe nebyl, podle jejich slov, přímo kolaborant a zrádce, jak jej například líčí obecní kronika Cikháje. Jeho osobnost ve svých vzpomínkách hodnotí vesměs kladně, podle jejich názoru všem v obci pomáhal a až do jeho odchodu na frontu byl v obci klid a relativně bezpečno. Pompe podle jejich názoru místním velkou mírou pomáhal a všelijak je podporoval, bohužel se mi nepodařilo zjistit jeho další osud. Od jednoho pamětníka je také vylíčeno, že se přímo zúčastnil nucených prací v Říši, a tudíž je tato výpověď důležitá a klíčová pro lepší pochopení této problematiky. Všimá si také způsobů uvažování německých civilních obyvatel v závěrečných fázích války a také detailně popisuje hrůzné okamžiky, které nutně nastaly v době, kdy byly továrny bombardovány. Někteří pamětníci se také zmiňují o kolaborantech, kteří nejprve spolupracovali s nacisty, a posléze přešli na druhou stranu a přidali se ke komunismu a po válce také do rozvíjející se komunistické strany, většina takovýchto lidí je svými spoluobčany velmi kritizována.

Pátá kapitola se věnuje převážně květnovým dnům ve městě Žďáře, kde detailně popisuje průběh povstání a také dramatické situace, které museli místní občané v samém závěru války řešit a prožívat. Věnuji se, různě detailně, jednotlivým květnovým dnům ve městě. Snažil jsem se najít a vypsát všechny oběti květnových bojů a také jsem zmínil poválečný odsun Němců z města, kterému se podrobně věnuje jiná, již výše zmíněná bakalářská práce. Dále kapitola

obsahuje příklady tří konkrétních obcí, ve kterých se v květnu odehrály dramatické události. Nejprve jsem nastínil a přiblížil rozšíření odboje v dané lokalitě, a následně jsem se pokusil popsat květnové události v obci. Některé události jsem doplnil o vzpomínky jejich účastníků, kteří akci konkrétně popisují a přibližují. Všechny uvedené vzpomínky jsou uloženy ve státním okresním archivu ve Žďáru nad Sázavou.

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo přiblížit odbojovou činnost v okrese Žďár nad Sázavou s důrazem na partyzánskou činnost v této oblasti. Snažil jsem se na jednotlivých případech ukázat spolupráci či nespolečnou spolupráci obyvatel s partyzány, a také jsem se podrobněji zaměřil na květnové dny na Žďársku, které byly místy velmi dramatické. Celé téma nabízí stále další a další otázky, na které je třeba zodpovědět. Dle mého názoru by bylo přínosné se detailně zaměřit na životy jednotlivých aktérů a odbojářů, nastínit také například jejich poválečný osud a další detaily. Při tvorbě práce na toto téma však nesmí badatel v žádném případě zapomínat na kritiku pramenů a také literatury, která vznikla převážně za minulého režimu. Dle mého názoru chybí také ucelené a nezaujatě podané zpracování jednotlivých partyzánských skupin a jejich menších oddílů, a popřípadě rozebrání jejich vzájemné spolupráce.

7 Seznam literatury a pramenů

Archivy:

Státní okresní archiv (SOkA) Žďár nad Sázavou

- Fond Četnické stanice bývalého jihlavského kraje – četnická stanice Polnička, četnická stanice Velká Losenice
- Fond č. 1952 Dokumentace druhého odboje, okres Žďár nad Sázavou
- Fond Obecní kroniky – Cikháj, Malá Losenice, Vepřová, Sázava
- Fond Školní kroniky – Cikháj, Malá Losenice, Vepřová, Žďár nad Sázavou

Literatura:

BARTUŠEK, Antonín a kol. Dějiny Žďáru nad Sázavou. III, 1784-1974. Vyd. 1. Musejní spolek, 1974.

CHMELA Miloslav. Naplněný čas života. K historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa, Hradec Králové, 1980. 89 stran.

ČERNÝ, Karel. Říkali mu Ivan učitel, Žďár nad Sázavou, 1988.

ČERVENÝ, Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014. 540 stran.

GEBHART, Jan – ŠIMOVČEK Ján. Partyzáni v Československu, 1941-1945. Vyd. 1. Bratislava: Pravda, 1984. 552 stran.

HRBEK Jaroslav, SMETANA Vít. Draze zaplacená svoboda, osvobození Československa 1944–1945, Praha, 2009, svazek II. 358 stran.

HUŇÁČEK, Zdeněk (eds.) Český antifašismus a odboj: slovníková příručka. Vydání 1. Praha: Naše vojsko: Český svaz protifašistických bojovníků, 1988, 558 stran.

JELÍNEK Zdeněk. Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo, Kolín, 1988. 239 stran.

KYNCLOVÁ, Vlasta, Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945, Bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2012. 97 stran.

PAVLÍČEK, Jiří. - ŘEHOŘ, M. Malé dějiny obce Velká Losenice, Velká Losenice, 2003. 144 stran.

SLÁDEK, Oldřich. Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944-1945. Praha 1991.

ŠOLC Jiří, Bylo málo mužů, Praha, 1990. 348 stran.

ŠVANDA, Petr. Odsun Němců ze Žďárska po druhé světové válce. Bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta, Olomouc, 2017. 68 stran.

ŤOPEK, František. Lidé stateční a ti druzí, Ostrava, 1961. 618 stran.

ŽAMPACH, Vojtěch. Partyzánské portréty, Brno, 1980. 419 stran.

8 Přílohy k bakalářské práci

Foto č. 1. Partyzáni brigády Mistra Jana Husa na novinových výstřižkách²⁷⁹

²⁷⁹ Uloženo v SOKA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Novinové výstřižky a rukopisy (1962–1980), folio č. 11.

Foto č. 2. Památník partyzánského hnutí v Cikháji²⁸⁰

★
PAMÁTNÍK BYL ODHALEN
U PŘÍLEŽITOSTI
30. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ ČSSR
SOVĚTSKOU ARMÁDOU,
JAKO PROJEV ÚCTY
PARTYZÁNSKÉMU Hnutí
NA ČESKOMORÁVSKÉ VYSOČINĚ
VE II. SVĚTOVÉ VÁLCE,
JEHOŽ SE ZÚČASTNILA
BRIGÁDA M. J. HUSI,
SKUPINY A ODDÍLY
ZAREVO, VPŘEDA A J. KOZINA
A KIROV.
NIKDY NEZAPOMENEME!

²⁸⁰ Vlastní foto autora.

Foto č. 3. Hájenka v obci Račín, kde měla svůj štáb partyzánská brigáda Mistra Jana Husa²⁸¹

²⁸¹ Vlastní foto.

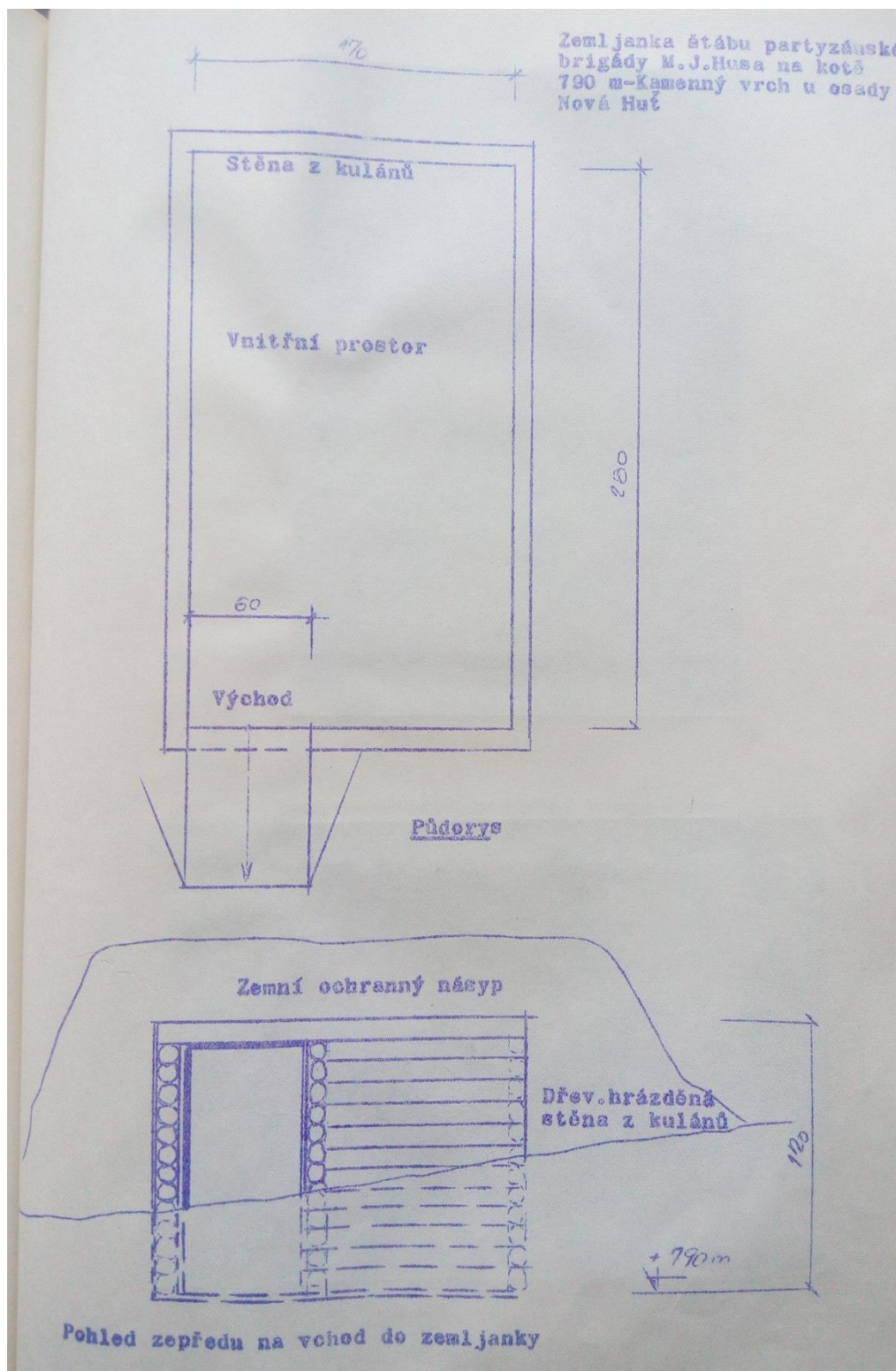
Foto č. 4. Památné místo PBMJH na Fryšavském kopci, asi 2,5 km jihovýchodně od Cikháje²⁸²

---

²⁸² Vlastní foto.

Foto č. 5. Náskres partyzánské zmljanky na Kamenném vrchu u Nové Hutě²⁸³

²⁸³ Uloženo v SOKA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.2, Památníky odbojů proti fašismu – Žďár nad Sázavou (1973). folio č. 23.

Foto č. 6. Fotografie rozvědčíky RA Ivana Lukašenka, osvoboditele Žďáru, který seskočil v únoru roku 1945 a spojil se s oddílem Vpřed. Lukašenko připravil podmínky pro vstup Rudé armády do Žďáru. Na fotografii je oceňován Pamětní medailí přátel Československa²⁸⁴

Foto č. 7. Fotografie generála Sydira Artěmovyče Kovpaka²⁸⁵ na slavnosti v Cikháji, 8. květen 1946.²⁸⁶

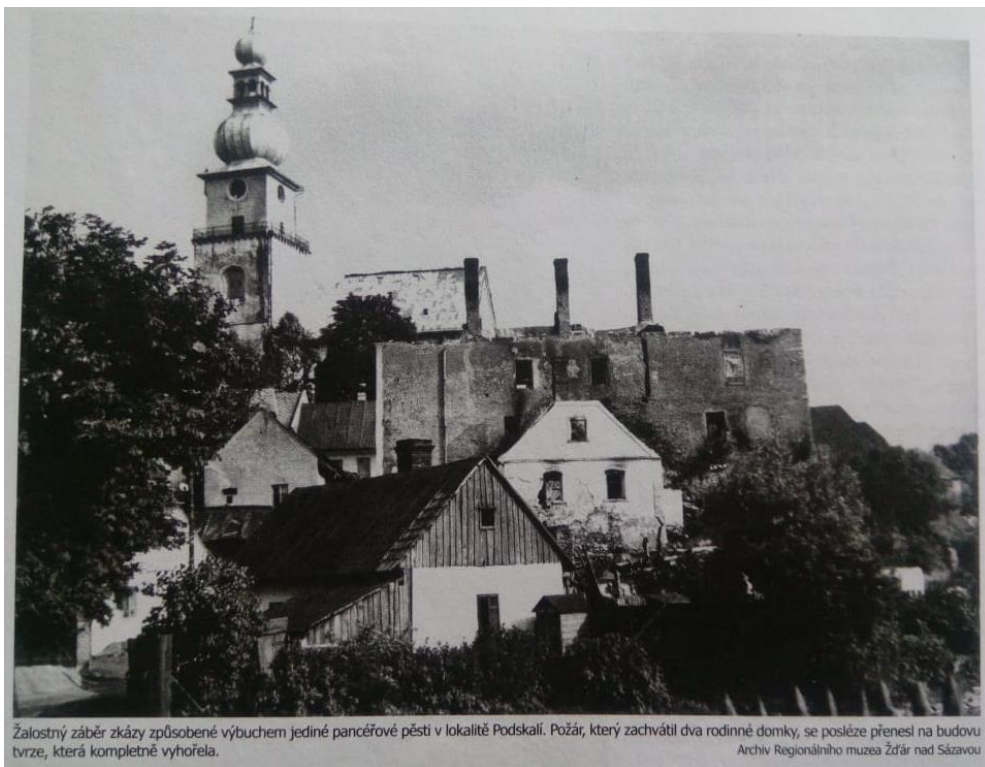

²⁸⁴ Uloženo v SOKA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.2, Památníky odbojů proti fašismu – Žďár nad Sázavou (1973).

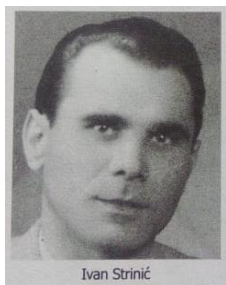
²⁸⁵ Sydir Artěmovyč Kovpak (1887–1967) byl jeden z nejvýznamnějších velitelů sovětských partyzánů během druhé světové války, důležitý člen komunistické strany na Ukrajině a dvojnásobný Hrdina Sovětského svazu.

²⁸⁶ Uloženo v SOKA Žďár nad Sázavou, Školní kronika obce Cikháj, inv. č. 25, kniha č. 25, str. 40.

Foto č. 8. Vyhořelá budova Tvrze ve Žďáru nad Sázavou. V budově byl depositář regionálního muzea Žďár nad Sázavou, který požárem utrpěl 9. května 1945 obrovské škody²⁸⁷

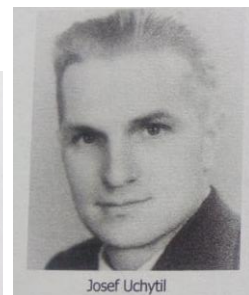
Foto č. 9. Těla rukojmích, kteří byli 9. května 1945 popraveni na náměstí ve Žďáře nad Sázavou a fotky některých popravených rukojmích

Ivan Strinić

Dragutin Katić

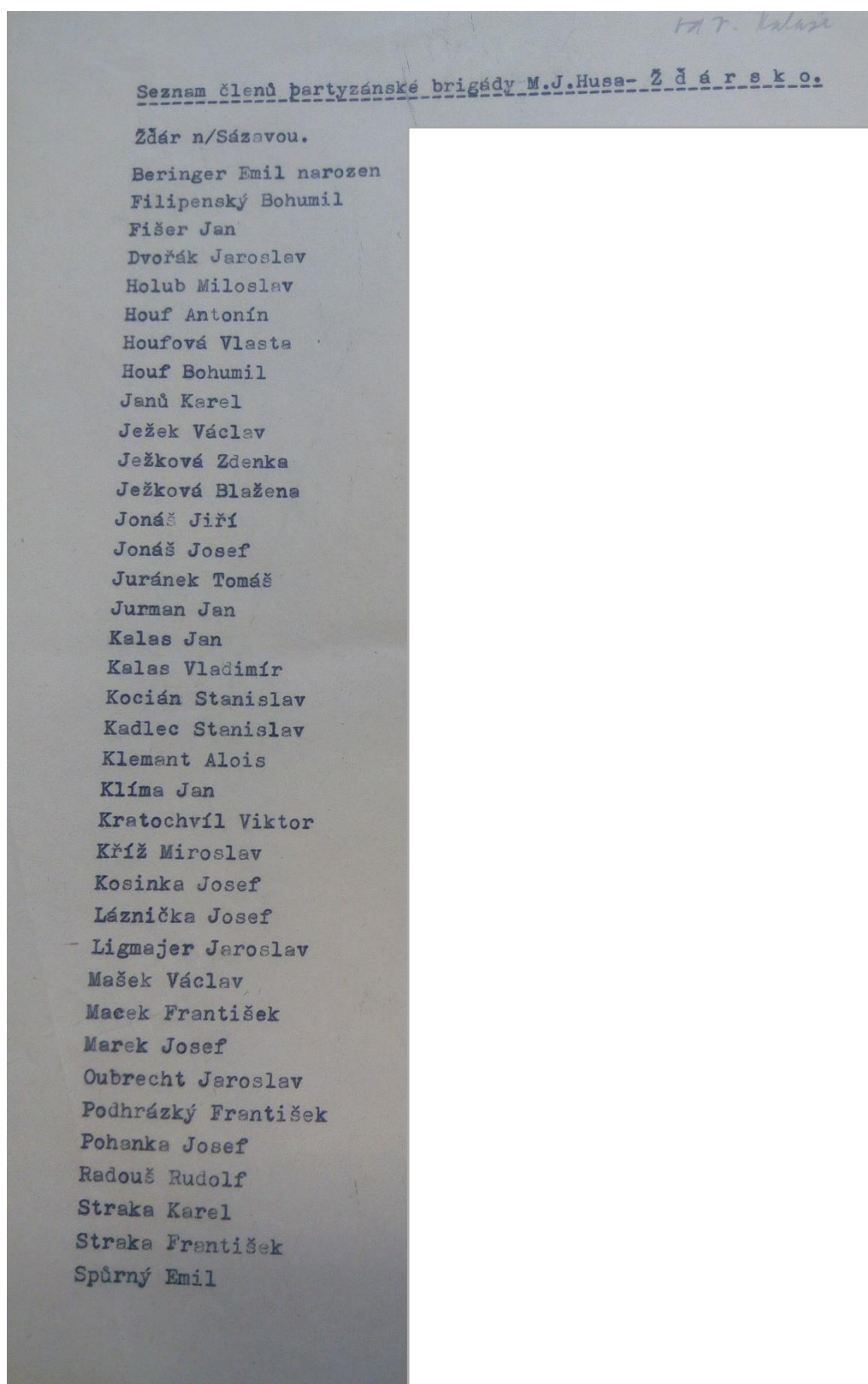
Josef Uchytíl

Josef Řetický

²⁸⁷ Všechny fotky z: ČERVENÝ Ondřej. Osvobození Žďárska, Brno, 2014.

Foto č. 8. Seznam členů partyzánské brigády Mistra Jana Husa – Žďár nad Sázavou²⁸⁸

²⁸⁸ Uloženo v SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.1, Partyzánská brigáda Mistra Jana Husa, seznam členů. (v seznamu jsou vymazána data narození).

Sláma Karel
Svoboda František
Šedina Stanislav
Šír Jiří
Šír Ladislav
Špaček Bohumil
Štěpán Oldřich
Štůlová Anežka
Švastal Václav
Tengler Jiří
Tlustoš Jaroslav
Truksa Josef
Trefulka František
Vápeník Vlastimil
Veselý Jan
Velín Antonín
Vlk Josef
Černý Karel
Dvořák Josef
Chalupa Ferdinand
Chromý Josef
Klíma Karel
Klement Jan
Kubík Jan
Mička Václav
Mrkos Štěpán
Nedopil Antonín
Novák František
Němec František
Říha Oldřich
Šír Filip
Skřípská Vlasta
Tlustoš Adolf
Vejrosta Jan
Vodáček Karel

Vymělek Jan

Žďár II.

Foto č. 9. Seznam partyzánů brigády Mistra Jana Husa ve vybraných obcích v okolí Žďáru²⁸⁹

B u d e ě .

Beneš Jindřich
Pešl František
✓ Polák Albín
Smolík Bohuslav
Špaček Josef
Šustr Antonín
Švoma Josef
Švoma František

H a m r y .

Černý Ladislav
Černý Miloslav
Březina Alois
D Jedlička František
Kaláb Josef
~~Mach Zdenek~~
Poul František
Sobotka František
Šípek Josef
~~Šnokhaus Jan~~
Žida Jindřich
Sobotka Fr.

P o l n i ě k a

Augustin Jindřich
Blažíček Jan
Blažíček František
Břečka František
Harus Gustav
Hulička Alois
~~Jadrný Vavřin~~
Košťál Bohumil
Krčál Antonín
Mach Josef
Mach Vojtěch
Mička Jan
Mička Richard
Procházka Rudolf
2. Počta Jaroslav
Růžička František Felix
Růžičková Marie
Skřipská Vlasta
Vavera Rudolf

R a ě í n .

Hlávka Viktor
Hlávková Anna
Hlávka Miroslav
Hlávková Irena
Jindra Jan
Kocián Josef
Kociánová Růžena
Krčál Antonín
Kráč Oldřich
Kubíček Jaroslav
Křesťan František
Křesťan František
Lacina František

²⁸⁹ Uloženo v SOkA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č. 1, Partyzánská brigáda Mistra Jana Husa, seznam členů, str. 5 a 9.

Tab. č. 7. Seznam členů partyzánské brigády Mistra Jana Husa (jedná se o přepis seznamu)²⁹⁰

Pořadové číslo	Jméno	Bydliště	Datum vstupu do part. brigády	Funkce
1.	Miroslav Pich Tůma	Praha	26.10.1944	komisař, od 26. 3. 1945 velitel
2.	Vladimír Jehlička	Škrdlovice	04.11.1944	velitel ochranné čety
3.	Adolf Haman	Cikháj	17.12.1944	organizátor
4.	Jiří Starý	Sobíňov	03.11.1944	komisař druhého oddílu brigády
5.	Jan Vejmělek	Žďár n. Sáz.	15.11.1944	velitel třetího oddílu brigády
6.	Slávek Olšar	Přibyslav	06.01.1945	velitel čtvrtého oddílu brigády
7.	Bohumil Brom	Licoměřice	28.10.1944	komisař pátého oddílu brigády
8.	Karel Paldus	Sobíňov	01.03.1945	velitel páté čety
9.	Ferdinand Andrž	Kostelec n. Orł.	12.02.1945	spojka
10.	Josef Blažek	Gerštejn	01.03.1945	střelec
11.	Stanislav Bureš	Zdelov	29.01.1945	střelec
12.	Břetislav Borovec	Dolní Roveň	18.03.1945	zpravodaj
13.	A. Bromová – Korovinová	Licoměřice	30.10.1944	spojka
14.	Antonín Barth	Kostelec n. Orł.	05.02.1945	spojka
15.	Zdeněk Bičiště	Holice	05.02.1945	střelec
16.	Ing. Jaroslav Bezpalec	Přibyslav	25.01.1945	organizátor
17.	František Břiza	Přibyslav	20.02.1945	spojka
18.	Jan Bálek	Vojnův Městec	21.11.1944	zpravodaj
19.	Josef Barda	Praha	29.11.1944	zpravodaj
20.	Stanislav Culka	Přibyslav	08.03.1945	spojka
21.	Alois Culka	Přibyslav	08.03.1945	spojka
22.	Čeněk Cimburek	Holice	02.02.1945	střelec
23.	Karel Černý	Žďár n. Sáz.	15.02.1945	střelec
24.	Abdulah Čengič	Praha	04.03.1945	střelec
25.	Kazimír Čišič	Praha	04.03.1945	střelec
26.	František Černý	Poběžovice	02.02.1945	střelec
27.	Růžena Doležalová	Škrdlovice	05.01.1945	spojka
28.	Jaroslav Dymáček	Sobíňov	01.03.1945	střelec
29.	Blanka Dušánková	Zdelov	05.02.1945	zpravodaj
30.	Karel Domorád	Dolní Jelení	30.01.1945	střelec
31.	Štefan Denyškovský	Vatín	04.04.1945	střelec
32.	Rudolf Drašner	Valiny	poč. února 1945	zpravodaj
33.	Jiří Fiala	Přibyslav	03.02.1945	střelec
34.	František Fiala	Vojnův Městec	01.11.1944	zpravodaj
35.	Karel Fichtner	Česká Bělá	15.03.1945	střelec
36.	Václav Fichtner	Česká Bělá	15.03.1945	střelec
37.	Jaroslav Grof	Tasovice	15.01.1945	zpravodaj
38.	Jaroslav Grof st.	Tasovice	28.12.1944	zpravodaj
39.	Miroslav Holub	Žďár n. Sáz.	15.03.1945	střelec

²⁹⁰ Uloženo v SOKA Žďár nad Sázavou, Dokumentace II. odboje, okres Žďár nad Sázavou, karton č.2, seznam členů partyzánské brigády Mistra Jana Husa, 7 stran.

40.	Miroslav Hlávka	Račín	28.11.1944	střelec
41.	Viktor Hlávka	Račín	28.11.1944	náčelník štábu
42.	Jan Hintnaous	Přibyslav	01.02.1945	spojka
43.	Jan Hynek	Ostřežín	15.12.1944	spojka
44.	Antonín Houf	Žďár n. Sáz.	12.12.1944	organizátor
45.	Josef Hynek	Uhřinovice	08.01.1945	spojka
46.	Radislav Holík	Krucemburk	10.11.1944	zpravodaj
47.	František Holík	Radostín	04.03.1945	střelec
48.	Jaroslav Kerel	Poběžovice	02.02.1945	spojka
49.	Jan Hlaváč	Havlíčkův Brod	05.02.1945	organizátor
50.	Antonín Chaloupka	Holice	12.11.1944	organizátor
51.	Otto Choura	Malá Čermná	29.01.1945	střelec
52.	Antonín Ježek	Přibyslav	20.01.1945	střelec
53.	Václav Ježek	Žďár n. Sáz.	06.11.1944	organizátor
54.	Jiří Jonáš	Žďár n. Sáz.	16.03.1945	střelec
55.	Josef Janáček	Sobíňov	06.11.1944	organizátor
56.	Josef Jeníček	Sobíňov	15.03.1945	střelec
57.	Antonín Janeček	Veliny	02.02.1945	zpravodaj
58.	Karel Jeřábek	Holice	14.03.1945	spojka, zpravodaj
59.	Antonín Juránek	Malá Losenice	04.03.1945	spojka, zpravodaj
60.	Bohumír Kříž	Prachovice	05.11.1944	spojka, zpravodaj
61.	Květoslav Kříž	Prachovice	05.11.1944	střelec
62.	František Kříž	Holice	poč. února 1945	zpravodaj
63.	Viktor Kratochvíl	Žďár n. Sáz.	15.02.1945	střelec
64.	Zdeněk Krejčí	Hřiště	02.02.1945	spojka
65.	Josef Kocián	Račín	04.03.1945	střelec
66.	Jan Kyselý	Česká Bělá	15.03.1945	střelec
67.	Václav Klement	Dolní Krupá	07.03.1945	zpravodaj
68.	Jaroslav Kubů	Česká Bělá	15.03.1945	zpravodaj
69.	Josef Klepáč	Holice	02.02.1945	organizátor
70.	Vincent Král	Kriván	06.03.1945	spojka
71.	Karel Kratochvíl	Holice	10.02.1945	spojka
72.	Adolf Kroupa	Přibyslav	06.04.1945	střelec
73.	Jan Kubín	Poběžovice	02.02.1945	střelec
74.	Stanislav Kučera	Dolní Jelení	29.01.1945	střelec
75.	Antonín Krčál	Račín	05.01.1945	střelec
76.	Miroslav Krhounek	Ronov n. Doub.	28.11.1944	zpravodaj
77.	Jaroslav Kamarád	Vatín	04.03.1945	střelec
78.	Karel Kovařík	Holice	poč. února 1945	zpravodaj
79.	Karel Kment	Veliny	poč. února 1945	zpravodaj
80.	Miloslav Laňka	Ronov n. Doub.	05.11.1944	střelec
81.	Vladimír Laňka	Ronov n. Doub.	05.11.1944	střelec
82.	Josef Laňka	Opatovice	12.01.1945	zpravodaj
83.	Karek Langr	Malá Čermná	29.01.1945	střelec
84.	Josef Lacina	Pořežín	18.01.1945	organizátor

85.	Václav Lohnický	Veliny	02.02.1945	zpravodaj
86.	Růžena Lohnická	Chvojanec	25.03.1945	zpravodaj
87.	Zdeněk Málek	Ronov n. Sáz.	12.02.1945	střelec
88.	Bohumil Močuba	Přibyslav	18.04.1945	střelec
89.	Ladislav Macura	Přibyslav	15.03.1945	střelec
90.	Zdeňka Moravcová	Sobíňov	22.11.1944	spojka
91.	Richard Málek	Krucemburk	06.11.1944	střelec
92.	Josef Marek	Žďár n. Sáz.	15.02.1945	střelec
93.	Stanislav Minář	Vatín	04.03.1945	střelec
94.	František Mlateček	Borohrádek	05.02.1945	střelec
95.	Richar Mička	Polnička	18.12.1944	organizátor
96.	Vlasta Michalcová	Kostelec n. Orł.	25.01.1945	spojka
97.	Jan Mucha	Vojnův Městec	12.12.1944	zpravodaj
98.	Josef Michálek	Holice	poč. března 1945	zpravodaj
99.	Ludvík Mandys	Holice	poč. února 1945	zpravodaj
100.	Josef Novák	Poběžovice	poč. února 1945	zpravodaj, zásobitel
101.	Karel Němec	Vojnův Městec	09.02.1945	organizátor
102.	Jaroslav Němeček	Hřiště	10.03.1945	spojka
103.	Václav Němeček	Přibyslav	01.02.1945	spojka
104.	Miloslav Novotný	Ronov n. Sáz.	15.01.1945	střelec
105.	Zdeněk Novák	Poběžovice	02.02.1945	spojka
106.	Antonín Netolický	Přibyslav	04.04.1945	spojka
107.	Emil Ondra	Brantý	23.12.1944	zpravodaj
108.	Břetislav Osmančík	Praha	01.02.1945	střelec
109.	Jaroslav Oubrecht	Žďár n.Sáz.	17.01.1945	střelec
110.	František Parish	Žamberk	15.01.1945	spojka
111.	Ludvík Píluša	Velká Losenice	05.02.1945	spojka
112.	František Polák	Valovice	05.11.1944	spojka
113.	Miroslav Pražák	Ronov n. Sáz.	15.02.1945	střelec
114.	Adolf Prošek	Holice	02.02.1945	střelec
115.	Vladislav Příhoda	Holice	15.03.1945	střelec
116.	Oldřich Příhoda	Holice	07.01.1945	střelec
117.	Josef Polívka	Nová Huť	20.11.1944	zpravodaj
118.	Václav Pálka	Nová Huť	11.11.1944	zpravodaj
119.	Josef Poluda	Slavkovice	12.12.1944	zpravodaj
120.	Karel Pavlík	Holice	poč. února 1945	zpravodaj
121.	Antonín Pfeifer	Holice	poč. února 1945	zpravodaj
122.	František Pilný	Holice	poč. února 1945	spojka
123.	Václav Rudolf	Holice	poč. února 1945	zpravodaj
124.	Rudolf Radouš	Žďár n. Sáz.	15.02.1945	střelec
125.	Václav Roček	Přibyslav	10.01.1945	střelec
126.	Josef Růzha	Přibyslav	20.02.1945	spojka
127.	Stanislav Rudčenko	Přibyslav	03.02.1945	střelec
128.	Felix Růžička	Polnička	18.12.1944	střelec
129.	Jiří Ročeň	Horní Jelení	06.02.1945	spojka

130.	Karel Rychrecký	Dolní Krupá	07.03.1945	střelec
131.	Oldřich Semerád	Borová u Č. Lípy	15.12.1944	organizátor
132.	Vlasta Skřípská	Ostašov	15.02.1945	spojka
133.	Emil Spurný	Žďár n. Sáz.	15.02.1945	střelec
134.	Jindřich Sedlák	Pistov	09.03.1945	střelec
135.	Rudolf Starý	Sobíňov	15.01.1945	střelec
136.	Adolf Starý	Rybáře	04.02.1945	střelec
137.	Miroslav Starý	Sobíňov	01.01.1945	střelec
138.	Alois Starý	Sobíňov	15.11.1944	organizátor
139.	Václav Suchánek	Podbořany	30.10.1944	zpravodaj
140.	Rudolf Straka	Vatín	04.03.1945	střelec
141.	Karel Socha	Holice	10.02.1945	spojka
142.	Karel Slezák	Borohrádek	28.02.1945	spojka
143.	Josef Stránský	Litětiny	12.01.1945	střelec
144.	Karel Schovanec	Petrovice	02.02.1945	střelec
145.	Rudolf Svoboda	Praha	01.04.1945	zpravodaj
146.	František Šešulka	Krucemburk	20.11.1944	střelec
147.	Vilém Šešulka	Krucemburk	08.11.1944	střelec
148.	Jiří Šír	Žďár n. Sáz.	03.12.1944	střelec
149.	Ladislav Šír	Žďár n. Sáz.	15.02.1945	střelec
150.	Anežka Štůlová	Žďár n. Sáz.	12.02.1945	spojka
151.	Stanislav Šedina	Přibyslav	05.04.1945	střelec
152.	Bohumil Šulc	Lovčice	05.11.1944	zpravodaj
153.	Josef Šrámek	Dolní Malá Úpa	29.01.1945	spojka
154.	Karel Šolc	Borohrádek	05.04.1945	střelec
155.	Ing. Bohumil Šenfeld	Havlíčkův Brod	05.02.1945	organizátor
156.	Jan Šťastný	Vickovice	14.02.1945	spojka
157.	Jan Šimák	Holice	poč. února 1945	zpravodaj
158.	Josef Špaček	Holice	poč. ledna 1945	spojka
159.	MUDr. Feoktist Šilín	Holice	poč. ledna 1945	šéflékař partyz.
160.	Zdeněk Tesař	Přibyslav	06.02.1945	střelec
161.	Oldřich Tesař	Světnov	15.03.1945	střelec
162.	František Tonar	Pořežín	08.02.1945	střelec
163.	František Tecl	Jilemník	24.01.1945	spojka
164.	František Tvrdík	Praha	24.02.1945	střelec
165.	Josef Turnhéfr	Suchdol	01.04.1945	střelec
166.	Josef Vacek	Ronov n. Sáz.	01.02.1945	spojka
167.	Vlastimil Vápeník	Žďár n. Sáz.	12.02.1945	organizátor
168.	Rudolf Vavera	Polnička	15.12.1944	spojka
169.	Josef Vlk	Žďár n. Sáz.	28.11.1944	organizátor
170.	Bohumil Volf	Licoměřice	28.10.1944	spojka
171.	Alois Zachariáš	Dolní Krupá	07.03.1945	spojka
172.	Jaromír Zvolánek	Krucemburk	08.10.1944	organizátor
173.	Karel Zvěřina	Holice	02.10.1944	zpravodaj
174.	Karel Žlebský	Ronov n. Doubr.	28.10.1944	zpravodaj

175.	Jiří Folpracht	Praha	10.01.1945	zpravodaj
176.	Josef Jirák	Licoměřice	28.10.1944	spojka, zpravodaj
177.	Václav Mašek	Ronov n. Doubr.	28.10.1944	zpravodaj

9 Abstract

The bachelor thesis deals mainly with the guerrilla resistance and the summary of the last months and days of the Second World War in the town of Žďár nad Sázavou and in its vicinity and partisans units that were associated with the city throughout the war, and to describe in more detail some details of the May 1945 days in the region. The theses is divided into 5 parts.

The first chapter deals with the town of Žďár nad Sázavou, describes some companies in the city and describes the beginnings of the anti-Nazi resistance around the city. There is also possible cooperation between Western and Eastern resistance groups which has not been actively done in the end.

The second chapter describes the individual partisan groups that worked around Žďár throughout the war. From this information, the fact is that most of the resistance fighters were very young and the groups were numerous and each had a role in the section.

The third chapter deals in detail with the analysis of the activities of partisan brigade Master Jan Hus, describes co-workers of this brigade and describes the events until April 1945. Master Jan Hus's brigade was the main organizational resistance unit during the May liberation struggles in Žďár and managed the whole local uprising in May.

The following fourth chapter deals with concrete cases of cooperation of civilian population with partisans, mentions examples of willing cooperation as well as examples of refusal of cooperation or collaboration with the Nazis. The chapter shows various examples and situations concerning the anti-Nazi resistance around Žďár.

The last, fifth chapter describes in detail the May days in the town of Žďár and also focuses on the May events in selected municipalities in the region. The chapter describes dramatic moments during the May final fights and also shows that even at the end of the war, the civilian population was threatened with a deadly danger by the Greater German Empire.

The conclusion of my bachelor thesis contains a list of co-workers with the guerrilla brigade of Jan Hus and also some photographs from May days in Žďár.